

У нумары:

Дыялог з пісьменнікам
Сяргей Трахімёнак — адметны майстар вострасюжэтай прозы

Стар. 4

Час аднаўлення

Пра архітэктурную
непаўторнасць нашай сталіцы

Стар. 5

«Дзіцячы свет»

Уладзіміра Машкова

Сярод нас жыў і тварыў
класік дзіцячай
літаратуры

Стар. 7

Пяём і слухаем сваё!

Сёлетні фестываль
беларускай песні і паэзіі
«Маладзечна-2007» не будзе
падобны на папярэднія

Стар. 10

Бласлаўлёныя Кушляны

110 гадоў — немалы век
для дома; будаваў яго
Францішак Багушэвіч

Стар. 12

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

**Для індывідуальных
падпісчыкаў:**
1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс —
63856

**Ведамасная
падпіска:**
1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс —
638562

**Індывідуальная льготная падпіска для
настаўнікаў:** другое паўгоддзе, на 1 месяц
— 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Каб быў пісьменным чалавек

Гэта ўжо традыцыя, якая з часоў былога Саюза не згасла, а толькі набыла яшчэ больш прыхільнікаў. З году ў год прыходзяць на старажытнае месца на Нямізе, якое мінчане папросту называюць Замчышчам, дзе калісьці была крэпасць і пачынаўся горад, у дзень памяці роўнаапостальных святых Мяфодзія і Кірылы шматлікія госці, людзі неаб'якавыя да Слова — прамоўленага, напісанага, надрукаванага.

Ідучы хрэсным ходам — ад Свята-Духава кафедральнага сабора, у Дзень славянскага пісьменства і культуры пасля малебна і ўхвалення Госпада за тое, што даў зямлі слынных асветнікаў і менавіта яны падаравалі свету першую літаратурную пісьмовую мову — кірылічную азбуку. Святочную літургію ў гэты дзень у галоўным праваслаўным храме Беларусі служыць Уладыка Мінскі і Слуцкі Філарэт, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, рэктар Інстытута тэалогіі імя святых Мяфодзія і Кірылы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе штогод ладзяцца прымеркаваныя

да свята Міжнародныя навуковыя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні.

У іх прымаюць удзел прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Міжнароднага грамадскага аб'яднання "Хрысціянскі Адукацыйны Цэнтр імя святых Мяфодзія і Кірылы".

Урачыстае адкрыццё XIII па ліку чытанняў адбылося і ў Беларускім дзяржаўным ўніверсітэце культуры і мастацтваў і пачалося з выступлення камернага хору "Дабравест" БДУ культуры і мастацтваў (мастацкі кіраўнік — заслужаны работнік адукацыі РБ, прафесар Альбіна Пякуцька). Пленарнае пасяджэнне было прысвечана тэме "Нацыянальная культура ва ўмовах глабалізацыйных працэсаў". З прывітальнымі словамі да гасцей і ўдзельнікаў чытанняў звярнуліся Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, прафесар, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Ядвіга Грыгаровіч.

— Для дзеячаў мастацтва гэты дзень — як свята духоўнага адраджэння — значыць запрошаны на ўрачыстасці на Замчышчы першы намеснік міністра культуры Уладзімір Рылатка. — І прыходзім мы сюды, як быццам трымаючы справядачу аб тым, што зрабілі дзеля

таго, каб сцвердзіць маральныя арыенціры грамадства. Адбудуваюцца не толькі храмы — будуюцца цэнтры адукацыі, згадаць хоць бы Нацыянальную бібліятэку Беларусі...

Пра тое, што разам з Беларуссю і беларусамі славяць імёны першаасветнікаў іншыя народы, гаварылі на сустрэчы ганаровыя госці — Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Расійскай Федэрацыі Аляксандр Сурыкаў, Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Украіны Ігар Ліхавы, Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Рэспублікі Балгарыя Петка Ганчаў, іншыя прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса, дзяржаўныя дзеячы, навукоўцы, вернікі.

«Наша Айчына дала свету выдатных прадстаўнікоў, хто працягнуў справу святых Мяфодзія і Кірылы — Еўфрасііно Полацкую, Кірылу Тураўскага, Францыска Скарыну», — падкрэсліў намеснік упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Ламека. Абрамы святых Мяфодзія і Кірылы трымалі ў руках простыя беларусы — удзельнікі Хроснага ходу, хто спрычыніўся да свята славянскага пісьменства і культуры. Дабрадайнага і мірнага жыцця ўсім нам...

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Віктара Кавалёва

Герой нашага часу

Адвечнае пытанне пошуку героя нашага часу прымушае майстроў пяра ці кінакамеры зноў і зноў прапаноўваць магчымыя адказы. Нядаўна вядомы рэжысёр-дакументаліст **Анатоль Алай** паказаў у **Доме кіно** свой новы фільм, якраз прысвечаны Асобе з вялікай літары — легендарнаму старшыні калгаса-перадавіка **"Савецкая Беларусь"** **Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці Уладзіміру Бядулі**, якому сёлетна спаўняецца 80 гадоў.

Здымачны працэс поўнаметражнага хранікальна-дакументальнага фільма **"Уладзімір Бядуля"**, створанага на кінастудыі **"Беларусьфільм"** у студыі **"Летапіс"**, заняў у рэжысёра Алая больш года. Як вядома, дакументальныя фільмы ствараюцца значна хутчэй. А ў дадзеным выпадку чаму так? Можа, галоўная прычына — у вастрыні ўзнятай тэмы?

У цэнтры фільма — знакавая фігура, вопытны аграрый, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, якога неўзабаве адпраўляюць на заслужаны адпачынак. Праз фільм адчуваецца, наколькі цяжка развітвацца **Уладзіміру Лявонцьевічу** са сваёй працай, якая стала сэнсам яго жыцця. Ён працаваў не за ўзнагароды, а дзеля людзей. Яго падначаленыя шкадоўць, бо разумеюць — другога такога старшыні больш не будзе...

Уладзімір Лявонцьевіч не толькі палепшыў фінансавое становішча калгаса і яго працаўнікоў. Пры ім пабудаваны новы дом культуры, куды ў савецкія часы прыезджалі вядомыя артысты, храм, які наведаў **Уладыка Філарэт**... І спіс гэты можна працягваць...

Пасля прагляду фільма і прамовы **Уладзіміра Лявонцьевіча** міжволі зазначыў сабе, што такіх людзей сёння засталася на самрэч мала. Шчыры і прамы, рэзкі ў адзнаках, справядлівы кіраўнік з індывідуальным падыходам да кожнага. Чым не герой нашага часу, справы якога гавораць больш, чым іншыя, нават самыя ўзнёслыя, словы?

Рэдакцыя штотыднёвіка **"ЛіМ"** галучаецца да віншаванняў з 80-годдзем **Уладзіміра Бядулі**. Здароўя, багдзёрасці і доўгіх гадоў жыцця Вам, **Уладзімір Лявонцьевіч!**

Сяргей ДУБОВІК

На здымку: **У. Бядуля і Ю. Цвяткоў**.

Фота аўтара

Шаноўныя чытачы, калегі!

У сувязі з тым, што рэдакцыя рыхтуе 24-палосны нумар, газета **"Літаратура і мастацтва"** выйдзе 15 чэрвеня. Памятайце: ідзе падпіска. Не забудзьцеся зазірнуць на пошту і падпісацца на наша з вамі выданне. Будзьма разам!

Вопыт Нацыянальнай зацікавіў

Нядаўна ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося XXII пасяджэнне Рады па культурным супрацоўніцтве краін-удзельніц СНД.

Як паведаміў старшыня Савета, міністр культуры і турызму Азербайджана **Абульфас Караеў**, на парадку дня пасяджэння было 12 пытанняў. Сярод іх — ахова архітэктурнай спадчыны, стварэнне спецыяльных рабочых груп для распрацоўкі мер па уніфікацыі сістэмы падрыхтоўкі кадраў у галіне культуры. Ёсць дамова аб стварэнні спецыяльнага раздзела на сайце агенцтва па культуры і кінематаграфіі Расійскай Федэрацыі, дзе будзе адлюстравана дынаміка ўзаемадзеяння па абмене вопытам у сферы турызму міністэрстваў культуры краін-удзельніц СНД. Таксама абмяркоўвалася і сумесная кінавытворчасць...

Галоўным вынікам пасяджэння **А. Караеў** назваў дасягненне агульнага паразумення ў падыходах, што аблегчыць вырашэнне пытанняў, звязаных з развіццём культурнай галіны.

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь **Уладзімір Матвейчук** зазначыў, што ў краін былога СССР сапраўды ха-

пае агульных праблем. Гэта фінансаванне сферы, ахова помнікаў гісторыі і культуры, пытанні праходжання мытных пры транспарціроўцы культурных каштоўнасцяў...

Таксама падчас пасяджэння абмяркоўваліся магчымасці правядзення ў 2007 годзе форуму краін СНД і Балты, які плануецца правесці ў **Арменіі**. Ён будзе прысвечаны тэме літаратурных перакладаў. Вынікам форуму павінна стаць выданне лепшых твораў маладых аўтараў з краін-удзельніц СНД на рускай мове, пасля чаго яно будзе рэкамендвана для перакладу на мовы нацыянальнасцяў. Усе гэтыя павінна паспрыяць узаемнаму ўзбагачэнню літаратур.

Сяргей ДУБОВІК

Адбылася трэцяя справядачна-выбарчая канферэнцыя Асацыяцыі грамадскіх аб'яднанняў "Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў".

Старшыня — НОВЫ

З дакладамі выступілі яе старшыня **І. Вашкевіч** і старшыня рэвізійнай камісіі **Д. Сурскі**. У спрэчках узялі ўдзел першы намеснік міністра культуры Беларусі **У. Рылатка**, вядомыя парламентарыі — **Н. Аўдзеева** і **Г. Давыдзька**, старшыня Беларускага фонду культуры **У. Гілеп**, старшыні творчых саюзаў: кінематаграфістаў — **Юрый Цвяткоў**, тэатральных дзеячаў — **А. Дудароў**, музычных дзеячаў — **М. Дрынеўскі** ды іншыя.

Пасля палемічнай і надзвычай актуальнай гаворкі была прынятая рэзалюцыя і адкрытым галасаваннем, на безальтэрнатыўнай аснове, абрана кіраўніцтва асацыяцыі. Беларускаю канфедэрацыю творчых саюзаў ўзначаліў заслужаны артыст краіны, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь **Генадзь Давыдзька**.

С. Б.

Літаратура прыйшла на экраны

У сталічным Доме кіно адбылося падпісанне дамовы аб супрацоўніцтве паміж Саюзам пісьменнікаў Беларусі і Беларускам саюзам кінематаграфістаў. Подпісы пад дакументам паставілі старшыні грамадскіх арганізацый Мікалай Чаргінец і Юрый Цвяткоў.

Падчас шчырай сяброўскай гаворкі пра здабыткі, якія выпрацавалі папярэднія ды цяперашнія пакаленні пісьменнікаў і рэжысёраў, і пра тое, што непапраўна страчана **Мікалай ЧАРГІНЕЦ**, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, паставіўшы подпіс пад дакументам, якому належыць яшчэ заняць сваё месца ў сучаснай гісторыі, зазначыў:

— Галоўнае цяпер — акумуляваць усё тое лепшае, што ёсць у літаратуры і кінематографіі і заўважыць творы, якія адпавядаюць патрэбам сённяшняга дня. Каб лобы чалавек у любым ўзросце атрымаў магчымасць знайсці адказы на тэмы пытанняў, якія яго непакояць. Неабходна

служыць галоўнаму: нашай літаратуры, мастацтву, людзям. І мэтанакіравана, выкарыстоўваючы дзяржаўныя сродкі, дапамагчы творцам.

— У дамовы акрэслены не толькі перспектывы супрацоўніцтва пісьменнікаў і кінематаграфістаў. Кіно без пісьменніка мёртвае, і наўрад ці каму яно прыйдзецца даспадобы, — працягнуў думку калегі старшыня Беларускага саюза кінематаграфістаў **Юрый ЦВЯТКОЎ**. — Нашы ўзаемасувязі акрэсліла само жыццё, мы працуем разам ужо другі год і цяпер проста дааформілі тэа адносіны, якія склаліся. Надалей будзем узгадняць нашыя гадавыя планы: дзе і якія сустрэчы право-

дзіць, якія пытанні абмяркоўваць. Няма такога кінематаграфічнага жанру: вучэбнае гэта кіно, ці дакументальнае, мастацкае, тэлефільм альбо спектакль — дзе б ні спатрэбіўся талент пісьменніка.

Афіцыйная частка сустрэчы ўключала ў сябе і цырымоніял узнагародванняў. Ад імя пісьменніцкай арганізацыі яе старшыня ўручыў Дыплом Саюза пісьменнікаў Беларусі за вялікія творчыя здабыткі і ўмацаванне сяброўскіх сувязяў паміж творцамі старшыні Беларускага саюза кінематаграфістаў **Юрыю Цвяткову**, рэжысёру **Анатолію Алаю**, мастацкаму кіраўніку **Белвдэацэнтру Аляксандру Карпаву**, ветэрану кінематографа **Уладзіміру Мушперту**. Медалямі "За ўнёсак у развіццё беларускага кіно" ўтанараваны старшыня СПБ, аўтар сцэнарыяў многіх папулярных кінастужак **Мікалай Чаргінец**, першы сакратар СПБ паэт **Анатоль Аўруцін** і сакратар СПБ **Сяргей Трахімёнак**.

Ірына ТУЛУПАВА

*На здымку: старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі **М. Чаргінец** і старшыня Беларускага саюза кінематаграфістаў **Ю. Цвяткоў** падпісваюць дамову аб супрацоўніцтве.*

Фота аўтара

Сустрэча з радзімай

Станіслаў Сакалоў — заслужаны будаўнік Расійскай Федэрацыі. Пад яго кіраўніцтвам і з яго непасрэдным удзелам пабудаваны многія значныя аб'екты, па якіх сёння вызначаецца развіццё галіны. А яшчэ Станіслаў Сакалоў — пісьменнік-мемуарыст, які выпускаў кнігу "Лёс мой — Верайцы". Назва невыпадковая.

Станіслаў Сакалоў нарадзіўся на чыгуначнай станцыі **Верайцы**, што знаходзіцца ў **Асіповіцкім раёне**, на **Магілёўшчыне**. І першая прэзентацыя цікавай, адметнай кнігі пра маленства, школьныя, дзіцячыя гады, пра першыя крокі ў прафесію, адбылася ў **Верайцоўскай базавай школе**. Зараз тут вучацца ўсяго 52 вучні, але па-ранейшаму,

як зазначыў сам пісьменнік і колішні верайцоўскі падлетак, школа сілкуе асаблівай энергетыкай, цеплынёю.

На сустрэчу з верайцоўцамі, школьнікамі прыехалі паэты **Ганад Чарказян**, **Навум Гальпяровіч**, а таксама дырэктар **РВУ "Літаратура і Мастацтва"** **Алесь Карлюкевіч**.

Некалькі гадзін доўжылася сустрэча ў вясковай школе. На сустрэчы **Станіслаў Сакалоў** распавёў пра тое, як стваралася кніга. Адным з галоўных яе натхняльнікаў стаў паэт і празаік **Ганад Чарказян**, які знаёмы са **Станіславам Сакаловым** на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў. Дарэчы, і ў свет кніга

ўспамінаў выйшла ў **Мінску**. Сваімі ўражаннямі ад кнігі верайцоўскага мемуарыста падзяліўся і **Ганад Чарказян**. Пра творчасць **Станіслава Сакалова** гаварыў і **Навум Гальпяровіч**. Вядомы ў краіне радыёжурналіст і паэт таксама чытаў свае вершы, якія прыйшліся даспадобы дарослым і дзецям. Усім удзельнікам сустрэчы **Станіслаў Сакалоў** падараваў сваю кнігу з аўтографам, а дырэктару школы **Антаніне Міхайлоўскай** уручыў факс. Шаноўным былым вучнем **Верайцоўскай школы**, а таксама **ЦБС Асіповіцкага раёна** былі падараваны кнігі.

У сустрэчы прыняў удзел і начальнік аддзела культуры **Асіповіцкага райвыканкама** **Васіль Налвайка**. Варта заўважыць, што на **Асіповіччыне** ў апошнія дзесяць-пятнаццаць гадоў рэалізавана нямала культурна-асветніцкіх праектаў. І ў гэтым велізарная заслуга аддзела культуры ды непасрэдна яго кіраўніка.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Фота Г. Чарказяна

Фестываль рускай паэзіі

У Брэсце другі год запар месяц май звязаны з пра-
вядзеннем фестывалю рускай паэзіі. Сёлета ён быў
арганізаваны рэспубліканскім грамадскім аб'яднаннем
"Рускае таварыства" сумесна з Саюзам пісьменнікаў
Беларусі пры падтрымцы Генеральнага консульства
Расійскай Федэрацыі ў Брэсце.

созвучье слов живых". Старшыня аб'яднання "Рускае таварыства" Сяргей Моладаў і Іван Сабіла ўручылі маладым талентам дыпламы і кветкі, а таксама кнігі ў падарунак. Першае месца заняла Марыя Казека з Магілёва. Два другія месцы падзялілі Ганна Сасноўская з Оршы і Алена Кісель з Магілёва, два трэціх — Вячаслаў Бельцоўкаў з Брэста і Андрэй Палякоў з Гомеля. У намінацыі "За лепшае чытанне сваіх вершаў" быў адзначаны Яўген Шыман з Віцебска, а свае сімвалы гледачы і слухачы падзялілі паміж Аленай

Дубенік з Брэста і Дзмітрыем Радзівончыкам з Гродна.

У рамках фестывалю госці і ўдзельнікі пабывалі на сустрэчах на філалагічным факультэце Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, у абласным ліцэі, СШ № 12 і 31, у СВК "Астрэмчава" Брэсцкага раёна. А Брэсцкая абласная бібліятэка імя Максіма Горкага наладзіла цікавую кніжную выставу, прысвечаную рускай паэзіі Беларусі. Прайшла і канферэнцыя, на якой уздымаўся надзённы пытанні развіцця рускай паэзіі, рускай літаратуры ўвогуле ў Беларусі.

Арганізатары фестывалю падкрэслілі, што свята рускай паэзіі становіцца традыцыяй, стварае атмасферу добразычлівай увагі да развіцця рускай літаратуры ў краіне. Наперадзе, у 2009 годзе, — вялікі юбілей з дня нараджэння Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна. І гэтая дата, несумненна, надае фестывалю новы штуршок.

Анатоль МІКАЛАЕЎ

На здымку: пераможца конкурсу Марыя Казека з бацькам Аляксанграм Мікалаевічам.

Да Дня абароны дзяцей

Сцежка да сэрца

Вягома, што рабіць выданні для дзяцей — праца цяжкая, але і высакародная. На III Нацыянальным конкурсе друкаваных

сродкаў масавай інфармацыі "Залатая ліцэра" лепшым дзіцяча-юнацкім часопісам быў названы "Качели". Сонечнай раніцай мы завіталі ў рэдакцыю, каб паразмаўляць з галоўным рэдактарам Кацярынай Дубінскай.

— Якія мэты ставіць перад сабой часопіс "Качели"?

— З першага дня мы імкнуліся стварыць пазнавальна-выхаваўчае выданне. Напэўна, гэта гучыць трохі ў старых традыцыях, але наш часопіс не забавляльны, у адрозненне ад большасці іншых. Мы намагаемся пракласці сцежку да дзіцячай душы, да розуму. Менавіта таму ў нас так багата розных конкурсаў, якія выходзяць у дзеці творчы пачатак. У нас існуе конкурс юных паэтаў, мастакоў і журналістаў. Мы на гэта не шкадуем ні часу, ні месца на старонках часопіса. І дзеці — галоўныя аўтары выдання.

— Сярод шматлікіх конкурсаў, якія арганізуе часопіс, ёсць і літаратурны: "Прочти и ты". Што сёння чытаюць дзеці?

— "Прочти и ты" — гэта конкурс нашага клуба "Книгочей". Праз яго распаўсюджаем пра новыя кнігі. Самае дзіўнае, што сёння для дзяцей з'яўляецца адкрыццём і Жуль Верн. Вось у нас дзіцячы працяг талы "Пятнаццатилетнего капитана" і проста цудоўна напісана пра кнігу. І гэта стала адкрыццём для іншых чытачоў. У гэтай рубрыцы размова ідзе не толькі пра навінкі літаратуры, але і пра вядомыя творы ды класічныя імёны.

— Як вы ацэньваеце стан сучаснай беларускай літаратуры для дзяцей?

— Мне сёння не хапае такіх апошесцей, якія чытала ў школьных гады ў беларускага пісьменніка Уладзіміра Машкова. Лічу, што лепш за яго аповесці пра Валерку Карабухіна няма нічога. Не хапае менавіта такіх школьных, падлеткавых твораў. І дзеці гэта адчуваюць. Нам прыносяць аповесці пра школьнікаў самі школьнікі. А дарослыя чамусьці аддаюць перавагу казкам.

— З кім сябруеце "Качели"?

— Сябруем з паэтычным клубам Вілейкі. У нас там ёсць свае аўтары. Добрыя адносіны склаліся з аршанскай школай паэзіі "Лотас". У нас ёсць старонка "В «Качели» заглянулі", дзе публікуем творы беларускіх літаратараў. У нашым часопісе пабывалі Уладзімір Мазго, Генадзь Бураўкін, Мікола Чарняўскі. Такім чынам, побач з творчасцю маленькіх чытачоў з'яўляюцца радкі дарослых беларускіх паэтаў і пісьменнікаў.

— Які далейшы творчы шлях у дэбютантаў "Качелей"?

— Адзін з нашых выхаванцаў — Рыгор Цісецкі атрымаваў нават замежны літаратурны прэмія, а Ясенія Сцяпанавіч — выдае кнігі.

— У межах выставы "СМІ ў Беларусі" быў арганізаваны праект "СМІ ў абарону дзяцей". Як, на вашу думку, здольны абараняць дзяцей СМІ?

— Цяпер такая тэндэнцыя — дзіцячы выданні не забавляльнага характару існуюць пры падтрымцы дзяржавы. Нядаўна была ў Германіі, і магу сказаць, што там такая ж сістэма, як і ў нас — выхавальныя выданні для дзяцей няшмат, і яны ўсе на дзяржаўных датацях. Гэта, на мой погляд, з'яўляецца абаронай дзяцей. Што датычыць "Качелей", то мы ў першую чаргу абараняем права падлеткаў на творчасць. Дзверы рэдакцыі заўсёды адчынены для маленькіх аўтараў.

Тацяна КАРДАШЫНА

Духоўная веліч творцы

Дырэктар музея Максіма Багдановіча Тацяна Шэляговіч адзначыла, што хоць паэт і з'ехаў у Ялту ў свае апошнія зямныя дні жыцця, але ён вярнуўся да нас у Беларусь на старонкі падручнікаў, часопісаў, у творы айчынных пісьменнікаў, у артыкулы і даследаванні навукоўцаў. Прамінуць гады, стагоддзі, а памяць пра паэта і яго творы будзе жыць у сэрцах беларусаў.

Уладзімір Басальга, старшыня Беларускага саюза мастакоў, распавёў пра талент Багдановіча, узгадаў, як рабіўся гэты помнік Сяргею Вакарам. Літаратар Анатоль Вяцінскі зазначыў, што днямі ў яго была магчымасць пераканацца, што значыць імя Максіма Багдановіча не толькі для Беларусі, але і для Украіны, якую ён нядаўна наведаў. Пісьменнік Генрых Далідовіч расказаў пра М. Багдановіча як паэта і краязнаўца, музыкант Леў Маеўскі адзначыў, што на вершы класіка нашай літаратуры беларускімі кампазітарамі напісана больш як 170 музычных твораў.

Мастак Алесь Шатэрнік, гаворачы пра віды мастацтва, падкрэсліў, што жывапіс — гэта двухмерная прастора, скульптура — трохмерная, а паэтычнае слова выходзіць па-за межы гэтых прастораў і

набліжаецца да чацвёртага вымярэння — Боскага слова.

Маленькія ўдзельнікі патрыятычнага клуба "Спадчына" (кіраўнік — настаўніца беларускай мовы і літаратуры Наталля Ляўкевіч) прыехалі ў Мінск з вёскі Дварэц Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці. Яны аздобілі мерапрыемства чытаннем вершаў-прысвячэнняў і твораў М. Багдановіча.

Таксама слова бралі Эдуард Агуновіч, аўтар мастацкай канцэпцыі экспазіцыі самога музея і яго філіяла "Беларуская хатка", настаўнікі, прыхільнікі творчасці М. Багдановіча.

У гэты ж дзень прайшла памінальная служба ў сталічным Саборы святых Пятра і Паўла. А ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча ладзіліся прэзентацыя мастацкай выстаўкі "Але ўспомніць яшчэ зорку свет, бо ў сэрцах гарыць яе след..." ды літаратурна-музычная імпрэза "Застаўся ты ў нашых сэрцах..." з удзелам айчынных пісьменнікаў і народнага тэатра "Жывое слова".

В. КАВАЛЁЎ

На здымку: падчас мерапрыемства.

Фота аўтара

Дзевяноста год таму, 25 мая, пайшоў з жыцця класік беларускай літаратуры Максім Багдановіч. З гэтай нагоды адбылося ўскладанне кветак да помніка літаратару, які месціцца на плошчы Парыжскай камуны каля Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі.

Літаратурныя навіны Віцебшчыны

Юбілей пісьменніка

Калектыў Віцебскага абласнога аддзялення грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі" адзначаў творчы юбілей пісьменніка Генадзя Катлярова. Творы Г. Катлярова неаднойчы друкаваліся ў гарадской газеце «Віцьбічы», у газеце «Во славу Родины», у часопісе «Нёман», альманаху «Дзвіна», у часопісе «Неміга» і інш. Г. Катляроў — аўтар кніг «Роковой выбор» (1998), «Тени бледной луны» (2001), сааўтар калектыўнага зборніка «Мост» (2006). Асноўныя тэмы і матывы творчасці Г. Катлярова — любоў да роднай зямлі, вера ў агульначалавечыя каштоўнасці, ваенна-патрыятычная тэматыка. У 2003 г. п'еса Г. Катлярова «За час до подвёма» заняла 1-е месца ў Рэспубліканскім літаратурным конкурсе Міністэрства абароны, прысвечаным 85-годдзю Беларускай Арміі. У 2005 г. Г. Катляроў з нізкай апавяданняў «Сержант Кручина» стаў лаўрэатам літаратурнага конкурсу Міністэрства абароны, прысвечанага 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. За п'есу «Мост» Г. Катлярову быў уручаны медаль «Да 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў». Г. Кат-

ляроў узнагароджаны ордэнам «Працоўнай славы» 3-й ступені, медалём «За доблестный труд», медалём «Да 110-годдзя з дня нараджэння У.І. Леніна».

За шматгадовую літаратурную працу, актыўны ўдзел у прапагандзе літаратуры, асабісты ўклад у развіццё духоўнага і інтэлектуальнага патэнцыялу насельніцтва і ў сувязі з 70-годдзем з дня нараджэння Г. Катляроў на сваім юбілейным вечары быў узнагароджаны Ганаровай граматай Віцебскага аблвыканкама і Дыпламам Саюза пісьменнікаў Беларусі. А калегі па творчай справе, сябры сардэчна павіталі Генадзя Іванавіча з юбілеем, уручылі яму кветкі і падарункі.

У бібліятэцы імя У. Караткевіча

Віцебская бібліятэка імя У. Караткевіча ў гэтым годзе адзначае свой юбілей. Святочныя мерапрыемствы юбілейнага года бібліятэка адкрыла творчым вечарам паэты Вольгі Руслікі. На сустрэчы прагучалі вершы са зборнікаў «Табе» і «Ажына», а таксама новыя творы паэты. Літаратурна-музычную кампазіцыю падрыхтавалі для Вольгі Іванавічы калегі, сябры, студэнты. На вечары прагучалі песні на яе словы, напісаныя Надзеяй Несцірэнкай, у вы-

кананні Ірыны Бабаед, Лілі Глот, Ігара Ягорава. У шчырай зацікаўленай размове па паэзію, яе сутнасць і прызначэнне бралі ўдзел віцебскія пісьменнікі: Барыс Бележэнка, Генадзь Катляроў, Мікалай Намеснікаў, Алег Салтук, Давід Сімановіч, супрацоўнікі кафедры беларускай літаратуры і беларускага мовазнаўства: Г. Арцямёнак, А. Гладкова, А.Емяльянаў, С.Марцінкевіч, В.Таранеўскі, Г. Харошка, студэнты факультэта беларускай філалогіі і культуры Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. Машэрава.

Падведзены вынікі конкурсу

На Віцебшчыне завяршылася падвядзенне вынікаў абласнога конкурсу паэзіі, прысвечанага 125-годдзю класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Конкурс праводзіўся Віцебскім абласным аддзяленнем ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» сумесна з упраўленнем ідэалагічнай работы і ўпраўленнем культуры Віцебскага аблвыканкама з мэтай выяўлення талентаў па дзюх узростаў катэгорыяў: 1-я — да 18 гадоў, 2-я — 19 — 30 гадоў. Палажэнне пра конкурс было апублікавана ў абласных газетах «Народнае слова» і «Віцебскі рабочы», гарадской газеце «Віцьбічы», а таксама ў раённых сродках масавай інфармацыі.

Як вынік, у Віцебскае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» было дадана шмат лістоў. Члены аўтарытэтнага журы разгледзелі 1570 паэтычных работ. Конкурсныя работы былі прадстаўлены на рускай і беларускай мовах. Некаторыя аўтары прапанавалі ўвазе журы свае творы на абедзвюх мовах. Многія вершы, дасланыя на конкурс, парадавалі членаў журы сапраўды дзіўнымі і знаходкамі. Пераможцамі конкурсу сталі ў 1-й узроставай катэгорыі Аляксандра Канаплёва, Тацяна Катутіна, Аляксандр Шур, Надзея Несціронак, Ірына Гутар; у 2-й узроставай катэгорыі — Алесь Замкоўскі, Вольга Анікевіч, Вольга Шыманка, Марына Гарбачэўская. Акрамя прызавых месцаў, станоўча адзначаны і рэкамендаваны да друку творчыя работы Я. Шымана, Ю. Алейчанкі, А. Анціпенкі, І. Корнева, А. Аленінай, К. Сабалеўскай, А. Дзеравягі, С. Іванова, І.Марцінкевіча, Г. Навумай, В. Навіцкай, С.Прыгун, П. Храмцова, Э. Петрачэнікі і інш.

Пераможцы конкурсу возьмуць удзел у святочных мерапрыемствах, прысвечаных 125-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа, дзе ім будуць уручаны ганаровыя граматы і прызы.

Тамара ГУСАЧЭНКА, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

Кафедрай рускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ на сустрэчу са студэнтамі быў запрошаны пісьменнік, асобу якога ахарактарызаваць адназначна даволі складана. Мяркуйце самі: вучоны, доктар юрыдычных навук, прафесар, дырэктар НДІ тэорыі і практыкі дзяржаўнага кіравання Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, член Саюзаў пісьменнікаў Беларусі і Расіі, сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, майстар вострасюжэтай мастацкай прозы, сцэнарыст, аўтар навуковай манаграфіі "Безопасность государства", палкоўнік КДБ Сяргей Аляксандравіч Трахімёнак.

Неабходна падкрэсліць, што фактычна адразу госьць выклікаў сімпатыю ў студэнтаў. Пагадзіцеся, шматлікія навуковыя "рэгаліі", сур'ёзныя творчыя набыткі ў спалучэнні з пагонам палкоўніка (ды яшчэ магільная абрэвіятура КДБ!), выклікаюць ва ўяўленні стэрэатып "жалезабетоннага" чалавека — "афіцыйнага", празмерна сур'ёзнага, строгага, нават суровага... Але, насуперак уяўленням, — з гітарай у руцэ, шырока ўсміхаючыся, — у аўдыторыю ўвайшоў энергічны, бадзёры, разняволены чалавек, які проста выпраменьваў аптымізм. Цікаваць студэнтаў да асобы пісьменніка была непадробнай, а шараговае пытанне, якое зазвычай выкарыстоўваецца ў якасці "зачыну" да гаворкі — "як пачынаўся шлях у літаратуру?" — у дадзеным выпадку прагучала цалкам натуральна.

...Насамрэч пачыналася ўсё даволі звычайна: нарадзіўся Сяргей Трахімёнак у 1950 годзе ў горадзе Карасук Новасібірскай вобласці, скончыў школу, служыў у арміі, працаваў на заводзе... А вось далей можна заўважыць пэўныя "вехі", нават вектары, якія накіроўвалі жыццёвы шлях, арыентавалі асобу, вызначалі каардынаты дзейнасці. У 1977 годзе — скончыў факультэт правазнаўства Святрдлоўскага юрыдычнага інстытута, у 1981 — Вышэйшыя курсы КДБ СССР. Працаваў следчым, апэратыўным супрацоўнікам КДБ.

Першыя публікацыі прозы Сяргея Трахімёнака пабачылі свет у канцы 80-гадоў мінулага стагоддзя ў штотыднёвіку "Молодость Сибири". Пазней друкаваў творы ў часопісах "Неман", "Родник", "Немига", "Авантюрист", "Личная жизнь", "Беларуская думка", "Сибірские огни" і шматлікіх іншых выданнях. Сёння пісьменнік мае даволі важкі творчы "багаж": кнігі "Груз небесный" (1988), "Игры капризной дамы" (1995), "Детектив на исходе века" (1996), "Заказ на двадцать пятого" (1999), "Женская логика" (2000), "Второй уровень" (2001), "Эхо забытой войны" (2004), "Миллениум в Авсюках" (2004), "К торжественному маршу" (2006), "Синдром выгорания" (2007) і інш.

...Існуе вядомая показка: у аднаго знакамітага пісьменніка запыталі: "Пра што трэба пісаць, каб стварыць штосьці вартэ ўвагі чытачоў?" Майстар адказаў: "Пісаць трэба пра тое, што добра ведаеш". Свядома ці падсвядома, але Сяргей Трахімёнак у сваёй літаратурнай дзейнасці кіруецца менавіта гэтым прынцыпам: ён расказвае пра тое, што сапраўды добра ведае — не па чутках, а з уласнага досведу...

Шматлікія кнігі, большасць з якіх нават вонкава выглядае вельмі "рэспектабельна" — "тоўстыя", у "цвёрдых" каляровых вокладках — спрыяюць міжвольнаму ўражанню, што творчы шлях аўтара быў надзвычай лёгкі, складаўся з адных поспехаў... Тым не менш, пісьменнік падзяліўся

Дыялог з пісьменнікам

некаторымі гісторыямі сваіх твораў, з якіх відаць, што далёка не ўсё было так гладка, як падаецца... Нават у прадмову Івана Сабілы да кнігі Сяргея Трахімёнака "К торжественному маршу" ўвайшлі пэўныя эпизоды, якія красамойна пацвярджаюць, што творы аўтара часам ішлі да чытача доўга і цяжка, а даходзілі зусім не ў тым выглядзе, які мелі першапачаткова. Вось, напрыклад, падзеі 1990 года, — гісторыя часопіснай публікацыі рамана "Груз небесный": "...Мала хто ведаў у той час, што тэкст рамана быў не проста скарачаны, з яго была выдалена сюжэтная лінія, якая ў пачатку дзевяностых здавалася непамыснай. Гэта была лінія *Future*, дзе герой у пачатку васьмідзесятых гадоў піша аповесць аб адной з апэрацый па выяўленні крадзяжоў зброі ў арміі Савецкага Саюза, які ўжо пачынае развалвацца. Дадзеянае сцвярджанне ў рамках рамана выклікала спачуванне да героя і аўтара, паколькі большасць чытачоў не маглі паверыць у распад СССР. Герою спачувалі як чалавеку не зусім псіхічна здароваму, а аўтару — як літаратару з бязмежнай фантазіяй, не заснаванай на заканамернасцях "паступальнага развіцця сацыялістычнага грамадства".

Не менш прыкрая гісторыя здарылася і з аповесцю Сяргея Трахімёнака "Заложники", якая дванаццаць год "вандравала" з часопіса ў часопіс і была надрукавана толькі ў 2002 годзе ў "Крыніцы". "З ёй, — падкрэслівае Іван Сабіла, — адбылася вядомая метамарфоза, калі пэўнае меркаванне прымаецца за ерась, пасля ўсё гавораць — у ім штосьці ёсць, а пазней — ну хто ж гэтага не ведае. Спачатку яе не прымалі за "чарнату", за апісанне "спецназаўскіх" тэхналогій, за тое, што такія з'явы неўласцівыя

грамадству, якое вось-вось набудзе "чалавечы твар". Пасля пачалі гаварыць: хто ж гэтага не ведае, паглядзіце, што робіцца ў свеце. У аповесці "Заложники" былі адлюстраваны падзеі 1988 года — першыя ластаўкі тэрарызму, які буйнай квеценню расцвіў у апошнім дзесяцігоддзі мінулага стагоддзя і не здае сваіх пазіцый да гэтага часу". Так што, відаць, нікога не трэба пераконваць, што літаратурны шлях пісьменніка палягаў праз цэрні, а творчыя здабыткі дарагога каштавалі...

Па фармальных жанравых прыкметах большасць твораў Сяргея Трахімёнака адпавядаюць дэтэктывам. Але нельга не заўважыць, што праблема, якая актуалізуецца ў сюжэтах, насамрэч важныя і сур'ёзныя. Часам — гэта пытанні лакальных і прыватных, часам — усеахопныя, фактычна глабальныя. Таму ўсе творы аўтара залічыць агулам у "масавыя" ніяк не выпадае. Адны з іх, сапраўды, адпавядаюць класічным дэтэктыўным узорам. Так, напрыклад, у рамана "Синдром выгорания" аўтар разглядае выкрэтную, але распаўсюджаную ў сучасным

літаратуры. Бо, як вядома, не знешняя абалонка мастацкага тэксту ўтрымлівае яго ідэю, а менавіта ўнутраная канцэпцыя акумулюе ў сабе інфармацыю этычную, эсэтэтычную і маральную. Аўтар мадэлюе ў сюжэце канкрэтную сітуацыю, акцэнтуючы ўвагу на матывах, што кіруюць злычынствамі дзеяннямі персанажа, на магчымых выніках навуковага адкрыцця. Тут законы масавай літаратуры выступаюць хутчэй удачай "прынадай" для чытача, павялічваюць патэнцыяльную аўдыторыю. А вось прынцып разгляду асноватворчай праблемы ў сістэме аксіялагічных каардынат нязмушана стымулюе шырокую грамад-

скасць да сур'ёзнага і ўдумлівага асэнсавання вострых пытанняў сучаснасці.

...Адным з першых беларускіх літаратараў, хто звярнуў увагу на творчасць пісьменніка і выказаў шчырае захапленне яго майстэрствам, быў Аляксандр Пісьмянкоў. У час гутаркі са студэнтамі Сяргей Трахімёнак з павагай і глыбокай удзячнасцю прыгадваў гэтага таленавітага творцу, расказваў пра сяброўскія ўзаемаадносіны з ім. Безумоўна, маральны падтрымка такога калегі па цэху — аўтарытэтнага мастака, які цудоўна ведае кошт творчай працы і валодае бездакорным мастацкім густам, — была асабліва важная пісьменніку. У прадмове да адной з кніг Сяргея Трахімёнака, аналізуючы праблемацы і стыль асабліва творчай манеры аўтара, Аляксандр Пісьмянкоў адзначыў: "Той, хто чытаў трылогію "Игры капризной дамы" пераканаўся, што пісьменнік умее не толькі хвацьца закруціць сюжэт, глыбока раскрыць характар героя, што немалаважна для дэтэктыва, але і "прымусяць" чытача адчуць што такое добры стыль, а гэта, пагадзі-

Існуе вядомая показка: у аднаго знакамітага пісьменніка запыталі: "Пра што трэба пісаць, каб стварыць штосьці вартэ ўвагі чытачоў?" Майстар адказаў: "Пісаць трэба пра тое, што добра ведаеш". Свядома ці падсвядома, але Сяргей Трахімёнак у сваёй літаратурнай дзейнасці кіруецца менавіта гэтым прынцыпам: ён расказвае пра тое, што сапраўды добра ведае — не па чутках, а з уласнага досведу...

соцыуме крымінальную сітуацыю, якой часта прысвячаюцца паведамленні ў сродках масавай інфармацыі, — злычынствам, звязаным з купляй-продажам кватэр, ахвярамі якіх робіцца ўсё больш даверлівых людзей. У творы не толькі па-мастацку ярка і дэталёва дэманструецца механізм дзеяння злычыннай групоўкі, але і "падказваюцца" шляхі супрацьстаяння ашуканцам. А вось ключавая праблема аповесці "Слава разшчэму мечом" не проста важная, а насамрэч грандыёзная, актуальная ў планетарных маштабах. Вакол пытання кланіравання чалавека ў свеце ўжо некалькі год віруе вострая палеміка, у якой актыўна бяруць удзел і навукоўцы, і саюўныя прадстаўнікі розных рэлігійных канфесій, і шараговыя абыякавалі. У аповесці Сяргея Трахімёнака, пабудаванай па законах дэтэктыўнага жанру, увасоблена філасофскае асэнсаванне этычных чыннікаў ідэі кланіравання чалавека, што істотна адрознівае твор ад узораў масавай

цеся, зусім рэдкая з'ява для дэтэктыўнага жанру. Чытаючы творы Сяргея Трахімёнака мільволі адчуваеш, што пісьменнік прайшоў добрую літаратурную школу. Гэта цалкам заканамерна: Трахімёнак — сібірац па месцы нараджэння і па месцы выхавання пачуццяў. І, канечне ж, урокі пісьма таленавітых землякоў Віктара Астаф'ева і Валяніна Распуціна не прайшлі бясплудна. Зерне ўпала не на камень".

Мэтазгодна заўважыць, што дыяпазон творчых пошукаў Сяргея Трахімёнака не абмяжоўваецца дэтэктывам. У 2004 годзе аўтар выдаў кнігу "Эхо забытой войны", якую пісаў на працягу пятнаццаці год. Сярод твораў, што ўвайшлі ў выданне, аповесць "По следам Таманцева", дзе ў полі зроку пісьменніка — апэрацыі контрразведчыкаў, дзейнасць партызан і падпольшчыкаў; аповесць "Беллі пуэрры", прысвечаная дзецям, чыё маленства выпала на гады вайны і акупацыі; апавяданні і

нарысы, у якіх увасоблены шматстайныя эпизоды "ракавых саракавых". Чым жа быў выкліканы зварот пісьменніка да тэмы Вялікай Айчыннай вайны? "У канцы васьмідзесятых, — тлумачыць пісьменнік, — я нечакана для сябе пачаў пісаць апавяданні пра людзей пакалення, да якога належаў мой бацька, і якое на сваіх плячах вынесла асноўны цяжар самай крывавай вайны дваццатага стагоддзя. І толькі пасля зразумеў, што рабіў гэта неўсвядомлена, спрабуючы абараніць іх ад той масіраванай прапагандысцкай хлусні, якая раптам палілася з экраннаў тэлевізараў і газетных старонак. <...> Веліч подзвігу народа не ва ўтойванні працікаў кіраўніцтва краіны і камандавання, не ў колькасці п'едэсталяў, а ў адэкватным адлюстраванні трагедыі, якая не магла гэты народ зламаць. <...> Гэта кніга — маё "ўсё, што магу" — таму пакаленню". Трэба дадаць, падставай для некаторых твораў з кнігі "Эхо забытой войны" зрабіліся рэалістычныя гісторыі, пачытаў аўтарам ад саміх відавочцаў і ўдзельнікаў вайны.

...Характарызуючы творчую індывідуальнасць Сяргея Трахімёнака, неабходна падкрэсліць схільнасць пісьменніка да эксперыментаў, да пошукаў новых шляхоў самавыяўлення. Не без поспеху ён паспрабаваў свае сілы ў якасці сцэнарыста. Вынік? Па сцэнарыях аўтара знята мноства кіна- і відэа-фільмаў, сярод якіх "Дело лейтенанта Приблигина" (1995), "Этьен" (1998), "Последний из группы "Джек" (2000), "Кент" (2000), "Спутники "Сатурна" (2002), "Вспоминания Черняховского" (2004).

Думаецца, менавіта гэтая "мастацкая няўрыславаць" натхніла пісьменніка на калядны дэтэктыў "Миллениум в Авсюках". Сама назва твора настройвае чытача на адпаведны лад: "милениум" — эпахальная часавая каардыната і "Аўсюкі" — беларуская правінцыя, якая, аднак жа, з'яўляецца агульнапрызнанай сталіцай нацыянальнага гумару. Падзеі, увасобленыя ў дэтэктыве, адбываюцца напярэдадні Новага года, сюжэт складаецца з жаргоўных гісторый, у якіх дзейнічаюць пераважна камічныя, а часам нават карыкатурныя персанажы. Кожны новы раззел аповесці пачынаецца з анекдатычных прыпавесцяў, якія дасканала стасуюцца з асноўнымі перыпетыямі, дапаўняюць фактуру, дэманструюць спецыфіку характараў персанажаў. Дарэчы, пра гэты твор Аляксандр Пісьмянкоў з непрыханым захапленнем сказаў: "Найцікавейшая задума і найцікавейшае ўвасобленне! На гэтым нялёгкім шляху аўтару не магла не ўсміхнуцца ўдача". Вядома, поспех заўжды спадарожнічае рупліўцам. Вонкава ўсё можа выглядаць лёгка і бескапатна, але нельга не разумець, што за ўсім — найперш вялікая праца і жыццёвы досвед.

...За паўтары гадзіны, што доўжылася размова Сяргея Трахімёнака са студэнтамі, госьць вычарпальна адказаў на пытанні аўдыторыі, падзяліўся цікавымі гісторыямі з асабістага жыцця, уразіўшы прысутных сапраўдным апавядальным майстэрствам, бліскучай эрудыцыяй, добрай абазнанасцю ў літаратуры. Ён выканаў пад гітару некалькі песень, наладзіў конкурс на лепшае пытанне (з аўтарскім прызам). Гэта была насамрэч цікавая сустрэча, дыялог з неардынарным чалавекам, ад якога мільволі зараджаешся аптымізмам, энергіяй і добрым настроем.

Лада АЛЕЙНИК

Я памятаю тых часы, калі ад ушчэнт разбуранага чыгуначнага вакзала можна было ўбачыць Акадэмію навук і стары Дом друку. Навокал былі руіны і над імі курэлі дымы толькі што згаслых пасля бамбардзіровак і баёў пажарышчаў. Наўрад ці хто мог уявіць тады сённяшні прыгажун-горад.

І ўсё ж такія праніклівыя людзі меліся. Яшчэ ў сорок трэцім — сорок чацвёртым гадах, напярэдадні вызвалення акупаванага Мінска, у Маскве працавала група архітэктараў, якая складала план аднаўлення горада. Нагадаю таксама, што першы налёт савецкіх бамбардзіроўшчыкаў на Мінск адбыўся 2-га мая 1943 года. І наўрад ці выпадковым з'яўляецца тое, што многія каштоўныя будынкі ў горадзе ацалелі. Такія, як бібліятэка на Чырвонаармейскай, Дом Урада, Дом Чырвонай Арміі, Акадэмія навук, Оперны тэатр. Ды і такія прыкметныя ды стромкія пабудовы як Чырвоны касцёл, Святадухаўская царква, гасціны двор на Плошчы Свабоды, Пішчалаўскі замак і яшчэ з дзесятка старых дамоў, якія прызнаны помнікамі рэспубліканскага значэння, захаваліся па сённяшні дзень. Хіба ж гэта не гістарычныя каштоўнасці? У савецкіх лётчыкаў былі, канечне ж, падрэзаныя карты горада, але былі таксама і ўказанні, што іменна трэба зберагчы ў першую чаргу.

Японія ад амерыканскіх налётаў пацярпела нават больш чым Беларусь. Таму што раней традыцыйным жыллом у японцаў з'яўляліся папярковыя дамкі-фанзы. Яны і згарэлі ў першую чаргу так, як гарыць усё папяровае. Потым самі японцы гаварылі, што гэта нават дапамагло ім пазбавіцца ад старога і пабудоваць усё нанова. Ці не так і ў Мінску: усё ж наш горад перад вайною шмат у чым выглядаў правінцыяльным. Ды і яшчэ ў 60-я і нават 70-я гады мінулага стагоддзя ў цэнтры горада стаялі драўляныя дамкі, сметнікі, прыватныя сады і агароды ды тое, што мы сарамліва звалі "шпакоўнямі".

Адбудова горада пачалася з галоўнай вуліцы, якая шмат разоў мяняла сваю назву: спачатку была Захар'еўскаю, потым Савецкаю, потым праспектамі Сталіна, Леніна, Скарыны, а цяпер завецца праспектам Незалежнасці.

Тое, што тады было пабудавана ад Галоўпаштамта да плошчы Перамогі і ў свой час звалася сталінскім ампірам, сёння нават ЮНЕСКА прызнала архітэктурнаю каштоўнасцю.

Пазней архітэктары казалі, што калі Сталін і меў да гэтага стылю якое дачыненне, дык хіба што ўскоснае. Усе распрадэжнікі архітэктарам даваў Мікалай Уласік, начальнік асабістай аховы Сталіна, ураджэнец вёскі Бабьнічы, што ў Слоніміскім раёне на Беларусі. Так што глядзячы сёння на гэтую "застылую музыку" першых паловаў вайны гадоў мы ўпэўненыя можам сказаць, што яна наша, "нацыянальная па форме і сацыялістычная па змесце".

Дзякуй Богу, што "ампір" гэты захаваўся, бо ў хрушчоўскія часы былі спробы яго разбурыць, а на гэтым месцы пабудоваць нешта пляскае, накітавалі гасцініцы "Мінск". Дасціпныя архітэктары тады называлі падобныя пабудовы "лазьева-пральным" стылем у архітэктурны.

Пасля камуністычных часоў у 1979 годзе адкрыўся і пачаў дзейнічаць Кальварыйскі касцёл, старадаўні помнік архітэктурны першай паловы XIX стагоддзя. Тут пахаваны наш мастак Ян Дамель. Потым нава адбудавалі касцёл Святога Рохы, што на Залатоў Горцы, вярнулі верхнік Чырвоны касцёл св.св. Алены і Сымона. Ён з моманту вызвалення Мінска ад немцаў выкарыстоўваўся ў якасці праявчнай лабараторыі кі-

Час аднаўлення

Калі кажуць, што Мінск бедны на гістарычныя помнікі, дык гэта, на маю думку, не зусім так. Нягледзячы на ўсе ваенныя віхуры, на страшэнныя бамбёжкі, што, здаецца, не пакінулі ад горада жывога месца, у Мінску ўсё ж сёе-тое старадаўняе засталася. І бачным гэта робіцца на адлегласці часу, асабліва пасля таго як горад зробіцца сталіцаю незалежнай дзяржавы.

нафотаматэрыялаў і называўся Домам кіно. І ўжо сапраўдна неспадзяванкаю для мяне было тое, што ў адзін сонечны дзень на тым месцы, дзе стаяла сцяна звычайнага адміністрацыйна-жылога дома, я раптам убачыў... Марыінскі касцёл! Шмат гадоў тут размяшчалася звычайнае таварыства "Спартак".

Першыя ж званы на праваслаўнай царкве пачуў падчас першамайскай дэманстрацыі 1989 года. А быў жа ж сведкам таго, як узрываў Мікалаеўскую царкву на Козыраўскіх могілках, як знішчылі Старажоўскія могілкі, дзе былі пахаваны ажно канца XVIII стагоддзя, яўрэйскія могілкі, нямецкія могілкі з кірхаю ды шмат чаго іншага.

Не, не толькі "рукапісы не гараць", каменныя пабудовы таксама містычным чынам могуць узнікнуць з небыцця. Напрыклад, гарадская ратуша, якую зламалі яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя па асабістым загадзе расійскага цара Мікалая I. Мусіць, ён палічыў яе сімвалам самаўладнага кіравання горадам. Цяпер яна зноў упрыгожвае Мінск, а гадзіннік на ёй сведчыць, што час перамагчы нельга.

Але самая значная падзея ў галіне рэстаўрацыі і адраджэння былога Мінска — гэта будаўніцтва нанова гасцініцы "Еўропа". Я ўпэўнены, што многія жыхары Мінска да гэтай падзеі рыхтаваліся, а некаторыя дык чакалі, можа, ўсё ж шчырэ. Зусім невыпадкова, што пляцоўка пад адраджэнне самай прыгожай гасцініцы ў Мінску шмат гадоў нічым не была занята. Тут стаяў просты будан, а ў ім кафе "Пінгвін", дзе прадавалі марожанае. І вось нарэшце прыйшоў час. Кажуць, што будзе яна пяцізоркавая, зноў самая лепшая ў горадзе як і мае быць у сталіцы еўрапейскай дзяржавы.

Можа, гэты шыкоўны комплекс паслужыць узорам і пачаткам для развіцця цэлай сеткі іншых гасцініц, таму яны займаюць, бадай што, галоўнае месца ў інфраструктуры турыстычнай справы.

Хацелася б яшчэ сказаць пра з'яву, якая ў расійскіх рэстаўратораў называецца "новодель". Там не саромеюцца старыя, разбураныя часам і людзьмі архітэктурныя помнікі аднаўляць і нават будаваць нанова. А потым паказваць турыстам і

зарабляць на гэтым грошы. У нас жа былі ў свой час чыноўнікі, асабліва ў Рэспубліканскім савецкім таварыстве аховы помнікаў гісторыі і культуры, якія прытрымліваліся іншай думкі. Яны гаварылі на камяні, што застаюцца пакуль што ад Гальшанскага палаца альбо ад Крэўскага замка: "Няхай ляжаць, няхай так і будзе, затое гэта натуральнае..." Дык і гэтых камянёў з цягам часу робіцца ўсё менш, хутка і зусім не застанецца. А ў Расіі ўсім часам з "новоделов" амаль усё "Золотое кольцо" адбудавана, і турыстам да гэтага справы няма, ім значна цікавей бачыць адноўлены Спас-Яфім'еўскі альбо Пакроўскі манастыр замест зруйнаваных зрэшткаў. Так робяць і літоўцы — паглядзіце на Троцкі замак. Можа, адноўленая гасцініца "Еўропа" і будзе першаю ластаўкаю ў новай палітыцы аднаўлення нашай занябанай спадчыны. А такіх бяспечных камянёў па ўсёй Беларусі вельмі многа.

Аднойчы маскоўскае тэлебачанне, асвятляючы візіт Пуціна ў Грэцыю, давяло да гледачоў такую інфармацыю: "Грэцыя трымаецца на трох кітах — на

сваім вялікім марскім флоце, на аліўкавым алеі і на турызме". Можа, калі-небудзь, гадоў праз пяцьдзесят, замежны знаўца будучай Беларусі таксама скажа пра нас, што мы трымаемся на трох кітах — на камунікацыйна-транспартнай інфраструктуры, што да таго часу будзе створана дзякуючы нашаму геаграфічнаму становішчу ў Еўропе, на высокаразвітай сельскай гаспадарцы і на ўязным турызме, для якога да таго часу пабудуюць дастаткова гасцініц.

Кажуць, гісторыя развіваецца па спіралі. Гэта азначае, на маю думку, што адбываецца тое ж самае, але ў значна большых памерах ды на іншым узроўні. Калі бачыш сённяшні новы вакзал, дык толькі і застаецца, што ўзгадаць назву той старой пабудовы, якая была некалі на гэтым месцы. А пра ўсё астатняе, што займала вакзальную плошчу, памятаюць хіба толькі такія мінскія дзяды як я. Нагадаю, што прыблізна на тым месцы, дзе цяпер аўтобусныя касы, стаяла ваданопорная вежа ды быў вялікі грамадскі туалет.

Сярод пабудовы апошняга часу нельга не ўзгадаць і Дзяржаўную бібліятэку, створаную

па асабістай ініцыятыве Прэзідэнта краіны. Яе архітэктурнае ўвасабленне ў выглядзе каштоўнага камяня, сведчыць пра тое, што на Беларусі ведам, інтэлекту надаюць самае высокае значэнне, што старая "Ленінка" ўжо не можа задаволіць патрабаванняў нашых студэнтаў, навукоўцаў, усіх тых грамадзян, што прагнуць ведаў і спяшаюцца выкарыстаць іх на карысць сваю ды сваёй краіны. Гэты высокатэхналагічны комплекс адпавядае еўрапейскім стандартам, а ў нечым нават іх пераўзыходзіць. Такая пабудова — гэта таксама сведчанне няспыннага руху нашай сталіцы ўперад, у будучыню, імкненне зрабіцца раўнёю і лепшым узорам сярод цэнтраў сусветнай цывілізацыі.

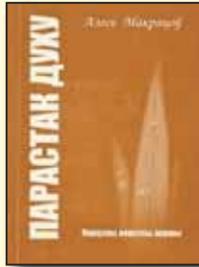
Кожнаму бачна і зразумела, што адбудоваўца не толькі асобныя дамы альбо пляцоўкі, разбудоваецца ды мяняецца ўвесь горад. Тых хто не быў у нас гадоў з дзесяць, дзівяцца таму як хутка гэта адбываецца. І ў той жа час Мінск застаецца Мінскам, ягоная геаграфія, ягоны рэльеф, знаходжанне вуліц змяніцца не могуць. Горад размешчаны на пяці ўзгорках, дык яны і засталіся там, дзе былі, толькі забудаваны іншымі дамамі, прыгожымі ды сучаснымі.

Ды гэта толькі пачатак. У Мінску ёсць шмат месцаў, якія чакаюць вяртання сваёй гістарычнай памяці. Напрыклад, набярэжная Свіслачы, што яшчэ ў нядаўнія часы звалася Гаңдлёва вуліцай, а кажуць некалі была Зыбіцкаю. Працягваецца аднаўленне Нямігі, не скончана рэстаўрацыя Койданаўскай, якая ўсё яшчэ застаецца "Рэвалюцыйнай" і многіх іншых куткоў нашага горада.

Замежныя госці, якія наведваюць нашу сталіцу, называюць Мінск горадам суперсучасным, супермадэрнізаваным і, здаецца, зайздросцяць нам. Таму што тут вырашаны многія горадабудаўнічыя праблемы, і ў першую чаргу, праблемы транспартнага руху, "галаўнога болю" ўсіх старых гарадоў. Вядома, што ўпершыню Мінск узгадваецца ў летапісах у 1067 годзе, значыцца, у 2017-м яму споўніцца 950 гадоў. Да гэтай пачэснай даты рыхтуюцца даўно, а галоўнае, што ёсць каму рыхтавацца: у Мінску вялікі калектыў архітэктараў, якія працуюць у такіх інстытутах, як Беларускі дзяржаўны навукова-даследчы інстытут горадабудаўніцтва, Мінскпраект, Мінскграмадзянпраект, ды зусім новы, быццам спецыяльна створаны для аднаўлення Мінска — "Мінскград". Ёсць тыя, хто складае генпланы развіцця горада ажно да сярэдзіны XXI стагоддзя і нават далей. У іх улічваюцца і экалагічныя праблемы, і сацыяльныя, і, безумоўна, рэгенерцыя гістарычнай забудовы, альбо папросту, адраджэнне таго, што засталася нам у спадчыну ад мінулых вякоў. Тое, на што раней не толькі не звярталася ўвага, але нават і знішчалася.

З новым разуменнем гістарычных каштоўнасцяў, з новым поглядам на архітэктурны Мінск прыходзіць і адпаведная ўдзячнасць ды памяць пра тых, хто ўсё гэта стварыў у 30-х, хто потым адбудоваў у 40-х ды 50-х, аб беларускіх архітэктарах і будаўніках. Не трэба тлумачыць, хто такія Лангбард ды Лаўроў, Паруснікаў, Баршч, Заборскі, Аладаў, Сысоеў ды многія іншыя нашы архітэктары. Жыхары Мінска і іх нашчадкі ёсць і будуць удзячныя за створаныя ім і шэдэўры архітэктурны, за зручнасць жыцця, ды і проста за штодзённую прыгажосць вакол сябе. У жыхароў незалежнай дзяржавы і вочы незалежныя, і бачаць яны інакш свае незалежныя задачы, сваё мінулае і сваю будучыню. Усяму свой час.

Парастак верша

Напрыканцы мінулага года ў выдавецтве "Кнігазбор" выйшла з друку кніга Алеся Макрацова "Парастак духу". "Парцэлы, версэты, вершы" — так ахарактарызаваў жанрава аўтар тых рэчы, якія ў ім змешчаны. Наконт версэтаў і вершаў у дасведчанага чытача пытаньняў узнікнуць не павінна, а вось што такое парцэлы?

*Родная зямля...
Самае дарэглае!*

Але:

*Страчок —
геніяльны грыб:
зайздросная
колькасць звiлiн...*

У першай парцэле — усяго толькі канстатацыя аўтарскай любові да родных мясцін і людзей, якая мала каго зацікавіць. А ў другой — нечаканае назіранне, вобраз, які раней у літаратуры ніколі не сустракаўся, які адразу западае ў памяць.

Ладная частка зборніка прысвечана тэме паэзіі і паэтаў. Аўтар вельмі абвострана ўспрымае ўсё, што звязана з ягонай творчасцю і творчасцю іншых. А з асобнымі думкамі пра некаторых сучасных паэтаў нават можна паспрачацца:

*Алеся Разанаў...
Паэт,
які здолеў сцерці
з беларускай паэзіі
наліт
правiнцыялізму...*

Апаненты з поўным правам могуць запярэчыць: "Гэтую пачэсную функцыю здзейсніў яшчэ на пачатку ХХ стагоддзя Максім Багдановіч!" Альбо ўзяць такое сцвярджэнне:

*Галубовіч...
Паэт —
які не з'явіўся
раней...*

Чаму — раней? Гэтага не палумачана. Але ўсё-такі, нягледзячы на прыватныя выключэнні, большасць разважанняў Алеся Макрацова аб сутнасці паэзіі змушаюць чытача пагадзіцца з аўтарам:

*Паэты і грэвы
не гiнуць ад голаду,
а памiраюць ад засухi...*

Або:

*Бывае —
друкуюць вершы,
бывае —
друкуюць аўтараў...*

Янка ЛАЙКОЎ

*перад рускамоўным
паэтам-нябожчыкам...*

Як бракуе сёння некаторым паэтам падобнай шчырасці ў адносінах да сваёй ранейшай творчасці!... Алеся Макрацоў у гэтым выпадку здзейсніў учынак сумленны, але... У сваёй новай кнізе ён змясціў уласны пераклад некалькіх рускамоўных вершаў з ранейшага зборніка, ніяк не пазначыўшы гэтага. Таму чытач, не знаёмы з папярэдняй творчасцю паэта, можа здзівіцца, калі пабачыць побач з радкамі кшталту:

*Гэты свет для мяне —
тая ж глеба...*

*Патрапіўшы ў яе
падобна насенню,
істома мая
набухла памерамі.*

*Укаранілася душой.
Дала парастак.
Парастак духу...*

і такія:

*Узыходзіць ранак года
Над раззімай стараною.
Напаўняецца прырода
Чысцінёй і цэпльнёй.*

Думаецца, няма патрэбы перакладаць чытача ў выдавочнай банальшчыне і вучнёўстве, якімі патыхае ад апошніх працытаваных радкоў, якія, дарэчы, і з'яўляюцца перакладам аднаго з вершаў, змешчаных у рускамоўным зборніку. І ўвогуле, узоры якаснай паэзіі мяжуюць у кнізе Алеся Макрацова з амаль бездапаможнымі ў мастацкіх адносінах рэчамі. Мяркуюць самі:

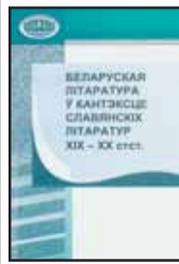
*Родныя людзі...
Родная вёска...*

У літаратуразнаўстве гэткага паняцця няма. Аўтар кнігі таксама не дае аніякага тлумачэння свайму "дзіцяці". Што ж, паспрабуем самі дапамагчы да ісціны. "Парцэла" — гэтае слова ўтварылася ад французскага *parcelle* — часцінка, невялікая доля, і азначае яно невялікі зямельны ўчастак. Калі звязаць гэта з жыццёвай прафесіяй аўтара (а ён мае спецыяльнасць інжынера-землеўпарадкачыка), то атрымаўбаецца, што парцэлы — гэта ўласны паэтычны надзел, дзялянка, якую паэт сам знайшоў і апрацоўвае. Акрамя гэтага, міжволі прыгадваецца матэрыял парцэляна, або фарфор, з якога робяць посуд. Такім чынам, можна выснаваць наступнае азначэнне: парцэлы — гэта аўтарскі эксклюзіў, форма, якую неабходна запоўніць арыгінальным зместам. Ці атрымалася гэта — паспрабуем разабрацца.

Увогуле, імя Алеся Макрацова апошнім часам даволі часта пачало з'яўляцца на старонках літаратурных выданняў. І мала хто ведае, што ў асобе гэтага творцы беларускай літаратуры мае рэдкі прыклад таго, як паэт, які доўгі час пісаў на адной мове, свядома раз і назаўсёды перайшоў у сваёй творчасці на іншую, у дадзеным выпадку — на матчыну, спаконвечную. У 2002 годзе ў тым жа "Кнігазбор" ён выдаў рускамоўны зборнік вершаў пра які і склаў пазней наступны верш, што ўвайшоў ужо ў новую кнігу:

*Вось і выдазены
паэтычны зборнік
Александра Мокрецова
«Пружина времени»...
Вось і споўнены доўг*

КНИЖНАЯ ПАЛІЦА

У выдавецтве "Беларуская навука" пад рэдакцыяй У. Мархеля выйшаў зборнік "Беларуская літаратура ў кантэксце славянскіх літаратур XIX — XX стст." Кніжка складаецца з сямі раздзелаў, у якіх даследуюцца на высокім навуковым узроўні нацыянальныя мастацкія асаблівасці і тыпалагічныя падабенствы рускай, украінскай, польскай і чэшскай літаратуры.

Аўтары артыкулаў: У. Казбярук, Ж. Шаладонова, С. Мінкевіч, А. Данільчык, А. Вальчук, В. Локун і Т. Барысюк.

У выдавецтве "Кнігазбор" у Серыі "Мастацкая літаратура" выйшаў чарговы том "Зміт-рок Бягуля. Выбраныя творы". Тут сабрана ўсё лепшае, што напісана адным з пачынальнікаў беларускай літаратуры: вершы, апавесці, апавяданні, публіцыстычныя артыкулы і лісты. "Прывабны вобраз беларускага класіка, габрэя па паходжанні, добра дапаўняюць успаміны брата і Уладзіслава Луцэвіч, жонкі Янкі Купалы", — напісана ў анансе кніжкі. Заўважым, што гэта ўжо 35 па ліку том кніжнага праекта "Беларускі кнігазбор".

У Варшаве пабачыў свет навуковы зборнік "Шлях да ўзаемнасці" (да 75-годдзя праф. Аляксандра Баршчэўскага).

Сярод аўтараў: М. Цімашчук, У. Казбярук, В. Кіпель, Т. Занеўская, Я. Запруднік, М. Хаўстовіч, А. Мальдзіс, В. Рагойша, І. Штэйнер, а таксама даволі шмат польскіх навукоўцаў і калег шануюнага юбіляра.

У выдавецтве "Беллітфонд" выйшла кніжка Андрэя Каляды "Сцэнічная мова", рэжаме-даваная Вучэбна-метадычным аб'яднаннем вышэйшых навучальных устаноў Беларусі па адукацыі ў галіне культуры і мастацтваў у якасці вучэбна-метадычнага дапаможніка для студэнтаў спецыяльнасці "Акцёрскае мастацтва".

У выдавецтве "Кнігазбор" пабачыў свет зборнік п'ес замежных драматургаў у перакладзе на беларускую мову Андрэя Каляды пад агульным назовам "Лячэны дом". Выдрукаваныя п'есы А. Астроўскага "Даходнае месца", М. Гогаля "Рэвізор", А. Чэхава "Чайка", "Тры сястры" і "Лебядзіная песня (Калхас)", І. Тургенева "Месяц у вёсцы" і "Правінцыялка", М. Горкага "Дзеці сонца", М. Булгакава "Кабала святош", С. Варма "Чалавек з пяццю лічбамі", А. Гурнея "Лісты каханню", Г. Ібсена "Лячэны дом (Нора)", С. Мрожака "Дом на мяжы", Дж. Озбарна "Азірніце ў гневе", С. Цвэйга "Другая смерць Жанны д'Арк".

троеўскага "Даходнае месца", М. Гогаля "Рэвізор", А. Чэхава "Чайка", "Тры сястры" і "Лебядзіная песня (Калхас)", І. Тургенева "Месяц у вёсцы" і "Правінцыялка", М. Горкага "Дзеці сонца", М. Булгакава "Кабала святош", С. Варма "Чалавек з пяццю лічбамі", А. Гурнея "Лісты каханню", Г. Ібсена "Лячэны дом (Нора)", С. Мрожака "Дом на мяжы", Дж. Озбарна "Азірніце ў гневе", С. Цвэйга "Другая смерць Жанны д'Арк".

Наш голас чуцён? Далёка?

Прыблізна з такіх слоў складалася рубрыка ў колішнім "ЛіМе", дзе каратка паведамлялася пра старанні сяброў Беларусі на блізкіх і далёкіх культурных выспах зрабіць нешта карыснае для вулканнай беларускай літаратуры. Было чым пахваліцца: нас перакладалі, мы перакладалі. І тое, што Беларусь гучала ў свеце, што нашы пратэжэ прапагандавалі яе пісьменства, успрымалася тады як нешта абавязковае, намі заслужанае. Сёння такіх натхнёных, апантаных улюбёнцаў становіцца ўсё менш і менш.

Адыходзяць атланты, якія сваім аўтарскім тэстам, душэўнасцю насычалі духоўныя повязі. Чаму ж менее сяброў нашага Слова?

Мы не набываем новых актыўных перакладчыкаў, літаратуразнаўцаў, папулярызатараў нашай славазнаўцы ў свеце, бо забываем сплаціць доўг перад іх папярэднікамі. Да прыкладу, сто гадоў таму дзейнымі сябрамі Беларусі сталі Іван Крыпякевіч, Іларыён Свянціцкі ў Львове, пазней — М. Драй-Хмара ў Кіеве. Што мы ведаем пра іх унёсак у пабрацімства? У другой палове мінулага стагоддзя рэпрэзентамі нашага мастацкага слова ў тым жа Львове былі У. Лучук, Д. Паўлычка, І. Гнацюк. У наш час Р. Лубкіўскі працуе на Беларусь. Ці аддзячылі мы грамадзянскаму подзвігу рупліўцаў: І. Бурсаву, А. Кажадубу ў Маскве, Т. Рулісу, М. Абале, А. Веянсу, Ю. Ванану ў Латвіі, Веры Рыч, Арнольду Макміліну ў

Англіі? Беларускімі каранямі ганарыліся Я. Смелякоў, Д. Кавалёў, Я. Яўтушэнка. Як мы расказалі пра іх, што перакладалі ў імя спараднення славянскіх культур? Ёсць "беларускі" нарбак у Д. Чараднічэнкі з Кіева. Гукнулі раз пра Ч. Сеньюха з Польшчы, радака нашага — і цішыня. І калі В. Нікіфаровіч стаў чыкагцам, то ён яшчэ ў большай меры прапагандаваў у ЗША беларускае слова!

Новая рубрыка (а пры дбайнай руплівасці выдавецтваў і бібліятэчкі "Сябры Беларусі") магла б хоць у нечым замяніць "Далягяды", "Ветразь", "Кнігу перакладчыка", "Бібліятэку дзіцячай літаратуры народаў СССР". І прадставіць Беларусь свету на новым п'едэстале, яшчэ больш глыбей, прыроднена.

Латгш Таарыд Руліс за 15 перакладзеных з арыгінала (!) беларускіх кніг атрымаў ад нас Ганаровую грамату, і таму стаў працаваць на тых дзяржавы, дзе яму падпісваюць ганаровую дамову. У яго застаўся нявыдадзены раман У. Караткевіча "Хрыстос прыязмліўся ў Гародні". То мо як выйсе — прапанаваць латвійскім выдавецтвам своеасаблівы "бартэр": вы — кнігу Караткевіча выдаеце, а мы — кнігу пра Т. Руліса, а яшчэ і зборнік "Латвійскія народныя казкі" са спадчыны забытага нашага земляка Пятра Масальскага (паэта Пятра Сакола), бо і ён не дакачаўся нашае ласкі.

Дзесяткі гадоў нядаўна памерла Мірдза Абала аддала на тое, каб падрыхтаваць на 30 тысяч пазіцый Слоўнік (латвійска-беларускі, беларуска-латвійскі). Даверылася ў свой час абяцанцы: "абавязкова выдадзім!" І як мы цяпер аддзячым беларускамоўнай латвійцы? Хто з маладых творцаў у Латвіі захоча паўта-

рыць заведама тупіковы шлях?

А мы і ў Празе не падрыхтавалі замены апантанаму Вацлаву Жыдліцкаму. Горка падумаць пра лёс вучня Жыдліцкага: не падтрыманая ў Беларусі, яны паўчыкалі на другія нацыянальныя дзялянкі, хай сабе і сербалужыцкія, ці якія-небудзь афрыканскія... У Карлавым універсітэце пазнаюць чэшскую мову і літаратуру маладзёны ўсіх колераў скуры. Латвійскі універсітэт падрыхтаваў нам падобнага работніка: Андрэй Гуцаў перакладае з латышскай і на латышскую. А пакуле што не здолеў надрукаваць у нас ні перакладзеную ім прозу Г. Яноўска, І. Зіе-доніса, ні паэзію У. Бэрзіньша... В. Сёмуха, не здолеўшы свае пераклады вершаў В. Белшавіцы, О. Ваццетыса, К. Элсберга, А. Скалбэ, А. Чака прадставіць у выглядзе кніг, вывеў тэксты на сайт. Ратунак?

Каб выбрацца і не толькі з інтэрнэ-таўскага павуціння, ці не зможа хоць часткова дапамагчы праект: Бібліятэка "Сябры Беларусі"? Падумаем разам, якімі намаганнямі, на чых падкрылках яго здзейсніць. Мо тады ажылі б у новым асэнсаванні радкі Пімена Панчанкі:

*Мы для братніх народаў
Быздонныя
Верныя донары...
Мы народам усім сваякі.*

Р. С. А яшчэ пры канцы кожнага года добра было б выдаваць дайджэст: "Юбілейныя, памятные даты літаратурнага і культурнага жыцця Рэспублікі Беларусь на 200... год".

Сяргей ПАНІЗНІК,
старшыня рады таварыства
"Беларусь—Латвія"

«Дзіцячы свет» Уладзіміра Машкова

Мы, беларусы, надзіва шчодрыя людзі. Тэністка Марыя Шарапава з бацькам-гамяльчанінам, жывучы ў ЗША, праслаўляюць расійскі сцяг. Выхадцы з Беларусі займаюць віднае месца ў расійскай палітыцы. Нашы маладыя спевакі перамагаюць на расійскіх тэлеконкурсах песні. Нашы пісьменнікі шчыруюць зноў жа на рынку ўсходняй суседкі. І толькі няма прарока ў сваёй айчыне — у Беларусі.

Гаворка далей пойдзе, натуральна, пра літаратуру, а дакладней, пра дзіцячую літаратуру, пра стан і перспектывы якой неаднойчы гутарылі на старонках "ЛіМа". Са шматлікіх дыскусій і артыкулаў вынікала, што ў нас дзіцячая літаратура знаходзіцца ў катастрофічным стане, што талентаў па пальцах адной рукі можна пералічыць і г.д. Аднак, спадары, перш чым разважаць пра сучаснае і будучае беларускай дзіцячай літаратуры, напэўна, трэба не забываць пра яе мінулае. А то міжвоў складваецца ўражанне, што ў нас з вартых твораў ёсць толькі "Палескія рабінзоны" шанюўнага Янкi Маўра.

За шмат гадоў чытанья нашай літаратурнай перыёдыкі я лічаны разы сустракаў імя пісьменніка Уладзіміра Машкова. А з часу яго смерці — прайшло гадоў пяць — пра яго практычна не згадваюць. І гэта на фоне жалобнага ляманту пра дзіцячую літаратуру. А між тым творы Ул. Машкова на сьлёху ў розных пакаленняў людзей. Яго кнігамі, што выдаваліся ў Беларусі з сярэдзіны 60-х гадоў, зачытваюцца і сёння. Колькі разоў я, вымавіўшы ў розных кампаніях назвы яго дзіцячых апавесцяў, імгненна чуў жывую рэакцыю. «Между «А» і «Б», «Веселая дюжина», «Как я был вундеркиндом», «Соскучился по дождю» (знарок прыводжу назвы твораў па-руску — так, як яны пісаліся, друкаваліся і ўваходзілі ў грамадскую свядомасць) — без перабольшвання можна назваць культавымі. Яны сталі такімі без усялякай штучнай раскруткі праз літаратурныя прэміі, тусоўкі, яркія тэлеэкранізацыі, без увядзення ў школьны падручнік. З таго, што пастаўлена паводле твораў Машкова, я запомніў толькі тэлеспектакль паводле «Между «А» і «Б» і надзвычай няўдалы фільм «Как я был вундеркиндом», зняты на "Беларусьфільм". Той жа "Беларусьфільм" зняў шэдэўральныя дзіцячыя стужкі паводле твораў А. Рыбакова і яшчэ нямала выбітных дзіцячых фільмаў. Гэта і зразумела, на экранізацыю расійскіх аўтараў выдаткоўваліся сур'ёзныя сродкі, запрашаліся лепшыя акцёры і рэжысёры. Машкоў жа быў тутэйшы, мінчанін, а значыць, па тым часе — правінцыял.

І ўсё ж мастацкая вартасць літаратурных твораў — рэч непарушная. Яны рана ці позна атрымліваюць належную ацэнку, займаюць адпаведнае месца ў літаратурнай іерархіі. Ужо абдумаўшы гэты артыкул, я вырашыў пашукаць узгаданні пра Ул. Машкова ў Інтэрнеце і, на сваё здзіўленне, выявіў, што яго апавесці ўключаны ў самую багатую і вядомую рускамоўную электронную бібліятэку <http://www.lib.ru>. А туды не ўносяць за прыгожыя вочы і дзяржаўныя прэміі. Там прадстаўлены толькі лепшыя творы расійскіх пісьменнікаў і сусветная класіка. Для параўнання, з беларускіх класікаў туды патрапілі толькі Быкаў і Караткевіч.

Што лепшыя дзіцячыя апавесці Ул. Машкова з'яўляюцца літаратурнымі шэдэўрамі, для мяне было ясна даўно. Іх вартасць я правяраў гадамі. З часу, калі ледзьве навучыўся чытаць, і да нашых дзён, калі парадкам

абазнаўся ў літаратуры, я перачытваў творы Ул. Машкова незлічоную колькасць разоў. І цяпер, як і ў сямігадовым узросце, захапляюся, нават прыдзірлівым вокам крытыка не знаходжу ў іх асабліва слабых месцаў.

Чаму я насмеліўся даць такую высокую ацэнку творчасці Ул. Машкова? А таму, напрыклад, што звышпапулярныя апавесці А. Рыбакова ("Корцік", "Бронзавая птушка"), пры ўсёй іх мастацкай сіле, нашмат саступаюць творам нашага земляка. Рыбакоў выкарыстоўвае сюжэт Марка Твэна, дзе "добрыя" шукаюць скарб, а "дрэнныя" ім замінаюць. Да таго ж яго апавесці гожа падпявалі сацыялістычнаму ладу жыцця, савецкай ідэалогіі. Змяніўся час — і актуальнасць іх змізарнела.

У любімых мной "Палескіх рабінзонах" Я. Маўра прысутнічаюць ідэі Д. Дэфо і таго ж М. Твэна. У разрэкламаваных праз мультфільмы творах Э. Успенскага пра ката Матроскіна праглядваюцца прыёмы слаўтай Астрыд Ліндгрэн.

Ул. Машкоў жа, апрача мастацкай пераканаўчасці тэкстаў, гранічна арыгінальны. У яго, нягледзячы на суровы час напісання твораў, няма "савецкіх" нацяжкаў, дакучлівых павучанняў і фальшывага пафасу. Ён глядзіць на свет вачыма дзіцяці, як правіла, пішучы ад першай асобы. Ён пераўвасабляецца ў персанажы і выклікае адназначны давер чытачоў, прычым яго дзіцяці, так і дарослых. Ствараецца поўная ілюзія, што табе апаўдае сам герой-падлетак! Машкоў не экспloatуе вядомыя сюжэты, а бярэ тэмы з надзённага жыцця, "з-пад ног", не абвастраючы іх прыцягнутай за вушы героікай. У тэкстах ніякай "вады", тонкая іронія, дабрыйня, прыроднае пацупцё меры; мараль не ляжыць на паверхні, а хаваецца ў глыбінях, куды чытач мусіць самастойна пранікнуць. Усе апавесці адна да адной не падобныя, пісьменнік не паўтарае нават уласныя прыёмы.

Вось сіцса пра сюжэты лепшых твораў Ул. Машкова, каб было зразумела тым, хто не чытаў.

"Паміж «А» і «Б». Галоўны герой — шасцікласнік, разгільдзай, прайдоха, бязбацькавіч, выклікае сімпатыю з першых жа старонак. За шматлікія правіны яго пераводзяць з элітнага класа "А" ў другарадны "Б". Там яго ацэньваюць за ўменне гуляць у футбол, за шчырасць і вулічную адвагу. Адчуўшы падтрымку, ён прыводзіць клас "Б" на першае месца па футболе, па ваенна-патрыятычнай рабоце і г.д. Пры канцы навучальнага года клас "Б" выходзіць у лідэры па розных паказчыках. Клас "А" ў разгубленасці. Усё мусіць вырашыць спаборніцкі турпаход на пачатку лета, дзе герой апынаецца перад няпростым маральным выбарам: у старым класе — даўні сябар і дзяўчынка, якую ён пакахаў. Апавесць насычаная трагікамічнымі сітуацыямі, трымае ў напрузе да апошніх радкоў, не навязліва выходзіць лепшыя чалавечыя якасці. Яна актуальная сёння, як і сорак гадоў таму, бо засяроджваецца не на побыце, звязаным з пэўным часам, а на душы чалавека.

"Як я быў вундэркіндам". Тут

галоўны герой, наадварот, ніякі не разгільдзай, а выдатнік вучобы. Ён загрузаны дадатковымі заняткамі і не мае ні хвіліны аддху. Пасля школы калясць па горадзе па настаўніках, што выкладаюць яму англійскую мову, фізіку, матэматыку, музыку і нават плаванне. Вяртаецца так позна, што бацькі ўжо спяць, і мусіць гутарыць з імі праз ліставанне (выдатны гратэск). Аднакласнікі яго не любяць, з ім не сябруюць, ён не ведае, чым заняцца на пераменах. Але ёсць сусед Грышка, аднагодак, шустры малец, які нечакана адкрывае для героя чароўны свет дзіцячых гульняў, прыгодаў, увугле прыгажосці жыцця. Герой, каб выбавіцца з цяжкіх дадатковых заняткаў, прыкідаецца перад настаўнікамі невукам. Ён паступова ператвараецца ў звычайнага хлопчыка, здольнага на самыя хітрыя, рызыкаўныя і разам з тым высакародныя ўчынкi. Складаная псіхалагічная задача твора вырашаецца Машковым з нязмушанай лёгкасцю. Апавесць чытаецца неадрыўна.

"Засумаваў па дожджыку", на маю думку, найлепшы твор Ул. Машкова, апаўдае пра ўцёкі падлетка, гамяльчана, з дому з-за праблем у сям'і і школе. Ён трапляе на ўзбярэжжа Чорнага мора, дзе бяздомнічае і выжывае за кошт кемлівасці ды адвагі; напрыканцы герой дасягае аж Валгаграда. Яго, вядома ж, шукае міліцыя, збіваецца з ног. Апавесць напоўнена, апроч усяго, лірызмам, нейкім прасветленым сумам; падача матэрыялу абсалютна новая, самабытная. Скажаць, што твор проста займальны і многаму вучыць — гэта будзе мала і скупа. Ён агаломшвае і занатоўваецца ў памяці назаўсёды, шмат у чым памагае на далейшых жыццёвых дарогах.

Аднак згаданыя апавесці Ул. Машкова, як усялякія мастацкія творы, — гэта больш чым жыццё. Гэта сінтэз найбольш характэрных і яскравых яго праў. Гэта свой арыгінальны, адасоблены дзіцячы свет. Нездарма кніга Ул. Машкова, дзе сабраны лепшыя творы пад адной вокладкай, называецца «Детское время» («Юнацтва», 1987 г., 528 стар., тыраж 125.000 ас.). Кніга нашага земляка, пісьменніка ўнікальнага таленту, творы якога могуць годна прадстаўляць нашу літаратуру на сусветным узроўні. Усё цяпер залежыць ад нас, ад таго, ці захочам мы быць годна прадстаўленыя. Або звыкла захінемся лозунгам "у нас нічога няма" і будзем вырашаць асабістыя кнігавыдавецкія справы? Бо прызнаўшы, што ў нас "нешта ёсць", неабходна аддаваць друкаваную плошчу таленавітым. Ці ўсе на гэта гатовыя?

Чытайце, калі ласка, кнігі Уладзіміра Машкова, купляйце (для гэтага прынамсі трэба іх перавыдаць) сваім дзецям і ўнукам. Магчыма, нехта з іх, апанаваны белай зайздрасцю, стане калі-небудзь пісьменнікам. Або проста добрым чалавекам. А гэта нямала.

Апошняя апавесць Ул. Машкова, выдадзеная асобнай кнігай недзе ў сярэдзіне 90-х, уяўляла сабой адно бледны цень яго лепшых апавесцяў (і тым не менш распрадалася за тыдзень). Надбышч час гвалту і рэзруху. "Дзіцячы час" Уладзіміра Машкова скончыўся. На мякы тысячагоддзю страшная хвароба забрала ад нас найвыбітнейшага (гавару адказна і смела) дзіцячага пісьменніка Беларусі.

Давайце ж шанаваць яго памяць. Выдаваць яго кнігі. Перакладаць іх на беларускую мову. Дзея сваіх дзіцяці. Дзея нашай далёкай і блізкай будучыні.

Міхась ЮЖЫК

да 85-годдзя
Міколы Ермаловіча

Жыццё для Беларусі

Адбылася прэзентацыя зборніка "Мікола Ермаловіч. Яго чакала Беларусь чатыры стагоддзі", які падрыхтавалі да выдання старшыня Мінскага гарадскога культурна-асветніцкага клуба "Спадчына" Анатоль Белы, сябры клуба Анатоль Валахановіч і Надзея Сармант.

У зборніку, прысвечаным выдатнаму беларускаму гісторыку, апроч артыкулаў, успамінаў і сведчанняў, выдрукавана больш за сто яго вершаў і 52 гутаркі і інтэрв'ю ды частка яго ліставання з вядомымі беларускімі людзьмі (М. Улашчыкам, М. Белямуком ды іншымі).

Безумоўна, гэта толькі сухая інфармацыя. Сама ж кніжка важкая (360 старонак з фотадымкамі) як на слова так і на сутнасны змест. Найперш — гэта даніна памяці і павагі да неардынарнага чалавека, які, можна смела сказаць, паклаў сваё жыццё на гістарычнае ўзнаўленне і ўшанаванне Беларусі і яе старажытнага этнаса. Яго кнігі "Старажытная Беларусь: Полацкі і Навагародскі перыяды" (1990), "Па слядах аднаго міфа" (1989, 1991, 2001), "Старажытная Беларусь: Віленскі перыяд" (1994), "Вялікае княства Літоўскае. Беларуская дзяржава" (2001) у свой час былі бестселерамі, а цяпер з'яўляюцца рарытэтам. Амаль невідучы чалавек гадамі (ледзь ні штодня) ездзіў электрычкай з Маладзечна ў Мінск, каб толькі прапрацаваць у бібліятэках і архівах. Без шуму і розгаласу, хоць пра нястомнага і ўпартага "нацыяналіста" ведалі ўсе тыя, хто вызнаваў тыя ж патрыятычныя ідэі. У 1984 годзе органы бяспекі зацікавіліся нязвычайным гісторыкам, які "хоча давесці, што Беларусь з'яўляецца самастойнай старажытнай дзяржавай". І толькі праз гады, падчас ("стрэльба, аднойчы павешаная на сцяну, выстраліць")... У часопісе "Маладосць" друкуецца яго гістарычны нарыс "Старажытная Беларусь" — і тут жа ў рэспубліканскіх выданнях з'яўляюцца разнасныя артыкулы гісторыкаў А. Залескага і А. Ігнаценкі, у якіх бяздоказна шальмуецца погляды М. Ермаловіча на гісторыю Полацкага княства. Аднак спыніць працу "антэзіста" было па сутнасці немагчыма, бо, як казаў М. Гарбачоў, "працэс пайшоў"...

Разам з выхадам кнігі М. Ермаловіча пачала ўзрастаць яго вядомасць і належная яму слава. Ён быў уанараваны Дзяржаўнай прэміяй імя К. Каліноўскага, узнагароджаны медалём імя Францыска Скарыны.

У гэтай кнізе пра жыццё, лёс і творчы плён М. Ермаловіча (а таксама свой погляд на яго гістарычную асобу) пішуць Г. Штыхаў, А. Грыцкевіч, М. Казлоўскі, В. Іштатава, Г. Далідовіч, У. Содаль, А. Белы, А. Валахановіч і многія іншыя.

Вядомы археолаг, гісторык, кандыдат гістарычных навук Міхась Чарняўскі піша на старонках зборніка, што "сапраўдна гісторыя зняволенага народа замяняе яму армію, авіяцыю і флот. Калі народ памятае сваю гісторыю, ён ніколі не асімілюецца, ён захаваецца, як, напрыклад, юрэйскі народ, які злучыў сваю гісторыю з рэлігіяй. І Мікола Іванавіч паставіў сабе на мэту — вярнуць сваёй народы яго гісторыю. Пачаў вывучаць гісторыю беларусаў са старажытных часоў. Ён ведаў лепш летанісы і іншыя першакрыніцы, чым хто-небудзь іншы. Па полацкім перыядзе і перыядзе Вялікага княства Літоўскага ён адзін замяняў цэлы акадэмічны інстытут. Мікола Іванавіч стварыў канцэпцыю беларускай гісторыі, нацыянальнай, патрыятычнай. Напісаў фундаментальныя працы, з якімі вымушаны лічыцца навуковы свет. Ён такі дамогся свайго: вярнуў нам нашу гісторыю".

А зямляк М. Ермаловіча, яго калега і сябра, вядомы вучоны Анатоль Грыцкевіч аспярожна дадае: "Мяркую, што працы Мікалая Ермаловіча яшчэ чакаюць глыбокага гістарыяграфічнага і крыніцказнаўчага аналізу. Гісторыкам яшчэ імат чаго прыйдзецца даследаваць у гістарычнай навукавай спадчыне М. І. Ермаловіча".

Скончыць нататку хочацца ўсё ж словамі самога юбіляра, а менавіта радкамі аднаго з вершаў Міколы Ермаловіча:

Сёння ў нас няма
больш важнай справы,
Як радзіме гонар згабываць,
Сёння шлях адзін
ісіці да славы —
Беларусь з бясслаўя
падымаць!
Леанід ГАЛУБОВІЧ

Чарговы поспех нашых творцаў

Плённым і трывалым можна назваць саюз двух творцаў — мастака Міхася Барздыкі і паэта Міхася Башлакова. Вось ужо некалькі гадоў яны ў цесным тандэме паспяхова працуюць над стварэннем, па сутнасці, унікальных кніг. Нагадаю, што першая іх сумесная праца — кніга графікі і паэзіі "Нетры", падрыхтаваная і выдадзеная па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Мінскай фабрыкай каларовага друку, адразу звярнула на сябе ўвагу перш за ўсё арыгінальнасцю задумы, зместам і мастацкім афармленнем. І невывадакова гэта іх кніга атрымала самую высокую ацэнку на Міжнародным Франкфурцкім кніжным кірмашы 2005 года і ўвайшла ў лік ста найлепшых кніг свету.

Пасля быў другі не менш значны поспех беларускіх творцаў: на Міжнародным конкурсе выяўленчых мастацтваў і літаратуры 2006 года ў Бельгіі за кнігі графікі і паэзіі "Нетры" і "Палын" яны былі ўзнагароджаны элітным залатым медалём.

І вось на днях з Францыі прыйшла чарговая прыемная навіна. На Міжнародным конкурсе пластычных мастацтваў і літаратуры 2007 года, у якім прымалі ўдзел творцы больш чым з 50-ці краін свету, новая кніга графікі і паэзіі Міхася Барздыкі і Міхася Башлакова "Roads" ("Шляхі") удастоена залатога медала.

Нехта скажаў, што адзін раз — выпадковасць, другі — супадзенне, трэці — заканамернасць. Упэўнены, што поспехі М. Башлакова і М. Барздыкі на міжнародных конкурсах і выставах поўнасцю заканамерныя. Тым больш, што ў іхніх планах яшчэ не адзін цікавы праект. Што ж, пажадаем ім, каб і надалей яны радавалі сваёй творчасцю беларускіх і замежных чытачоў і тым самым памнажалі гонар і славу Айчыны.

Мікола СЕРАФІМОВІЧ

Міхась
ПАЗНЯКОЎ

Рамантык невылечны,
Заўсёды донкіхот,
Я Шляхам крочу Млечным,
Шчаслівы з году ў год.

Іду найпрост праз хмары
І вершамі грашу.
Не падкі на даляры,
Чужацкі барышу.

Свой — васількам у жыцце
І спевам салаўя...
Як хочаце жыўце,
Сабе не здраджу я.

Ты яшчэ мне звоніш часам,
Ды не ведаю, чаму.
Хоць і голас твой з акрасай,
Ды не веру ўжо яму.

Нам з табой былое шчасце
Не вярнуць ніяк ізноў,
Нельга ні купіць, ні ўкрасці
Непадманную любоў.

Бліскавінкі

Няма ў мінулага канца:
Заўжды сучаснае —
Працяг яго інакш.

Як станцыі метро,
Гады мільгаюць...
І рух — аднабаковы...

У хаце матчынай пустой
Стаю — не гасць, не гаспадар:
Разгублены, самотны...

І сляпы бачыць лепш
За відушчага,

Калі сэрца сваё не засмеціў.

Хоць балюча і гаркотна —
Усміхаюся ў душы:
Злу святло адпомсціць...

Сустрэліся толькі вачыма,
А свет цэлы нібы адкрылі
За момант адно аднаму...

Адолюе часам
Гаркотную праўду
Хлусня саладжавая.

Баліць чуллывым,
Пакутуюць добрыя,
Таму і жывём.

Успамінаю і мару...
Няўжо маё сёння —
У былым і наступным?..

Мураш паўзе цераз шашу,
Гудуць аўтамабілі.
Перапаўзі, герой, перапаўзі!

І памылкі — настайнікі,
Калі толькі людзі
Улічваюць іх.

Лес — мудры дарадчык
І шчодры мой сябра.
Схіляю прад ім галаву.

Кахаюць лепшых,
Здраджваюць каханья.
Дык што ёсць каханне?

Галіна
ДЗМІТРУК

Ты незаўважна падкралася ў сне,
Ціхае ічасце маё...
Вызваліў быццам дарогу вясне
Добразычлівы анёл.

Я і не ведала, спала сабе...
Побач гарэла святло.
Ён нечакана да ложка падбег
І прытуліўся без слоў...

...Мы пазрывалі удвух цішыню
Крыламі сонечных мар,
Шчасна ўдыхалі нябёс чысціню,
Зоркі прымаючы ў дар...

Раніцай ты адляціш у нябыт,
Ціхае ічасце маё...
Толькі на шыбах карункаў
блакит —
След, што пакінуў анёл.

Стаялі дрэвы,
стаялі моўчкі...
Зімовы подых
скаваў ім рукі.
Яна лавіла нябёсаў рукі...
Стаялі дрэвы...
Стаялі моўчкі...

Хацелі дрэвы
карэнне скінуць,

Адацца цалкам
нябёсаў звону...
Мо й не вярнуцца назад да скону...
Хацелі дрэвы
карэнне скінуць...

Ўздымалі рукі,
лавілі промні,
Хапалі сонца
слабую ўсмешку...
...стаялі дрэвы гурмой
на ўзмежку...
Ўздымалі рукі,
лавілі промні...

Мілавалі хвалі бераг,
Цалавалі яго вусны.
Хваляваліся і млелі
Ад жаданняў,
Ад спакусаў...

Пахавалі хвалі сорам,
Расціліся пясчотай,
Да пяску каханья морам
Дакраналіся няўпотаў...

Праглынулі прагна хвалі
Бераг цёплы, мяккі, чысты...
Залобілі, закавалі
Ланцугом вады празрыстай...

Каб толькі хапіла сілы...
Каб толькі хапіла моцы...
Дагэтуль моўчкі прасілі.
Каб толькі хапіла сілы...
Каб толькі хапіла волі,
каб выпрастаць крылы сненняў
ды мараў, пакуль нязбыўных...
Каб толькі злавіць імгненне...

Здаецца, не хопіць сненняў...
Здаецца, не хопіць часу...

Успаміны

...Ціхутка сняхынка
на веснічкі ўпала...
юнацтва ўзгадала...
цябе узгадала...

...Ўжо колькі разоў
гэту сцезжку таптала...
...вясну узгадала...
...спатканне ўзгадала...
...Як ночы адной на дваіх было мала...
нябёсы ўзгадала...
...і крылы ўзгадала...

Тады, калі з зорак імя тваё склала,
я вусны твае і
усмешку ўзгадала...
...Каханне тваё, як магла, ратавала...
надзеі ўзгадала...
малітвы ўзгадала...

...У памяці зноўку — абрысы вакзала...
...чакала...
насуперак бурам чакала...
...А потым да рання сядзела, не спала...
...пакуты ўзгадала...
...пустэчу ўзгадала...

...На стол фотаздымак
пажоўклы паклала...
...я ічасце ўзгадала...
...балючае,
ціхае,
кволае ічасце ўзгадала...

Беларусі

Узіраюся ў сонечны дзень
Працавітай маёй Беларусі
І штораз, як нічым і нідзе,
Светлым імем яе ганаруся.

Бачу мудрасць далёкіх вякоў,
Чую славу нязгасную ў свеце.
Беларусь! Беларусь!
Сэрца ўспыхае зноў, —
Хай табе сонца велічы свеціць.

Кожны рух твой і нават уздых —
У турбоце, ды толькі не ў скрусе.
І штодня на дарогах тваіх
Як твой сын за цябе я малюся.

Ты — матуля мая, Беларусь.
Мая хата ніколі не з краю,
Узрастае клопот тваіх груз
Я таксама плячо падстаўляю.

І люблю цябе ўсё гарачэй,
Гэтак, што прамаўчаць немагчыма,
Хоць казаць неабходна цішэй,
Калі ў сэрцы — святое: Радзіма.

Зноў хтось ляціць на Захад,
Хтось — на Поўдзень,
Каб д'яблу залатому там служыць,
А я сляшаю ў роднае Заброддзе,
Каб сэрца спевам росаў наталіць,

Схіліцца перад матчынай магілай
І пакланіцца рупным землякам,
Напоўніцца гаючай, дзіўнай сілай,
Што цераз край ва ўсім бруіцца там,
Надыхацца святым і вечным жытам,
І скінуць крыўды, стомы груз,
Глыбей адчуць, як годна, самавіта
Жыве, квітнее наша Беларусь.

Купіў у бабулі рамонкі,
Ёй тысячы даўшы ў прыдачу,
А бабка за мной наўздагонку:
— Мужчына, забыліся здачу!..

І я тую горкую рэшту
У прыгарычы ціхенька згроб,
Наскрозь прысаромлены нешта,
Ды горды за родны народ.

Знайшоў старое пакрывала —
І светлы сум працяў мяне.
Яго мая матуля ткала...
Я кросны ўспомніў, як у сне:

Малюнак дзіўны нараджаўся,
Чаўнок снаваў туды-сюды...
Той каларыт не захаваўся —
Забралі доўгія гады...

У неба звонкае гляджу я,
Дзе сіль бясконца цячэ.
Там, у раі, мая матуля
Анёлам пакрывалы тчэ.

Ручай

З крыніцы,
Ля старой бярозы,
Між хмызнякоў,
Бяжыць ручай.
Вадзіца ў ім,
Нібыта слёзы, —
Тут часта
Любяць зазначаць.

Не так зусім!
І я іначай
Гляджу на свет,
Ён не такі:
Ручай слявае,
А не плача,
Інакш
Не ўбачыў бы
Ракі.

"Няма большага няшчасця,
чым маленькі чалавек на
вялікай пасадзе."

(Французская прымаўка)

Спёка

Апавяданне

Дзяніслаў
НІЧЫПАРОВІЧ

ворвае: "Чаго ж вы пра аўтастанку не напісалі і нічога не гаворыце, — гэта ж падман!" Патупіўшы, па чырваней, маўчыць. Вярэмскі яму назваўся, забраў у жанчыны паперу і сказаў, што заўтра пойдзе з ёю да яго начальства. Гэтак і зрабіў, занёс дырэктару ЖРЭА і напісаў тлумачэнне ў райвыканкам, але майстар, падбукхтары чыноўнікамі, падаў у міліцыю: такіта, маўляў, грамадзянін сарваў яму работу, выхапіў з рук дакументы і адмацярнуў. Прыходзіў участковы, пагаварыў са сведкамі, сумеўся, закрыў фальшыўку. Чыноўнікам такі паварот справы не па нутры, працягваючы абвінавачваць і, нават дайшлі да таго, што пачалі сцвярджаць, нібыта Вярэмскі не толькі выхапіў, але і разарваў іхні дакументы. Ім — абарона свайго ўласнага прэстыжу, Вярэмскаму — перажыванні...

Напіўшыся зялёнага чаю з аўсяным пячэннем і заварыўшы пузаты фарфоравы чайнік жонцы з дзецямі, бясплунна вынес ядро са смеццем, пастаяўшы пад шатамі дрэў, увабраў у сябе халаднавата-прыемныя пахі і бясплунна цішыню яшчэ адпачываючага горада і, пасвяжэлы, пайшоў да дому. Прыцішана прашмыгнуў у свой пакой, сеў за невялікі белы стол, пакурпаўся ў паперка. Адушкаўшы чарнавік апошняга апавядання, хацеў над ім папрацаваць, ды, не адуў натхнення, адклаў, наважыўся паназіраць у акно на першых пешаходаў. Але ярка-залацістае сонца, якое толькі што ўзышло, сляпіла вочы. Перайшоў у гасцёўню, выйшаў на балкон.

Патыхнула цыгарэтным дымам, і на афарбаваны белай эмаллю сток пасыпаўся попель — курьў сусед зверху, нядаўні падпальчонік міліцыі, цяпер ганаровы пенсіянер і памочнік дырэктара па рэжыме аднаго завода, уладальнік "гольфа" яшчэ першага выпуску, не прапісаны ў гэтым доме, але зацяты прыхільнік будоўлі аўтастанкі. Вярэмскі пачаў ціхенька здзьмухваць абрыдлы попель. Сусед пабачыў яго і паклікаў:

— Іва-анавіч!

— Чаго табе?

— Можна да вас зайсці?

Думаючы, што зноў будзе пазычаць грошы на пляшку, паўшэптам адгаварыўся:

— Малыя спяць...

— А я нягучна, мне трэба вашу шафу-купэ памераць.

— Заходзь, толькі не шумі, — дазволіў Вярэмскі.

Неўзабаве з'явіўся, высокі і прамы, з перабітым некалі носам і бесцпырымна-ўпэўненым тварам, пачаў маленькай мятровай рулеткай змяраць ролікі на перасоўным механізме шафы-купэ, накіравальныя і бакавыя дзвярныя профілі. Скончыўшы, перад тым, як выйсці, пагардліва рэкнуў:

— Навошта грошы траціць — скажу хлопцам на рабоце, зробіць!

Шакіраваны Вярэмскі неўпапад адказаў:

— Мне мая Света забараняе працаваць, хопіць, кажа, адпачывай, дапамагай лепш дзяцей даглядаць...

З дзіцячага пакоя бясплуннымі крокамі выйшла заклапочаная жонка, прыклала ўказальны палец да вуснаў: цішыня, маўляў. Абдаўшы гарачыню разамеллага цела, абвіла шыю мужа рукамі, цмокнула ў шыяку. Вярэмскі прытуліўся да яе, спагадліва спытаў:

— Адпачыла?

— Не вельмі — Анюта нешта кашляла, а Зоя ўсю ноч круцілася, не давала спаць.

Раптам зазваніў дамафон. Здыўлены, зняў трубку, пачуў ус-травожана-расхваляваны голас музыканткі:

— Выходзьце хутчэй! У нас тут

такое адбываецца — будаўнікі з суседняга дома збіраюцца рабіць на нашым участку аўтастанку і ўжо разбурылі дзіцячую пляцоўку!

Спехам апрануўся, бегма спушціўся са сходак, выскачыў у двор, даўся дзіву — на тэрыторыі іхняга двара, на ўзгорку пад дрэвамі тарахцеў бульдозер, завіхаліся будаўнікі, а дзіцячай пясочніцы і арэалы як не было. Дарэшты расхваляваная, расцырванелая музыкантка ледзь не плачучы паскардзілася:

— Гэта для суседняга дома робяць добраўпарадкаванне з аўтастанкай. Прараб кажа, што ўсё ўзгоднена, маецца праект, а паказаць не хоча. Забралі наш узгорак, а нам што?

Вярэмскі рашуча накіраваўся да праба:

— Я жыхар гэтага дома, — паказаў рукою, — Раслумачце, калі ласка, чаму нашу тэрыторыю забралі? Можна зазірнуць у план?

Буйны Вярэмскі — не дробная музыкантка. Занадта сціплы для праба хлопец заружавеўся, чульліва адказаў:

— Не хвалойцеся, усё нармальна, праект у парадку. Даруйце, але ў мяне няма часу — трэба працаваць з людзьмі ды і тэхніка прастойнае.

Падшоў раз'юшаны Мінавіч, стары з густой сівою шываюраю, жыхар чацвёртага па'езда:

— Гэта ж трэба! Мы змагаемся з адною аўтастанкай, а яны нам другую ўперлі! Галавацілы!

— Што рабіць? — распачна загаласіла музыкантка.

— Спакойна. Прараб тут ні пры чым. Напачатку трэба ўсё высветліць. Пайшлі ў ЖРЭА, — прапанаваў Вярэмскі.

— А можа, у пракуратуру? — завагалася музыкантка.

— Туды яшчэ зарана, мы ж нічога не ведаем, трэба ісці якраз у ЖРЭА.

Спяшаліся. Сонца тых, хто спяшаецца, не любіць, прыпякло як след і праз колькі крокаў усе абліваліся потам, добра што ісці было недалёка.

У нядаўна пабудаваным сучасным будынку ў доўгіх пустых калідорах стаяла цішыня і прахлада.

— Да каго пойдем? — спытала музыкантка.

— Я заўчора тут быў — у пясочніцу завезлі не той пясак: буйны і брудны, яшчэ дзеці захварэюць. Цяпер у іх галоўны інжынер у адпачынку, а дырэктар на бальнічным, трэба ісці ў аддзел тэхнічнага нагляду, гэта акурат тое, што нам трэба.

У вялікім кабінце сядзелі за сталамі дзве жанчыны: адна дробная, чарнявая, другая больш мажняя, самавітая, — начальніца аддзела.

— Дык што ў нашым двары адбываецца? — папытаў Вярэмскі.

Тыя няўцямна переглянуліся:

— І што ж там робіцца?

— Як што! На нашай зямлі будуюць аўтастанку для другога дома, а яны не ведаюць! — павысіў голас Вярэмскі.

Службоўкі яшчэ больш няўцямна пераглянуліся, але, каб трымаць лейцы ў руках, начальніца ўладна запярэчыла:

— Зямля не ваша, а дзяржаўная, ваша толькі прыватызаваная кватэра!

— Хай дзяржаўная, але ж нейкая тэрыторыя пры доме павінна быць! — адчаканіў Вярэмскі. — Пакажыце, калі ласка, праект на добраўпарадкаванне для дома нумар чацвёртага.

— Навошта ён вам? Вы ў ім не жывіце! — заўпарцілася чарнявая.

— То, можа, мне ў пракуратуру пайсці? — запытаўся Вярэмскі.

— Дай! — паблажліва распарадзілася начальніца.

Чарнявая неахвотна ўзнялася, падышла да шафы, пакурпаўшыся, адукала патрэбную тоўстую папку, пагартала, разгарнула складзены ліст, паклала на стол:

— Глядзіце!

— Можна, вы нам дапаможаце? — папрасіла музыкантка.

— Вы ж прыйшлі глядзець, чаго ж дапамогу просіце! — з'яйднічала чарнявая.

— Абыдземся! — адрэзаў Вярэмскі.

Удваіх з музыканткаю разабралі ў чарцяжах і высветлілі, што сапраўды, для суседняга дома на ўзгорку, які заўсёды лічыўся тэрыторыяй іхняга дома, ужо два гады таму была запрэктавана аўтастанка, але гэта было ці за-сакрэчана, ці работнікі ЖРЭА так разгульталіся, што нічога аб гэтым не ведалі.

— Можна, папрасіць у вас копію гэтага чарцяжа?

— Мы копіі не даём, ідзіце да прэктіроўшчыкаў — адказалі тыя.

Вярэмскі запомніў назву праектнага інстытута, спытаў, дзе ён месціцца. Аказалася, на Старабарысаўскім тракце. Далекавата.

— Папрасім праба, павінен даць, — вырашыла музыкантка.

Той аказаўся падатлівы, яны схадзілі ў капіравальны салон і знялі копію патрэбнага ім чарцяжа.

— Што вы пра ўсё гэта думаеце? — спытала музыкантка, — Нешта вы ўсё маўчыце ды маўчыце.

Вярэмскага раптам асыніла — музыкантка, сама таго не ведаючы, дала крылаты штуршок яго думкам, і ён нарэшце дадумаў тое, што цымяна вірвала ў яго розуме, але ніяк не падавалася распыфроўцы. Натхніўся:

— Слухайце, Таіса, чыноўнікі ў нас на кручку, яны двойчы заплацілі розным праектантам за працоўку аднаго і таго праекта! Гэта ж пахне пракуратурай!

— То давайце паведамім! — выказала гагоўнасць.

— Не спяшайцеся, наша мэта — адбіцца ад аўтастанка. А не выкрываць іх у марнатраўстве. Прапаную пайсці да галавы адміністрацыі раёна і ўсё яму растлумачыць, думаю, што ён нас зразумее. Праўда ён быў у адпачынку, але сёння панядзелак, павінен выйсці на работу. Акрамя таго сёння ў яго прыёмны дзень. Запішыцеся вы, але пайду з вамі ды яшчэ Мінавіча і Якава Зяноўевіча прыхопім.

Пад промнямі агнёва-пякучага сонца рухаўся гурт з чатырох чалавек. Да Вярэмскага і музыканткі далучыліся стары грузнаваты Мінавіч і падцягнуты, акуратны Якаў Зяноўевіч, былы начальнік цэха вялікага завода. Каб было трохі лягчэй дыхаць, ішлі па зацненым боку вуліцы. На месцы аказалася, што сам галава яшчэ не вярнуўся з адпачынку, а Таісу запісалі да першага памочніка. Вярэмскі панік:

— Каб ведаў, не пайшоў бы — я ў яго ўжо быў, нейкі ён слізкі. Можна, не ісці?

— Калі ўжо прыйшлі, то пойдем, — запярэчыў Якаў Зяноўевіч.

— Канечне! — падтрымаў яго Мінавіч.

Стол першага намесніка — пра-варуч ад ўваходу ў вялікі кабінет. За ім сядзіць някідкі, з залысінамі на галаве, сярэдняга веку службо-вец.

Вярэмскі ўвайшоў першы:

— Нас многа.

— Нічога, месца хопіць, размяшчайцеся.

Вярэмскі сеў за доўгі стол з мноствам крэслаў ля расчыненых вокнаў, Якаў Зяноўевіч побач з ім, а Таіса з Мінавічам — за стол каля гаспадара.

— Хто пачне? — спытаў чыноўнік.

— Я, — падхапіўся Вярэмскі, — мы прыйшлі да вас, каб разабрацца, чаму на нашым мізэрным узгорку дзве розныя праектныя арганізацыі заклалі дзве аўтастанкі. Вы што ж, вырашылі нас зусім знішчыць?..

— Падбірайце выразы! — за-

дзірліва перабіў чыноўнік.

Усе здзівіліся, а Мінавіч нават адхіснуўся ад стала. Вярэмскага ж панесла:

— Як ёсць, так і кажу! Вы забыліся на людзей! Вы не толькі дарослых, але і дзяцей труціце! На дзесятым доме аўтастанку ўперлі аж пад дзіцячую пляцоўку, а пакрышце дзесяці зрабілі з пыльнай чырвонай цаглянай крышанкі! Да выхляпных газаў дадалі цаглянага пылу — дыхайце глыбей, дзеткі, набывайце рак лёгкіх!..

— Вы перашкаджаеце мне працаваць! Зараз міліцыю паклічу! — раззлаваўся чыноўнік.

— Праўда вочы коле! — працягваў Вярэмскі, — Падначаленае вам ЖРЭА зусім разбэсцілася, яны нават не ведаюць, што дзе будоўля!..

— Вы спыніцеся, ці не?! — раззлаваўся чыноўнік, схопіў тэлефонную трубку, некуды патэлефанавалі:

— Ці можна мне выгнаць з кабінета грамадзяціна — прыйшоў з суседзямі на прыём і замінае працаваць?!..

Выслухаўшы адказ, сцішэў, хвіліну-другую падумаў і, пагрозліва паглядваючы на Вярэмскага, прамовіў:

— Званіў юрысты, сказала, што маю права папрасіць вас за дзверы.

А Вярэмскаму раптам самому стала нецікава, ён ужо зразумеў, што паход іхні дарэжны, што чыноўнік не перамагчы, што ўсё гэта яму ўжо надакучыла, пашкадаваў змарнаванага часу — лепш бы малых даглядаў.

Чыноўнік пераможна запытаў:

— Хто да мяне запісаўся?

Музыкантка сказала, што яна.

— Вось вы і гаварыце. Што ў вас?

Тая разгарнула сваю перапіску. Яны пачалі перабіраць кожны ліст і высвятляць: калі, хто і што на яго адказаў.

Вярэмскі не вытрымаў:

— Гаворка не па сутнасці! Кінце гэтыя паперкі, чаму вы адводзіце праблему ўбок? Размова ж аб тым, што нашу пляцоўку захапілі дзеля другога дома, выдуць там работы па сваім праекце і разбурылі нашу пясочніцу і арэл!

Да чыноўніка, мусіць, дайшло — завагаўся.

Мінавіч, нахіліўшыся наперад, усхвалявана загаварыў:

— Я шмат гадоў рабіў праекціроўшчыкам — начальнікам майстарні. У нашым выпадку адзін праект наклаўся на другі, і атрымалася некалькі досыць істотных неадпаведнасцей.

Чыноўнік засмуціўся. Падумаўшы, узяў слухаўку, пачаў тэлефанаваць. Па размове ўсе загадаліся, што званіў ён у ЖРЭА, але там нічога толкам яму не патлумачылі, бо самі не ведалі.

— Вось вам ваша работа! — уцікнуў Вярэмскі.

Чыноўнік гэтым разам змоўчаў, а можа, і не змоўчаў бы, але Якаў Зяноўевіч перабіў, — падышоў да стала:

— Я хачу паведаміць вам, у якіх умовах мы жывём!

— Не трэба, я ведаю!

— А я хачу, каб вы паслухалі, — настойваў Якаў Зяноўевіч.

— Давайце, я слухаю!

На кожны пункт азначанай экалагічнай небяспекі, чыноўнік адказаў: "Ведаю!.. Ведаю!.. Ведаю!.." Якаў Зяноўевіч з'едліва выказаўся:

— То чаму ж, калі ведаеце, не ліквідуеце?!

Чыноўнік паабяцаў:

— Заўтра апоўдні буду ў вашым двары, чакайце!..

...Сядзелі ў цянью пад дрэвамі, разважалі ды меркавалі, чакалі, але не дачакаліся. Пад канец рабочага дня з'явілася ўжо вядомая начальніца аддзела са ЖРЭА з прыгожай бландынкай-маладзіцай, выбачальным тонам прызналася, што атрымаліся выпадкавы недагляд і недарэчны пралік. Будаўнікам загадала часова спыніць работы па аўтастанцы і паведаміла, што на наступным тыдні, у сераду, яны збудуць тут на чале з першым намеснікам і ўсё будзе вырашана.

У прызначаную сераду цэлы дзень ліў дождж, чыноўнікі, зразу-мела, не з'явіліся. У чацвер было сонечна і спякотна, — такасама не прыехалі. Не з'явіліся і ў пятніцу... Чыноўнікі, дзе вы — агу-у-у!

Арт-пацеркі

♦ Ізноў — перамога! Знакаміты малады баяніст, лаўрэат ужо многіх конкурсаў Уладзіслаў Плігаўка, першакурснік Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, пра чарговы поспех якога "ЛіМ" паведамляў тыдзень таму, стаў уладальнікам 1-й прэміі Міжнароднага конкурсу баяністаў і акардэністаў у Клінгенталі (Германія). Конкурс адбываецца ў тры туры і лічыцца найскладаным і самым прэстыжным для музыкантаў гэтай спецыяльнасці. Нагадаем, што сёлета У. Плігаўка, студэнт прафесара М. Сеўрукова, выйшаў пераможцам у такіх міжнародных музычных спаборніцтвах, як "Маладыя таленты" (Мантрон, Францыя), конкурс выканаўцаў на народных інструментах імя І.Жыноўча (Мінск), конкурс-фестываль "АссоHoliday" (Кіеў, Украіна).

♦ Год Алены Аладавай працягваецца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Гэта яркая асоба, з дня нараджэння якой мінула 100 гадоў, у 1944 — 77 гт. была тут дырэктарам. Апантаная і пасладоўная збіральніца ўзораў акадэмічнай і новай выяўленчай творчасці — рускай, заходняй, беларускай, савецкай, яна зрабіла значны ўнёсак у пасляваеннае аднаўленне фондаў тагачаснага Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. На мінулым тыдні прайшла вечарына з прэзентацыяй кнігі "Музей і яе лёс", прысвечанай мастацтвазнаўцы; канцэрт у яе памяць (дарэчы, мужам А. Аладавай быў беларускі кампазітар-класік) і вернісаж, наладжаны сумесна з расійскай Траццякоўкай пад знакам Года Аладавай. Юбілею прысвечаны паштовы канверт з маркай (на Мінскім паштамце рабілася і спецыяльнае гашэнне), а таксама дзве тэматычныя манеты Нацыянальнага банка.

♦ Памятныя даты прыгадвае разам са сваімі прыхільнікамі Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы Беларусі. "О, музыка, твай я палоннік!" — пад гэтай назвай у сталічнай філармоніі (Малая зала імя Р. Шырмы) адбыўся вечар, прысвечаны памяці народнага артыста Беларусі Льва Гарэліка. Ён быў цудоўны скрыпач, саліст, які доўгі гады працаваў канцэртмайстрам аркестра Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі. Таму ў канцэртнай праграме, прысвечанай Л. Гарэліку, удзельнічалі артысты аркестра тэатра і адна з вядучых оперных спявачкаў Тамара Глаголева. А наядуны спектакль "Яўгеній Анегін", які адбыўся ў Цэнтральным доме афіцэраў, прысвячаўся 100-годдзю з дня нараджэння народнага артыста Беларусі Сямёна Талкачова. Кажуць, раляў у гэтага легендарнага канцэртмайстра гучаў так выразна і маляўніча, як сімфанічны аркестр, а для салістаў праца з ім была сапраўднай школай опернага майстэрства.

♦ З 20 па 27 мая ў Мінску прайшлі Дні нямецкай музыкі, распачатыя выступленнем інтэрнацыянальнага струннага ансамбля "Квартэт Шыманоўскага" (Польча — Германія). Імпрэзы, якія, у прыватнасці, далі нашым слухачам найбольш поўнае ўяўленне пра камерную творчасць Яганеса Брамса, Рыхарда Штраўса, Франца Шуберта і Густава Малера, ладзіліся на розных канцэртных пляцоўках сталіцы. Выканаўцы — студэнты і выпускнікі Ганюверскай вышэйшай школы музычнага і тэатральнага мастацтва.

С. ВЕТКА

Пяём і слухаем сваё!

Праз два тыдні Маладзечна збярэ ўдзельнікаў і гасцей IX Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі. Доўгачаканае свята пройдзе ў трапяткой атмасферы шанавання карыфеяў айчыннай літаратуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Да іх юбілею падрыхтаваная новая праграма Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі; па замове мастацкага кіраўніка знакамітага калектыву, маэстра Міхала Фінберга, кампазітарам Эдуардам Зарыцкім створаны цыкл песень на вершы нашых класікаў. Агметнасцю сёлетняга свята будзе ўрачыстае ганараванне і выступленне лаўрэатаў Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні, прымеркаванага да фестывалю "Маладзечна-2007".

Заклучны конкурсны тур праходзіў у Маладзечне вясною. Дзень быў не надта ветлы, з халодным ветрам і дажджом. Але гэтым разам надвор'е наўрад ці магло істотна паўплываць на вынікі спеўнага спаборніцтва, не тое, што раней...

А што было раней? Раней, калі памятаецца, конкурсы маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні і паэзіі былі, можна сказаць, галоўнай інтрыгай самога фестывалю ў Маладзечне. Яны ладзіліся ў разгар свята, якое разгортваецца на цэнтральнай плошчы горада ў вечаровы час, на вольным паветры. І вось тут капрызлівы чэрвень мог зрабіць расхваленым канкурсантам нядабрую паслугу: пранізіліва халаднаватае надвор'е, высокаяк вільготнасць... Ці трэба тлумачыць, як уплываюць яны на самы датклівы музычны інструмент — голаі! Да таго ж, адбылася жывая трансляцыя конкурсных выступленняў у тэлеэфіры на ўсю краіну, і ўсведамленне гэтага каштавала неспрактыкаваным спевакам "лішніх" нерваў.

Апошнім часам фестывалі ў Маладзечне праходзілі без конкурсу. А ўзнавілі яго сёлета ў мудрым, антыстрэсавым для спаборнікаў, варыянце. У выніку двух рэгіянальных адборачных тураў, у якіх удзельнічала каля 300 чалавек, фіналістамі сталі 22 маладыя выканаўцы. Але паколькі ў Маладзечне іх сабралася на аднаго менш (выбыла мінчанка Марына Філіпава, ужо вядомая на эстрадзе спявачка), дык і сама сталіца, і ўсе вобласці былі прадстаўлены на роўных: трыма ўдзельнікамі.

Дарэчы, правесці конкурс у раёнах было складана. З-за таго, што ў краіне амаль адначасова разгарнуліся і "Фэст", і "Еўрафэст", і адбор насустрэч фестывалю "Маладзечна-2007", сям-там узнікала блытаніна. Ды, як адзначыў мастацкі кіраўнік Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні М. Фінберг, мясцовыя органы культуры, начальнікі адпаведных упраўленняў у райвыканкамах, у гарадах мабілі-

завалі падрыхтоўчую працу, і ўсе атрымалася. Асабліваю падзяку маэстра выказаў Міністэрству культуры краіны, якое прафінансавала гэты праект.

Ці трэба тлумачыць, наколькі важны сам факт адражжэння выканальніцкага спаборніцтва ў межах Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі! Гэты конкурс адсутнічае ў нашым культурным жыцці ўжо не адзін год. А мода і густы ў моладзевым асяроддзі фарміруюцца і мяняюцца імкліва. За гэты час аматараў папулярнага эстраднага жанру, што называецца, "атруцілі, чым маглі". Адноўлены конкурс, удзельнікі якога спяваюць толькі беларускія песні, са сваёй мелодыяй і роднай інтанацыяй, з беларускімі словамі, паспрыяе захаванню таго глыбіннага, нацыянальна адметнага, што яшчэ не страчана ў нашым грамадстве. Ён паспрыяе творчай зацікаўленасці кампазітараў, паэтаў, выканаўцаў у стварэнні новых і яркіх, нешаблонных песень, у якіх з першых нот, з першых фраз будзе адчувацца свой каларыт, светлы і чысты дух Беларусі, адзінай і непаўторнай. Ён — у рэчышчы спрадвечных каштоўнасцяў нашага народа і значыць — на карысць ідэалогіі маладой, незалежнай, роднай дзяржавы. Ён сугучны заповітам нашых вялікіх прарокаў — Купалы і Коласа.

Такім чынам, фінал доўгачаканага спеўнага турніру праходзіў у камфортных умовах Маладзечанскага гарадскога палаца культуры — самадастатковага ўтульнага і гасціннага дома, у якім ёсць усё (у тым ліку, умовы для інтэлектуальнай і творчай працы), каб разнастайна, прыгожа і разумна бавіць дзень, не выходзячы ў непагодлівы горад.

У прызначаны час шыкоўную залу палаца, дзе размясцілася брыгада Беларускага тэлебачання (нават камера-"кран"!), запоўніла па-святочнаму ўзрушаная публіка. Конкурс і сапраўды праходзіў па-святочнаму ўрачыста. Прагучала ўступнае слова старшыні Маладзечанскага

райвыканкама Сямёна Касабуцкага. Вядучая імпрэзы Алена Спірыдовіч прадставіла журы, у складзе якога працавалі знаныя музыканты, высакакласныя прафесіяналы: кампазітар Эдуард Зарыцкі (старшыня), мастацкі кіраўнік Беларускай дзяржаўнай філармоніі Юрый Гільдзюк, дырэктар Маладзечанскага музычнага вучылішча імя М. К. Агінскага Рыгор Сарока, прадстаўнікі Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі Андрэй Шпянёў, Мікалай Скорыкаў, Наталля Тамела. Вядома, сам аркестр увесь вечар не пакідаў сцэну: канкурсантам выпаў вялікі гонар і асабліва адказ-

насць супрацоўніцаў, выступаць са знакамітым калектывам, з яго маэстра, наблізіцца да працэсу прафесійнага выканальніцтва, зазірнуць у высокі свет жывога гуку. І гэтыя, хай сабе і непрацягла, стасункі з выдатнымі музыкантамі сталіся неацэннай школай для маладых, пераважна самадзейных, спевакоў. Вынік адчулі ўсе, хто іх слухаў у Маладзечне: імпрэза ўспрымалася як добры эстрадны канцэрт, правальных, "безгалосых", няшчырых, неасэнсаваных вы-

ступленняў не было. Аркестр і дырыжор падтрымалі сваіх салістаў-дэбютантаў не толькі як чужыя партнёры па ансамблі, але і як прафесіяналы, зацікаўленыя ў якасці мага больш высокім эстэтычным узроўні кожнага нумара праграмы. Пра гэта сведчылі густоўныя аранжыроўкі песень (праца Уладзіміра Ткачэнка), як падалося, сугучныя кожнай выканальніцкай індывідуальнасці. Прыгадваецца пранікнёнае сола скрыпкі (Святлана Іванюковіч), уплеценае ў партытуру "Сучаснай балады" Алены Атрашкевіч на верш Васіля Жуківіча — з рэпертуару Ірыны Вярковіч (Фаніпаль). Або яркая партыя трамбона (Дзмітрый Бударын) у песні Алены Атрашкевіч на словы Тацяны Мушынскай "А я буду спяваць", з якой выступіла Аляся Кульша (Маладзечна)...

Фінальны конкурсны тур завяршыўся... інтрыгай. Вынікі журы падвяло, але паведаміла толькі журналістам. Бо афіцыйнае ганараванне і выступленне лаўрэатаў адбудзецца 16 чэрвеня, падчас IX Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі "Маладзечна-2007". Аднак, што ведаюць журналісты, тое павінны ведаць усе. Таму няма сакрэту ў тым, як размеркаваліся прызваныя месцы. На 1-м — бабруйчанка Настася Пагарэльская, на 2-м — Ірына Вярковіч (дарэчы, пераможца фестывалю-конкурсу "Міншчына спя-

вае з аркестрам"), на 3-м — Павел Перавошчыкаў (Гомель). Усе іншыя фіналісты атрымаюць дыпломы ўдзельнікаў. А вось Гран-пры ўручаць Аляся Кульша, жыхарцы самога Маладзечна — фестывальнай сталіцы, якая неўзабаве зноў будзе прымаць гасцей.

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: уладальніца Гран-пры Аляся Кульша; фіналісты конкурсу.

Фота В. Кавалёва

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі АБ'ЯВЛЯЮЦЬ ПРЫЁМ НА 2007 год У МАГІСТРАТУРУ

на бюджэтнай аснове

з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасці:
Музычнае мастацтва (музыказнаўства, фартэпіяна, скрыпка, баян-акардэон)

без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасці:
Музычнае мастацтва (музыказнаўства, фартэпіяна, скрыпка, альт, габой, цымбалы, дырыжыраванне (акадэмічны хор)

Адначасова ажыццяўляецца прыём па ўсіх спецыяльнасцях на платнай аснове.

У магістратуру Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прымаюцца асобы, якія маюць вышэйшую адукацыю і з'яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, асобы Беларускай нацыянальнасці — грамадзяне замежных краін, грамадзяне Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Казахстан, Кыргызскай Рэспублікі, Рэспублікі Таджыкістан, а таксама замежныя грамадзяне, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Асобы, якія паступаюць у магістратуру падаюць заяву на імя рэктара акадэміі. Да заявы дадаюцца наступныя дакументы:

- арыгінал і копія дыплама аб вышэйшай адукацыі;
- арыгінал і копія дадатку да дыплама аб вышэйшай адукацыі;

- дзве фотакарткі 3x4;
- выписка з пратакола пасяджэння савета факультэта для асоб, якія рэкамендаваны для паступлення ў магістратуру ў год заканчэння ВНУ;
- медыцынская даведка па адпаведнай форме;
- спіс і копіі навуковых апублікаваных прац (пры наяўнасці);
- копіі дыпламаў лаўрэатаў ці дыпламантаў рэспубліканскіх конкурсаў навуковых прац (пры наяўнасці);
- копіі дыпламаў лаўрэатаў ці дыпламантаў выканаўчых конкурсаў (пры наяўнасці);
- выписка з працоўнай кніжкі (для працуючых);
- рэферат па абранай спецыяльнасці з рэцэнзіяй;
- пашпарт прад'яўляецца асабіста.

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, калектыву і замежнай мове.

Прыём дакументаў праводзіцца з 4 па 15 чэрвеня 2007 года. Уступныя экзамены — з 20 па 28 чэрвеня 2007 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб. № 122, тэл. 227-11-03; 226-11-76.

Пакаленне NEXT апранулі

Яркія каралі і ружовыя штаны з залацістым гафтам на мужчынах, мундзіры, касцюмы і курткі ў стылі "мілітары" на жанчынах. Свет пакуль што не перакуліўся дагары нагамі: гэта проста фантазіі беларускіх мадэльераў.

У Беларускім цэнтры моды прайшоў чарговы тыдзень моды "Восень — зіма 2007/08". Дызайнеры з усёй Беларусі — як ужо даволі знакамтыя, так і маладыя студэнты — мелі магчымасць прадэманстраваць свае творчыя і камерцыйныя калекцыі. І, зразумела, паўдзельнічаць у лекцыях, прэзентацыях і "круглых сталах".

Першае, што варта адзначыць, — адбыліся тэматычныя змены "Тыдня моды". Раней фестывалі часцей за ўсё былі аб'яднанымі тэматыкай матэрыялаў. Напрыклад, "Лён", "Футравы бум". Сёлета ў цэнтры ўвагі апынуўся не той ці іншы матэрыял, а спажывец. Дакладней — моладзь. І галоўнай падзеяй быў фестываль маладзёжнай моды "Пакаленне NEXT", які прадэманстраваў 27 калекцый. Як і заўсёды, на паказе працаваў Савет прафесіяналаў. У яго склад уваходзілі лепшыя дызайнеры, прадстаўнікі Міністэрства гандлю Беларусі, Мінгарвыканкама, вядомыя журналісты і заснавальнікі фестывалю. Савет вызначаў пераможцаў у шматлікіх намінацыях.

Другая асаблівасць сёлетняга "Тыдня моды" — гэта вялікая колькасць высакакаснага абутку. Самыя працяглыя апладысменты і захваленне публікі "сарваў" Аляксей Захарэўскі з калекцыяй "Правакацыя". Батфорты са скуранымі папружкамі, якія мацуюцца да шырокага пояса (атрымліваецца аналогія з панчохама), насамрэч уражваюць! Што ж, магчыма, гэтая прыгажосць у хуткім часе з'явіцца ў крамах прадпрыемства "ЛеГранд", з якім супрацоўнічае Аляксей Захарэўскі.

Парадавала тое, што калекцыі не былі падобныя адна да адной, кожная вылучалася нечым асаблівым і адпавядала той ці іншай жыццёвай сітуацыі. Хаця я не ведаю, ці адважыцца хто-небудзь апрагнуць, напрыклад, на экзамен, пінжак і пацеркі, як гэта паказана ў калекцыі "Брытанскія традыцыі" Ірыны Гарленкі (пераможца ў намінацыі "Лепшая калекцыя ў дзелавыя

стылі"), але аматары актыўнага ладу жыцця, канечне ж, ацэняць лёгкае трыкатажнае адзенне калекцыі "Sorti" Аксаны Хлопчанкі (пераможца ў намінацыі "Максімум камфорту"). На свецкіх жа мерапрыемствах вельмі дарэчным будучь суценкі і футравыя накідкі з калекцыі Вольгі Раманцовай "Ілюзія" (пераможца ў намінацыі "Адкрыццё новага дызайнерскага імя"). А Міхаіл Мытнік, які год таму здзівіў усіх калекцыяй мужчынскай бялізны, гэтым разам прадставіў калекцыю стыльных мужчынскіх халатаў.

І пра другі паказ аўтарскіх калекцый у межах "Тыдня моды". Андрэй Варшквіч прадставіў публіцы цёмныя суценкі з выразамі і дэкальце цікавай формы, з бліскучымі элементамі, карункавыя блузкі, напаяўразыстыя штаны. Калекцыю "Лёгка перамогі" Настассі Броўкі можна ахарактарызаваць як спалучэнне футра і метала. Брыдзі і бермуды са шлейкамі, кароткія скураныя курткі ў гэтым кантэксце выглядалі вельмі прыватна. Паліто з футравымі элементамі, атласныя суценкі з капелюшамі — гэтая класіка з наватарскімі элементамі. Марыя Ніцвіч у сваёй калекцыі "Карамель" зноў паказала бездакорны густ адносна колераў. Арыгі-

нальныя пінжакі, свабодныя "паветраныя" спадніцы, суценкі з колерамі-хамелеонамі насамрэч радалі вока. А галоўны дызайнер ВЦМ Эльвіра Жвікава (яе калекцыя "Свае правілы" на фестывалі "Пакаленне NEXT" прызнана лепшай камерцыйнай калекцыяй) прадэманстравала свае правілы. Стыльныя кофтакі з капелюшамі, прыталеныя пінжакі, багацце блакітных і ружовых адценняў ствараюць бадзёры, свежы настрой. Дарэчы, калі ўспомніць назвы іншых калекцый мадэльера, дык гэта, напрыклад, "Дзёрзкія лэдзі", "Underworld" — трохі бунтоўны дух часта характэрны для калекцый Эльвіры Жвікавай. Што ж, бунт у адзенні — гэта заўсёды модна, актуальна і проста цікава.

Алесь КІРЬКОВІЧ

Фота Зміцера Смялова

Паводле Купалы

У Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы пачаліся рэпетыцыі спектакля паводле твораў Янкі Купалы і Уладзіміра Караткевіча "Сны аб Беларусі". Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчы Уладзімір Савіцкі. Імя вядомае. Глядач знаёмы з яго рэжысёрскімі работамі на сцэне Купалаўскага тэатра: "Вечны Фама" паводле Ф. Дастаеўскага, "Восенняя саната" І. Бергмана, "Балада пра каханне" паводле В. Быкава, "Беларусь у фантастычных апавяданнях" Я. Баршчэўскага, "Дзікае паляванне караля Стаха" У. Караткевіча і іншых.

У інсцэніроўцы "Сны аб Беларусі" выкарыстаныя вершы, урыўкі з паэм Янкі Купалы "Яна і Я", "На куццо", "Сон на кургане", "Адвечная песня", "На папасе", драмы "Раскіданае гняздо" і з п'есы У. Караткевіча "Калыска чатырох чараўніц". У аснове сюжэтнай лініі спектакля менавіта гэта п'еса, дзе У. Караткевіч прапонуе прасачыць працэс творчага станаўлення паэта, нараджэння сапраўднага генія. Падзеі ў спектаклі развіваюцца ў адва-

ротным парадку: перад глядачом паўстаюць усе найбольш значныя падзеі і персанажы жыцця паэта з дзяцінства і да сталасці, якіх ён бачыць у сне ў сваю апошнюю ноч. У форме сноў галоўнага героя падаюцца разважанні пра адносіны творцы з народам, часам і ўладай.

У спектаклі занятая большая частка трупы тэатра імя Янкі Купалы. Прэм'ера спектакля плануецца пры канцы чэрвеня — бліжэй да юбілейных дзён вялікага песняра Беларусі.

Глядачы, прыхільнікі Купалаўскай сцэны, якія прыйдуць на прэм'еру, сустрэнуцца з выдатнымі майстрамі беларускага тэатра: народным артыстам СССР і БССР Генадзем Аўсяніковым, народным артыстам Беларусі Генадзем Гарбукам і Арнольдам Памазанам, заслужанымі артыстамі краіны Зояй Белавосцік, Аляксандрам Падобедам, таленавітай творчай моладдзю, добра вядомай па кіно і тэлебачанні.

У юбілейныя дні купалаўцы пакажуць спектаклі паводле п'ес Янкі Купалы, якія сёння жывуць у рэпертуарнай афішы. Напярэдадні святкавання народзін класіка нашай літаратуры ў тэатры будзе размешчана выстаўка на аснове матэрыялаў з архіва Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Вадзім ДАПКЮНАС, кіраўнік літаратурна-драматургічнай часткі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы

Літаратурна-краязнаўчы клуб "Прыстанька" (назва, аналагічная гістарычнай мясціне на Стаўбцоўшчыне, дзе ў 1906 годзе прайшоў знакаміты настаўніцкі нелегальны з'езд з удзелам Якуба Коласа) пачаў сёлета працаваць у стаўбцоўскай гімназіі № 1. Другое пасяджэнне клуба адкрылася адметнай мастацкай падзеяй: вернісажам "Песняры зямлі беларускай". Зразумела, прысвячалася яна 125-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа. У гімназію завітаў і аўтар выстаўкі, вядомы мастак Мікола Купава, творчасць якога ўтанаравана медалём Франціска Скарыны. Разам з ім — даўнія сябры школьнікаў, літаратары Яўген Хвалей, Алесь Камароўскі і Алесь Рыбак.

На Коласавым прыстанку

Выстава графічных работ Міколы Купавы "Шляхамі Якуба Коласа і Янкі Купалы" пабывала ўжо ў школе вёскі Баравая Дзяржынскага раёна. Яе новы прыстанак — на радзіме Якуба Коласа. Над карцінамі-"вандруніцамі" — старажытны беларускі ручнік, нібыта абярэг... Са шчырых пранікнёных радкоў Коласа і Купалы, прамоўленых ля твораў мастака, і пачалася сустрэча. Сімвалічнае вітанне яе гасцям праспявала скрыпка ў руках аднаго з таленавітых "Сымонаў-музыкаў" гімназіі — Святаслава Юнцэвіча.

Натхнёнымі словамі адкрыла выставу-прэзентацыю старшыня "Прыстанькі", настаўніца роднай мовы і літаратуры Таццяна Мароз: "Мы стаім ля блізкіх і дарагіх нам выяваў". Што ж гэта за непаўторныя выявы, цудоўныя вобразы і тэмы, патлумачыў сам М. Купава:

— **Серыя карцін "Шляхамі Якуба Коласа і Янкі Купалы" была распачата ў 1982 годзе. За гэты час я шмат дзе пабываў, шмат што замалываў, а пасля перавёў гэта ў такую складаную тэхніку графічнага мастацтва, як літаграфія і лінарыт.**

Волаты нашай культуры натхнілі мастака і заўзятага падарожніка настолькі, што, паводле яго слоў, восенню ён збіраецца арганізаваць тэматычную выставу ў сталічным Палацы мастацтва. Стаўбцоўскіх жа глядачоў спадар Мікола неўзабаве пераканаў, што за кожнай прадстаўленай графічнай работай — не толькі геаграфія мясцін, пазначаных колішняй прысутнасцю гэтых вялікіх людзей, а і гісторыя нашай краіны, якую мастак перадае з любоўю і з глыбокім веданнем.

Безумоўна, з імем Купалы непарыўна звязаныя Вязынка, Мінск, славетныя Акапы, дзе маці Бянігна Іванаўна, ураджэнка вёскі Ручын Стаўбцоўскага раёна, арандавала дом: воў ён, на карціне, такі просты і такі велічны... Іменна ў ім нарадзілася "Паўлінка", іншыя вядомыя купалаўскія творы.

Падрабязны гістарычны экскурс быў зроблены мастаком адносна жыццёвай дарогі Коласа. Добра знаёмыя нам акінчэўская лясная камора, Ласток, Смольня, Альбуць, Новы Свержань... Здаецца, ізноў ступіў на тэрыторыю, залюбаваўся залатымі хвалямі Нёмана.

Мастак стварыў выяву дома Марыі Каменскай, будучай жонкі Коласа. Дом узводзіўся ў 1911—1912 гадах на тэрыторыі Віленскай чыгуначнай калоніі. У 1963-м годзе ўрад тадышняй Літоўскай рэспублікі прыняў рашэнне наконт стварэння ў ім музея. Але лёс дома аказаўся незаўздорны. Цягам дзесяцігоддзяў яго патачыў шпаль, будынак быў разабраны.

Некалькі відарысаў, уключаных у экспазіцыю М. Купавы, адлюстроўваюць знавае ў творчым лёсе Коласа горад — Вільню. Гэта знаны дом друкарні з вельмі адметнай архітэктурай, дзе ў 1906 годзе была заснаваная першая беларуская легальная газета "Наша доля". Будынак "Нашай Нівы" (пераемніцы "Нашай долі") вядомы не толькі тым, што тут працаваў Колас: гэта яшчэ і палац знакамітай графскай сям'і Тышкевічаў з Лагойска. Як гісторык, археолагі Тышкевічы сабралі і перавезлі ў Вільню шмат экспанатаў і фактычна стварылі там першы беларускі музей. Дарэчы,

тут немагчыма не згадаць цікавую пераемнасць: у XIX стагоддзі ў гэтым будынку размяшчаўся суд, у якім працаваў Францішак Багушэвіч.

Акрамя таго, мастак увекавечыў сляды Коласа ў Пінску. Дом, што добра памятае гэтага свайго жыхара, захаваўся. Мастак маляваў яго з натуры.

З меркавання "мой дом — мая крэпасць" вынікае, што для Коласа, які неаднойчы пераязджаў і мяняў месцы жыхарства, такім мурам жыццёвай надзеінасці і трываласці быў, бадай, яго першы ўласны дом, збудаваны ў сярдзіне 1920-х гадоў у Мінску. На вялікі жаль, у першыя дні вайны ў яго трапіла бомба, дом згарэў. Але месца гэтае ў парку імя Горкага, побач з Домам літаратара, памятнае і сёння.

Бадай, невыпадкова ў экспазіцыі М. Купавы цэнтральнае месца займае лінарыт "Малады Якуб Колас". Партрэт на фоне велічнага замка Радзівілаў у Нясвіжы. Натхнёны твар, акрылены погляд...

Мастакоўская задума госця "Прыстанькі", якою ён падзяліўся з гімназістамі, — падрыхтаваць і аздабіць коласаўска-купалаўскай тэматыкай набор паштовак. А яшчэ — стварыць галерэю выяў беларускіх князёў, постаці якіх, відаць, паланілі мастака...

Як вядома кніжны графік, Купава аформіў "Фрэскі" Сяргея Тарасова, энцыклапедычны даведнік "Франціск Скарына і яго час" — усю каля трох дзесяткаў кніг і альбомаў. Сустрэча з такой знамай асобай сталася нагодай атрымаць аўтограф ад мастака і..бласлаўленне вучняў на мастакоўскі шлях. Бо яны і самі з задавальненнем займаюцца графікай на ўроках.

— **Вывучэнне мастацтва ідзе побач з гісторыяй, з яе чэрпаюцца творчыя вобразы, — растлумачыла намеснік дырэктара па навуковай рабоце, настаўніца сусветнай мастацкай культуры Людміла Назаранка і, у пацвярджэнне сваіх слоў, паказала вялікі стос работ сваіх вучняў.**

Удзельнікі сустрэчы чыталі вершы, спявалі песні пра сьляны наднёманскі край, услухоўваліся ва ўспаміны сваіх землякоў, у іх алрэчывыя паучэнні. Як у людзей творчых, не абышлося без пазытыўных экспромтаў. Адзін з нашчадкаў Якуба Коласа Андрэй Мішкевіч (ён працуе ў гімназіі настаўнікам фізічнай культуры) выканаў песню пад гітару. Родную мову дапоўніла мова польская, якую гімназісты таксама ведаюць і дэкламуюць на ёй вершы. Прагучаў і матыў даследавання жывецтвага і творчага шляху Міколы Купавы. Адчувалася, што гімназісты рыхтаваліся да яго візіту з вялікай адказнасцю і старанна. Дык, мабыць, іх чарговы творчы прыстанак будзе пазначаны новым цікавым адкрыццём.

Таццяна ПЯТКЕВІЧ
Фота В. Зянько

Апошнім часам Багушэвічава імя згадваюць толькі падчас юбілеяў. А між тым, Ф. Багушэвіч для нас такая постаць, імем якога кожны беларус павінен ганарыцца. Ягоная "Прадмова" да "Дудкі Беларускай" найсвяцейшая для ўсіх беларусаў. І для тых, што ў Беларусі жывуць, і для тых, што далёка за яе межамі.

І гаворыць нешта ў сэрцы: Так і з табою, браце...

З тае пары над Кушлянамі адшугала шмат розных падзеяў і гістарычных катаклізмаў, войнаў. Падчас першай сусветнай вайны 1914 года ў паэтавым новым доме атабарыўся нямецкі вайсковы шпіталь. Свой след зрабіла на паэтаву сядзібу і заходнебеларуская рэчаіснасць. Не абышла паэтаў дом і апошняя вайна. Але, на наша вялікае шчасце, дом беларускага паэта-адваката, праўдалюбцы ацалеў, вытрываў усе згаданыя катаклізмы, вядома, не без пэўных стратаў. А ў 1990 годзе дбайнасцю грамадскасці і дзяржавы з нагоды 150-ай гадавіны славутага паэта-адваката ён быў цалкам адрэстаўраваны. У колішнім песняровым доме створаны мемарыяльны музей. Стваральнікам яго ўдалося умэбляваць паэтаў дом адпаведна, як колісь было пры яго жыцці. Асабліва наведнікаў прываблівае паэтава гасцёўня. Яна ж і працоўны кабінет з пісьмовым сталом пры ве-

Вечарына, прысвечаная Ф. Багушэвічу, рэкламавалася на філфаку БДУ загадзя. На запрашальным плакаце ў фае корпусу значылася назва "Неэмблематычны Багушэвіч" і пагражальны подпіс: "Кепска будзе, як не прыйдзеш". Наведаўшы вечарыну, я падумала, што і сапраўды кепска было б, калі б не пайшла. Бо відовішча атрымалася яскравае, а Багушэвіч выглядаў таямнічым, саркастычным і шматаблічным.

Своеасаблівы Багушэвіч

Імпрэза такога фармату — новая з'ява для філалагічнага факультэта. Арганізаваў дзеянне дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры Ігар Запрудскі. Ён імкнуўся адысці ад традыцыйнага аднабаковага вобраза Багушэвіча, пазбавіць яго бронзавага бляску і нагадаць, што ён не толькі публіцыст-адрэджэнец, які запаведаваў нам не пакідаць "мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі".

— Зараз прызнаецца аўтарытэт Багушэвіча, але ён прызабыты як пісьменнік. Сёння на гэтай сцэне Багушэвіч-непубліцыст, — патлумачыў І. Запрудскі, у чым і палягае яго "неэмблематычнасць".

Студэнты філфака, як сапраўдныя акцёры, ужыліся ў вобразы герояў Багушэвіча, і творы "Хрэсьбіны Мацюка", "Сведка" набылі сучаснае гучанне.

У кожнай з прапанаваных пастановак выяўлялася нейкая прыхаваная якасць Багушэвіча. Францішак саркастычны — у песні "Гарцуй, танцуй пані", якую каларытна выканаў студэнт філфака Віктар Іванюў, антыэмансіпацыйны — у вершы "Гдзе чорт не можа, там бабу пашле", элегічны — у вершы "Шумяць сосны", які быў пазначаны ў праграме як прэм'ера песні на словы Багушэвіча.

— Вядома, за такі кароткі час цяжка раскрыць усе яго абліччы. Мы паспрабавалі паказаць асноўныя, але ёсць яшчэ Багушэвіч-рамантык, мысляр, парадыст, якія засталіся па-за сцэнай, — удакладніў І. Запрудскі напрыканцы імпрэзы.

Такія незвычайныя вечарыны — цікавы спосаб знаёмства з "некласічнымі" класікамі, спроба разрабіць адназначнасць, стандартнасць іх успрымання і паказаць тую прыхаваную частку творчасці, якая знаходзіцца за межамі вучэбнай праграмы.

Саша ДОРСКАЯ

Людвіка і Фабіяна у «Маладосці»

У Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва адбылася імпрэза, прысвечаная выхату на старонках трэцяга нумара часопіса "Маладосць" гістарычнай грамы "Людвіка і Фабіяна". Аўтары гэтай п'есы — вядомы архівіст, гісторык, даследчык літаратуры Віталь Скалабан і пісьменніца Людміла Рублеўская вызначылі жанр свайго твора як "п'еса-дакумент".

Драма апавядае пра трагічную гісторыю кахання Людвікі Сівіцкай (пісьменніцы Зоські Верас) і Фабіяна Шантыра, члена Часовага рабоча-сялянскага Савецкага ўрада Беларусі, паэта, рэвалюцыянера, які быў расстраляны ў 1920 годзе. Публікацыя п'есы прымеркавана да 120-годдзя з дня нараджэння Фабіяна, што адзначалася ў лютым гэтага года.

У вечарыне ўдзельнічалі, акрамя аўтараў п'есы, дырэктар архіва-музея Ганна Запартыка, Адам Мальдзіс, Анатоль Верабей, Віктар Шніп, Уладзімір Савіцкі, Віктар Жыбуль. Часопіс "Маладосць" прадстаўлялі галоўны рэдактар, паэтка Раіса Баравікова, а таксама намеснік рэдактара, пісьменнік Алесь Наварыч.

Цягам сустрэчы прысутныя змаглі даведацца пра гісторыю напісання і публікацыі гістарычнай драмы: як трапіла адзначыў Віктар Шніп, пры стварэнні п'есы ўз'ядналіся дзве Музы — Муза гісторыі і Муза літаратуры. Віталь Скалабан прапанаваў ідэю твора, апрацаваў архіўныя матэрыялы, мастацкае ж увасабленне належыць Людміле Рублеўскай.

Падчас імпрэзы аўтары "Людвікі і Фабіяна" зрабілі некалькі цікавых творчых прызнанняў: Віталь Уладзіміравіч марыць напісаць твор пра архівістаў, Людміла Іванюна цікавіцца нацыянальнымі міфамі і сама займаецца міфатворчасцю (якраз п'еса-дакумент "Людвіка і Фабіяна" — прыклад эстэтычнага пераасэнсавання гісторыі). Напрыканцы сустрэчы прысутныя выказалі спадзяванне, што ў хуткім часе гістарычная драма будзе пастаўлена на тэатральнай сцэне.

Вікторыя ЛЯЙКОЎСКАЯ

У колішнім песняровым доме створаны мемарыяльны музей. Стваральнікам яго ўдалося умэбляваць паэтаў дом адпаведна, як колісь было пры яго жыцці. Асабліва наведнікаў прываблівае паэтава гасцёўня. Яна ж і працоўны кабінет з пісьмовым сталом пры венецыянскім акне з прыгожым відам на Трыколі. Тут жа і старое Багушэвічава піяніна.

Богу, ацалелі прыжыццёвыя фотаздымкі паэтавага дома і з іх відаць, які гэта быў вясёлы і радасны дамок. Новы Багушэвічаў дом з усходу праз ўсю сцяну аздабляла ўзнесла радасная веранда. З усходу ён меў два ўваходы. Адзін уваход і з паўночнага — захаду. Гэта быў гаспадарчы ўваход, на кухню, у кладоўку і склеп.

У новым сваім доме Францішак Багушэвіч пра жыццё няшмат: усяго якія няпоўныя два гады. Але тут ён паспеў скласці зборнік "Беларускіх апавяданняў", выданне якога віленская цензура не палічыла патрэбным. Цензуры падалося, што за такім выданнем тоіцца "тенденцыя... разбіць і ослабіць літаратурнае і нацыянальнае адзінства Расіі".

15 (28) красавіка 1900 года ў новым кушлянскім доме перастала біцца сэрца Беларускага сына — Прарока. Ацалела і замалёўка Мацея Бурачка на кушлянскім прадсмяротным ложку і ягоныя прадсмяротныя радкі:

Дагарае рэшта вецця
У плячурцы ў хаце.

нецыянскім акне з прыгожым відам на Трыколі. Тут жа і старое Багушэвічава піяніна.

...Сёлета якраз сто дзесятая гадавіна з часу забудовы Францішкам Багушэвічам свайго новага кушлянскага дома, і ў нас ёсць добрая нагода згадаць светлае паэтава імя і ўсё тое добрае, што ён зрабіў для нашага самапазнання Беларусі і сцвярдзэння яе самабытнасці.

Уладзімір СОДАЛЬ

На здымках: паэтаў дом пасля рэстаўрацыі падчас святкавання 150-й гадавіны з дня народзінаў Ф. Багушэвіча, 1990; так выглядаў дом паэта пасля Вялікай Айчыннай вайны, 1946; Ф. Багушэвіч на ганку свайго новага кушлянскага дома пасля вяртання з Вільні, 1898; адзін з адрэстаўраваных пакояў паэтавага дома: яго гасцёўня і рабочы кабінет.

Фота з архіва аўтара.

Францішак Багушэвіч пра жыццё вельмі яскравае жыццё, і кожны год з ягонага жыцця для нас хоць кольвек-чым ды значны. Згадаем 1896 год, у якім сто дзесяць гадоў таму Ф. Багушэвіч у сваіх радзінных Кушлянах на прыветным кушлянскім пагорку з прыгожым відам на Трыколі закончыў будаўніцтва новага дома. Гэты дом ужо не быў раўня таму бацькоўскаму на дзве паловы з уваходнымі сенечкамі між імі, у якім ён вырас, выгадаваўся разам са сваімі братамі і адзінай сястрой Ганнай. Новы свой дом Ф. Багушэвіч спланаваў і збудаваў ужо з улікам усіх больш-менш цывілізаваных патрабаванняў таго часу. І такі дамок, аж на шэсць, досыць прасторных пакояў, ён збудаваў. Кожны пакой у новым доме меў сваё прызначэнне. Кухня. Праз яе ўнутраны ўваход у сталойку. Далей ішла гасцёўня з бібліятэкай і пісьмовым кутком. Два пакоі для спальні: адзін для дзяцей, другі для сябе. Гэта ўжо ж зусім цывілізаваны, на інтэлігентную сям'ю дамок. А як жа інакш! Ён адвакат! Шмат хто ўжо яго ведаў як аўтара "Дудкі Беларускай". То не сядзець жа яму ў пакрыўленай хаціне з падслепаватымі акенцамі, з зялёным мохам на саламянай страсе! А была ж, і не адна спроба, паказаць паэтава жытло менавіта такім. Такім малявалі паэтава жытло за савецкім часам. І зусім зразумела чаму: хацеці гэтым падкрэсліць народнае паходжанне Песняра. Але, хвала

Пачатак жывапіснага імпрэсіянізму (ад фр. *impression* — уражанне) прынята звязваць з гучнай падзеяй, што адбылася ў сярэдзіне красавіка 1874 года, — адкрыццём у Парыжы першай выставы мастакоў "Ананімнай суполкі жывапісцаў, скульптараў і гравёраў", што групувалася вакол Э. Манэ (К. Манэ, Э. Дэга, К. Пісаро, Э. Будэн, А. Рэнуар, Ф. Базіль, А. Сіслей, Б. Марызо). Праз дзесяць дзён пасля адкрыцця выставы, 25 красавіка ў адной з французскіх газет выйшла прысвечаная гэтай падзеі нататка крытыка Луі Леруа, у іранічнай назве якой "Выстава імпрэсіяністаў" аўтар выкарыстаў паняцце, вытворнае ад назвы карціны К. Манэ "Уражанне. Усход сонца". Тэрмін "імпрэсіянізм" займаў шырокае распаўсюджанне; прыйшоўся ён да душы і самім мастакам, што было засведчана афіцыйным найменнем іх трэціх выставы — "Выстава імпрэсіяністаў" (1877).

Ад самага пачатку творчасць імпрэсіяністаў успрымалася як выклік афіцыйнаму мастацтву, як бунт супраць усталяваных уяўленняў наконт пейзажу, кампазіцыі, малюнка, каларыту і да т.п. Невыпадкова крытык Эміль Кардон назваў аўтараў выставы 1874 года "мяцежнікамі". Кпіны і здэкі з новага мастацтва не пераходзілі, аднак, нават ягоным заўзятым праціўнікам "запавядаць" у імпрэсіяністаў розныя тэхнічныя прыёмы. "Нас расцэрнівалі, але пры гэтым абмацвалі нашыя кішкі", — з горыччу заўважыў Э. Дэга.

Асноўныя прыкметы імпрэсіянісцкага жывапісу — святланоснасць (або *эффект пленэрнасці*; франц. *plein air* — адкрытае паветра), *акцэнтаванне бесперастанных змен, пераходных станаў прыроды* (і чалавека, калі мець на ўвазе славетны партрэтныя эцюды Рэнуара), *усемагчымыя камбінацыі святла і ценю, кантрасты руху і статыкі, фіксацыя ўражанняў і адчуванняў, узбагачэнне колеравай палітры разнастайнымі адценнямі, кампаныйка карціны па прынцыпе імгненнага здымка ці выпадкова спыненага кадра*. З часоў імпрэсіянізму жывапіс пайшоў, кажучы словамі М. Бярдзьева, "па шляху размякчэння, страты цвёрдых формаў, па шляху выключнай маляўнічасці". Прычым маляўнічасці асаблівага кшталту, заснаванай на паўтонах і нюансах. Паўзмрок, паўдзённае марыва, тумановая залона, рухавыя водбліскі і люстраванні, прывіднае мігценне — вось улюбёныя матывы імпрэсіянісцкіх палотнаў. Імкненнем дасягнуць эфекту пленэрнасці абумоўлена пераважная цікавасць жывапісцаў да пейзажу; на паветры адбываюцца, як правіла, і жанравыя сцэны. Зразумела, надзвычай часта (калі не найчасцей) імпрэсіяністы "сузіралі" пейзаж урбаністычны, нездарма М. Валашын пазней назаве іх "вязнямі горада".

Важна мець на ўвазе, што суб'ектыўнае мастацтва жывапіснага імпрэсіянізму з яго катэгарычным адпрэчваннем "лакальных" колераў грунтавалася на самым што ні на ёсць аб'ектыўным падмурку — навуковых адкрыццяў нямецкага фізіка Г.Л. Гельмгольца, французскага хіміка-арганіка М.Э. Шэўрля і інш. у галіне аптыкі і сталася, па сутнасці, іх мастацкім пацвярджэннем.

Той жа М. Валашын, азіраючыся на зробленае жывапісцамі-імпрэсіяністамі, ацэньваючы вынікі іх дзейнасці, напісаў: "Імпрэсіяністы абнавілі мастацтва, пусціўшы новыя карані ў жыццё. Яны ўдзялілі цярплівы моц бачання. Цяпер трэба карыстацца гэтым матэрыялам. Трэба навучыцца рэальнасцямі ўзбагачаць сваё несвядомае". Аднак тое ўжо

Даўно заўважана: "новага стылю" не бывае, ён заўсёды "стары", бо ў сукупнасці самых выразных, найбольш характэрных рысаў, у сваёй адпаведнасці зместу эпохі і, галоўнае, у параўнанні з традыцыяй можа быць выяўлены толькі з часовай дыстанцыі. Магчыма, у цэлым меркаванні і не бясспрэчнае, аднак у дачыненні да літаратурнага імпрэсіянізму справядлівае думкі несумненнае: яго прадстаўнікі будуць руліва і творча засвойваць мастацкія адкрыцці імпрэсіяністаў-жывапісцаў.

Філасофія імгнення

было зроблена значна раней: пасяхова "карыстацца гэтым матэрыялам" навучыліся і ў музыцы, і ў скульптуры, і нават у крытыцы, але асабліва — у мастацкай літаратуры.

Існаванне імпрэсіянісцкага *стылю* ў літаратуры прызнана ўсім яе даследчыкамі, але бытаванне імпрэсіянізму як літаратурнага *напрамку* многім уяўляецца праблематычным, бо ён (у адручэнне ад імпрэсіянізму ў жывапісе) не знайшоў такога ж глыбокага тэарэтычнага абгрунтавання, як, напрыклад, сімвалізм ці натуралізм. У той жа час існуе думка (асабіста мне яна блізкая), паводле якой адсутнасць маніфестаў ужо сама па сабе ёсць характэрнай прыкметай менавіта гэтай літаратурнай з'явы.

Чым жа вылучны імпрэсіянісцкі *стыль* у літаратуры, перадусім, у паэзіі? Гэта *фрагментарнасць, агрэсіўнасць, аповеда, стэнаграфаванне адзінкавага, канкрэтнага, дакладнае адустванне ўражання, выкліканага той або іншай падзеяй, чалавекам, прыродай, краявідам, выключна ўвага да дэталі, да ўсё тых жа, што і ў жывапісе, найтанчэйшых нюансаў, паўценяў, паўтонаў у характары, прадмеце, з'яве, сапраўды імпрэсіянісцкага жывапіснасці пры перадачы колеру, каларыту, стану, перавага такіх адчуванняў, як няпэўнасць, недагаворанасць, зыбкасць, хісткасць*. Але ці не галоўнае — гэта *зліццё знешняга і ўнутранага, прадметнага і пачуццёвага*, у выніку чаго і паўстае славетны імпрэсіянісцкі *пейзаж душы*. "Філасофія імгнення" — так вызначаў А. Белы паэзію В. Брусава, але вызначэнне гэтае можа быць прыкладзена да творчасці цэлай фалангі пісьменнікаў. Такім чынам, імпрэсіянізм — гэта своеасабліва форма мастацкага спасціжэння чалавека і свету, калі суб'ектыўнае ўражанне мастака ад рэальных прадметаў і з'яў займае вядучае месца, пераважае над аб'ектыўным пачаткам.

У мастацтве слова імпрэсіянізм атрымаў шырокае распаўсюджанне; да ліку самых значных яго прадстаўнікоў адносяць французскіх пісьменнікаў П. Верлена, братаў Э. і Ж. Ганкураў, Ж.К. Гюісманса, англійскага А. Уайльда, аўстрыйскіх А. Шніцлера, Г. фон Гофманстала, Р.М. Рыльке, нарвежскага К. Гамсуна, шведскага А. Стрындберга, расійскіх К. Бальмонта, І. Аненскага, А. Блока, В. Брусава і інш. У беларускім мастацтве імпрэсіянізм таксама даў аб сабе знаць: у жывапісе Я. Драздовіча, В. Бялыніцкага-Бірулі, у лірыцы М. Багдановіча, У. Жылкі, прозе З. Бядулі, М. Гарэц-

кага, Ядвігіна Ш., у творчасці паэтаў беларускай эміграцыі Н. Арсенневай, М. Сяднёва, Я. Юхнаўца, А. Салаўя і інш.

У стыльвай, выяўленчай сферы імпрэсіянізм мае шмат агульнага з сімвалізмам. Абедзве з'явы прадутледжваюць *пластычнасць верша, сканцэнтраванасць на падтэкстах, шматпланавасць вобразаў, узаемапранікненне знешняга, канкрэтна-рэальнага і ўнутранага, душэўна-духоўнага*. Падобна да сімвалістаў, імпрэсіяністы часта выкарыстоўвалі верлібр. І тымі і іншымі вялікая ўвага надавалася музычнасці, меладычнасці твора. Зрэшты, што датычыцца лірыкі, то яна ўвогуле небеспадасна вызначаецца як "музыка ў літаратуры", як мастацтва слова, што "ўсклала на сябе законы музыкі" (М.С. Каган). Імпрэсіянісцка-сімвалісцкая ж паэзія найбліжэй да музыкі, бо, як і музыка, увасабляе найперш сферу душэўна-духоўнага, свядомага і пазасвядомага, перадае агульны настрой, пачуцці і перажыванні як такія; "Чую спеў няпетага, // Музыку нязнаную..." — прагучыць у паэме У. Жылкі "Уяўленне".

У гэтай сувязі нельга не ўзгадаць адзін з самых вядомых вершаў П. Верлена — са словамі А.Рэмбо "Il pleut doucement sur la ville" ("Ціха дажджыць над горадам") у якасці эпіграфа; у гэтым вершы мяжа паміж станам прыроды і душэўным станам чалавека канчаткова размываецца:

*Плач сэрца майго
Як над горадам дождж.
Скуль расце, дзя чого
Смута сэрца майго?
Шум ціхі дажджа
Над будоўляй, зямлёй...
Ты скулала, душа,
Раньш па песні дажджа.
Шчыміць без прычын
Ў бедным сэрцы мам.
Ўжо няма злых часін, —
Гэты плач — без прычын.
Няма горш бяды
Як рыдаць ні з чаго,
Без надзей і нуды;
У мяне шмат бяды*

(Пераклад М. Багдановіча).

Тая ж невытлумачальная тута неаднойчы замаркоціць развэрэдзіць душу лірычнага героя У. Жылкі: "А смута дзіўны сэрца крышыць, // Без назвы смута і без слоў..." ("Бясспынна, глуха процьма часу..."), "Як сум без імені, // Па твары зямлі // Пабеглі паўдены // І смугай ляглі..." ("Вершы спадзявання"). І тая ж непаздэльнасць аб'ектыўнага і суб'ектыўнага яшчэ раней дасць аб сабе знаць у паэзіі М.Багдановіча: "Што з'яе-дрыжыць на лісцэх лазняка: // Кроплі слёз ці халоднай расы?" ("Чуеш гул? — Гэта су-

мны, маркотны лясун..."). Прыяду яшчэ адзін, ці не самы ў гэтым сэнсе верленаўскі, верш М.Багдановіча, у якім адначасна дажджыць і плачацца:

*Вось і ноч.
Нада мной заліліся
слязамі нябёсы,
Смагла цягне расу
ўся сухая і пыльная глеба;
Раскрываюцца краскі
начныя, як выпадуць росы,
Раскрываецца сэрца маё
паг слязінкамі неба.*

*І не выказаць мне,
як у час той яно пацялела,
Як даверчыла,
шчыра гарачыя словы
шаптала;
Але сіняе неба, пачуўшы іх,
змрочна цямнела,
І сляза пакацілася ў хмарах
і ў цемь у пала.*

Імпрэсіянізм, у чыстым выглядзе сустракаючыся не так і часта, найчасцей спалучаецца якраз з сімвалізмам (хаця, заўважу дзеля дакладнасці, сусветная літаратура ведае ня мала прыкладаў арганічнага ўзаемапранікнення элементаў імпрэсіянізму і натуралізму — у прозе Э. Заля, Ж.К. Гюісмана, імпрэсіянізму і эстэтызму — у творчасці А. Уайльда, таго ж Гюісмана і г.д.). Яскравы прыклад злучкі двух пачаткаў, імпрэсіянісцкага і сімвалісцкага, — верш-маніфест Верлена "Мастацтва паэзіі" з яго рашучым патрабаваннем "De la musique avant toute chose!" ("Музыкі перш за ўсё!"). Кангеніяльны французскаму паэту М.Багдановіч возьме гэтыя яго словы за эпіграф да сваёй "Маёвай песні", а ў пэўным сэнсе — і за эстэтычнае крэда (невывадкова першы раздзел "Вянка" ён называе "Малюнк і спевы"). Менавіта Верлен, можа, як ніхто іншы, засвоіў магчымасці музыкі, яе здабыткі і праз гэта надаў паэзіі здольнасць, кажучы словамі Гюісмана, "адлюстроўваць цямняны пачуванні душы, яе няпэўныя памкненні, мімалётныя насалоды і тонкія пакуты". Паказальна, што А. Лойка, перакладаючы лірыку Верлена на беларускую мову, паводле яго ўласных слоў, "перш за ўсё паставіў перад сабой задачу захавання адэкватнага гучання радка, верша", каб "захаваць нюансавасць паэзіі П. Верлена", "каб чым бліжэй перадаць гучанне, музыку" яго твораў; як вынік, многія яго пераклады з Верлена, як і Багдановічавы, ёсць сапраўднымі цудам пераўвасаблення.

Узорам імпрэсіянісцкай лірыкі Верлена з'яўляецца, у прыватнасці, яго "Асенняя песня": "Як раньш, прае / І ў сэрца б'е / Сумы тон. / То, восень, іх, / Бальных тваіх / Скрыпак, стогн..." (пераклад М. Багдановіча).

Пра восень Верлен пісаў ахвотна і шмат, і амаль заўсёды ў яго гэта не так пара года, як сімвал бясконцай стомленасці, звыдання, набліжэння смерці. Калі, прыкладам, прыгаданы верш — пейзаж, то пейзаж гранічна суб'ектыўны; перадусім жа гэта пейзаж душы лірычнага героя, акумуляцыя перажыванняў, душэўных рухаў, хуткаплынных і зменлівых.

Пра эстэтычнае блізкасць М. Багдановіча з П. Верлена і імпрэсіянізмам сказана ня мала; іншая справа, што ў свой час праявы імпрэсіянізму ў яго паэзіі служылі нагодай для папрокаў у адаленні аўтара "ад рэальных тэм жыцця" (М.Пітуховіч). "Паэтам паўтонаў" назваў у 1923 годзе Багдановіча А.Луцкевіч, а М. Пітуховіч у 1929 годзе напісаў: "Максім Багдановіч дае толькі бягучыя накіды рэвалістасці, адбывае асобныя яе мігі, змяняючыся і ўступаючы сваё месца іншым мігам і ўражанням". У працяг меркаванняў гэтых і іншых сваіх папярэднікаў І. Багдановіч у кнізе "Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі адраджэння" (2001) слушна адзначае: "Лірычная гармонія М. Багдановіча стваралася менавіта з паўтонаў, пераходаў і пераліваў адценняў у настройах, фарбах, гуках". Сапраўды, тая ж "Маёвая песня" з яе неймавернай паветранасцю, трымлівасцю, празрыстасцю і прывіднасцю адначасна, папраўдзе вартая твораў славных жывапісцаў-імпрэсіяністаў.

Асацыяцыі з палотнамі імпрэсіяністаў выклікае, як ужо згадалася, і паэзія У. Жылкі; што, як не імпрэсіянісцкае палатно, паўстае перад вачыма чытача з верша "Устае туман бялявы...":

*Устае туман бялявы
Над балотным імшаром,
Дагарэўшы, гзень ласкавы
Змрок ахінае крылом...*

Або — з "Вершаў спадзявання":

*Калі змрочнасць
ахутвае цямная
Ціхавейнаю хусткай утомы
І рука яе,
ў сучень прыбраная,
Зацірае ўсе рысы й
зломы...*

Эстэтычны адкрыцці імпрэсіяністаў адгукнуцца і ў сучаснай беларускай паэзіі; напрыклад, свядомы зварот да П. Верлена неаднойчы засведчыць у сваёй лірыцы Л.Дранько-Майсок — у вершах "Твае гранатавыя каралі...", "Восень у Версалі" і іншых:

*...А побач ты
ў пегагагічным змроку
Ля камяністых сцен,
І — музыка ў любым
тваім уроку,
Настаўнік мой Верлен!*

*Нябёсы камяністыя
над намі
Не скоцяцца дагоў.
Пляю ранансы
ў элегічнай яме,
Як ты вучыў, — без слоў...*

Часавая дыстанцыя, што аддзяляе нас ад памежжа XIX—XX стагоддзяў, дазваляе зрабіць выснову: у сімвалізме і імпрэсіянізме сфарміравалася своеасабліва літаратурная метамова, запачаткаваная ў пэўнай ступені яшчэ рамантыкамі, — мова *інтэрмедыяльная*, што сінтэзавала ў сабе, апроч уласных сродкаў, магчымасці невербальных мастацтваў — жывапісу, музыкі, харэаграфіі, каб іх арганічна сукупнасцю ўздзейнічаць на чытача, дазваляючы апошніму ўспрымаць жыццё ва ўсёй складанай — сімфанічнай — цэласнасці яго праяваў. Многія прыёмы імпрэсіяністаў знайшлі далейшае развіццё ў авангардысцкіх літаратурных напрамках — "плыні свядомасці", "новым рамане" і інш.

Ева ЛЯВОНАВА

«І з вераю ў свой край...»

1908 год. Ён Янку Купалу прынёс яшчэ большае прызнанне як задуменнаму, часамі вясёламу, а часцей маркотнаму, заўсёды мілагучнаму беларускаму паэту. Гэта адных шчыра радавала, іншых — выводзіла з раўнавагі, злавала, штурхала да бязлітасных нападак на асобу, якая рушыла па духоўным шляху ўвасаблення новага грамадзяніна новай Беларусі.

палам русіфікатарскія газеты, якія прыкідваліся абаронцамі беларускага народа ад нацыяналістаў, «выдаваліся за грошы «ахранкі» і... змагаліся з «Нашай Нівай», разумеецца, і з беларускім нацыянальным рухам». Паэт здзелкава-насмешліва ацаніў «дабрадзеяў», сярод якіх былі і Купалавы землякі-сучаснікі:

*Ўсё саюзы ў беларусаў,
Ўсё апекуны, —
А бадай жа на іх немач!
Адкуль жа яны?!*

*Быў «Крестыянн»,
плёў «Крестыянн»
Сетки, як павук. —
Глупства выйшла —
бач, няма ўжо
За што заціць рук.*

*Скуль узяўся яшчэ шэльма —
«Общество» скуе, —
«Белорусское», няйначай,
Цёмныя мае...*

Далейшае сутыкненне з цензурай было непазбежнае. Царскія выведнікі пачалі даносіць, што ў Беларусі вырастае ў асобу значны паэт шляхетна-дваранскага паходжання і, галоўнае, еўрапейскага значэння. І, што самае небяспечнае, на беларускай глебе!

Першай забіла трывогу паліцыя Віленскага павета. Яе павятовы спраўнік паслаў «Жалейку», а таксама творы Ф. Багушэ-

«Адраджэнне беларускага пісьменства», але ўвага гэтая была вельмі раздражнёная: маўляў, творы напоўнены «самой бесшабашнай ложыю і неизбежными призывами к бунту».

Абразы не толькі ягонай паэзіі, але і ўсёй беларускай літаратуры змушаюць Купалу даць гнеўны адказ непрыяцелям, і ён 6 чэрвеня ў «Нашай Ніве» змяшчае верш «Ворагам Беларускага народа», дзе адкінуўшы сваю шляхецка-дваранскую ўраўнаважанасць, рашуча заступаецца за беларускую мову, за чалавечанацыянальную годнасць роднага народа і выкрывае непрыстойнасць апанентаў, якія ў спрэчках спасылаюцца не на доказы і логіку, а найперш на хлусню і знявагі. Пасля гэтай публікацыі некаторыя зласлівыя муслікі прыціхнуць, а некаторыя, наадварот, яшчэ болей уз'юшыліся на беларускасць. У гэтым працэсе годна павялі сябе супрацоўнікі газеты «Минский курьер»: яны змясцілі ў перакладзе Купалаў верш «Хоць ты, сэрца, лошні, трэсні», такім чынам паклаўшы пачатак перакладам твораў паэта на рускую мову.

9 ліпеня 1908-га ў газеце «Минское эхо» з'яўляецца, мабыць, першая рэцэнзія на зборнік «Жалейка». Яе аўтарам быў Ядвігін Ш. На вялікі жаль, старэйшы калега халаднавата сустрэў дэбютную кніжку. Можна, і з-за звычайнай чалавечай рэўнацыі. Наўрад ці варта было пісаць менавіта вось так:

«Лучше быть первым в деревне, чем вторым в Риме»... вот первое, навязывающееся, впечатление при чтении новоиспеченного довольно объемистого (152 стр.) томтика белорусских стихотворений Янки Купалы под общим заглавием «Жалейка».

І, если мечте белоруссома-нов, — воскресить и дать литературную оболочку умирающему белорусскому наречию, — суждено осуществиться, — то между пионерами этой идеи одно из первых мест займет бесспорно Янка Купала. Мы придержимся пока от детальной оценки по существу и тенденциозности большинства стихотворений «Жалейки» (пасля гэтага была зноска: «Как нам удалось узнать, немало материалов подготовлено уже поэтом для второго тома. Будем надеяться, что в нем даровитость и взгляды поэта выступят более определенно, более рельефно» — Г. Д.).

Они (вершы — Г. Д.) были писаны в те годы, когда в нашей пострадавшей родине слишком быстро чередовались то ослепительные блески, то черные тени, что не могло не отразиться ни на отзывчивости, ни на восприимчивости поэта вообще, а тем более народного. Жизнь белорусса слишком монотонна, и мы не должны поэту быть особенно требовательными в разноколерности сюжетов его народного поэта. Мы позволили себе только высказаться за сохранность чистоты особенностей белорусского говора и тем более в поэзии, как переживающей в народе более долгие, чем проза, годы.

Таким классическим образом служит стихотворение Янки Купалы «Соха» (стр. 12). Надо быть не только знатоком белорусского наречия, но и даровитым поэтом, чтобы при сочетании слов этого топорного (да простят мне белорусы!) языка явилось вполне лирическое стихотворение. Таких стихотворений в «Жалейке» читатель найдет немало.

Количество ошибок в издании вполне понятно и извинительно, бумага недурна, шрифт четок, виньетка такова, что можно было на обложку употребить и лучшую, более прочную бумагу.

Як кажуць, без каментарыяў, бо і Ядвігін Ш. як празаік, публіцыст і перакладчык варты шановаўнага слова. Тое, што напісаў ён тады пра Янку Купалу, няхай застанецца на яго сумленні.

Летам таго года яшчэ асабіста незнаёмы з Купалам Якуб Колас дзеля высакароднай мэты прапаганды творчасці калегі для «Нашай Нівы» перакладае на беларускую мову рэцэнзію У. Самойлы на зборнік «Жалейка», дзе яму, зборніку, даецца не проста станоўчая, а справядліва высокая ацэнка.

Выпрабаванне славай для Янки Купалы ішло належна. Ён, каго ўжо назвалі *песняром*, добра адчуваў і сваю годнасць, і вялікую адказнасць перад беларускім народам. І, пераадольваючы як груба-зласлівыя напады, так і прыемную кожнаму жывому чалавеку пахвалу, настойліва працуе. З месяца ў месяц ён змяшчае ў «Нашай Ніве» новыя вершы, а 21 верасня прапісваецца ў 2-ім паліцэйскім участку Вільні (Віленскага вуліца, 20, кв.12), каб, па просьбе «Нашай Нівы», быць бліжэй да рэдакцыі і яе беларускіх спраў. Дзеля прахытку паступіў на працу ў прыватную бібліятэку Б. Даніловіча «Знание». У кастрычніку ў палітыка-эканамічнай і літаратурнай газеце «Рада» (Кіеў) з'яўляецца артыкул Д. Дарашэнькі «Беларусы і іх нацыянальнае адраджэнне», дзе паззія Янка Купала і за 1908 год (асобныя вершы і першая кніжка) ацэнена высока. 31 кастрычніка ў тым жа выданні быў апублікаваны Купалаў верш-гімн «А хто там ідзе?», які не проста ўразіў, а ўзрушыў усю славянскую Еўропу. У ім ёсць: хочучы людзьмі звацца беларусы!!! Не «племя» і не «ветвь», а старажытны народ, чые продкі засведчыліся ў летапісах з IX стагоддзя!

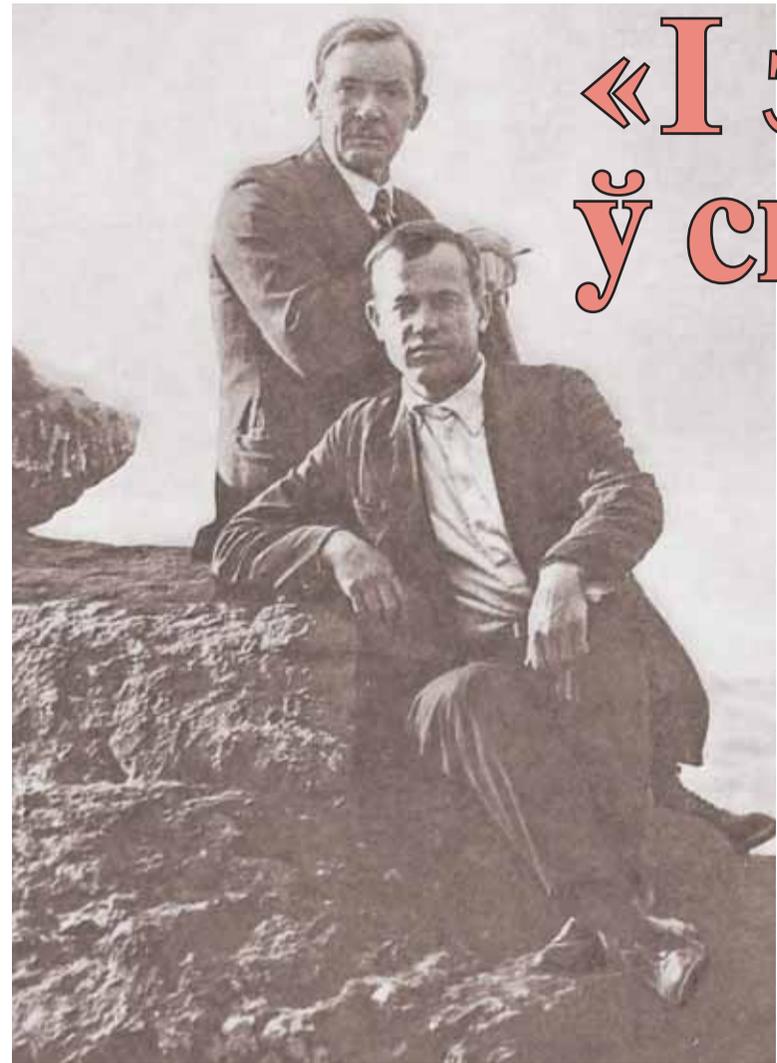
Восенню 1908-га адбудзецца яшчэ адна лёсавызначальная падзея: як успамінаў паэт Стары Улас (сапр. Сівы-Сівіцкі Уладзіслаў, 1865—1939), тады ў «Нашай Ніве» Янка Купала пазнаёміўся з Уладзіслай Станкевіч, якая пазней стане ягонай жонкай.

Спрэчкі, прызнанне «Жалейкі» то звычайным, то злычынным выданнем працягваюцца: 11 лістапада Віленскі часовы камітэт па справах друку паведаміў, што забараняецца распаўсюджванне «Жалейкі», а 11 снежня газета «Минское эхо» паведаміла, што арышт са зборніка ўсё ж зняты.

У названай ужо брашуры Д. Дарашэнькі «Беларусы і іх нацыянальнае адраджэнне» наконце паззія Янка Купала было напісана: «Гэта смелы прызыў да лепшага жыцця, да здабыцця яго. Купала не стыдаецца сказаць усёй сумнай праўды пра жыццё — нядолю роднага народа; малюнк ў творах гэтага песняра яскравыя, ясныя; форма лёгкая, вольная... Паэзія Янки Купалы — гэта голас забітага, скрыўджанага беларускага народа аб сваім адраджэнні, аб змаганні за волю, за лепшае жыццё... І з вераю ў свой край кліча песняр маладое беларускае грамадзянства будзіць заснуўшых і скрыўджаных, кліча будаваць айчыну, набліжаць панаванне праўды і шчасця...»

Хто з жывых не хацеў бы пацуць такія высокія словы?!

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Той год для Купалы-чалавека пачынаўся нялёгка (усё тая ж неадчэпныя фінансавыя турботы), а для паэта — удала. Публікацыямі новых вершаў у «Нашай Ніве». Але вось сакавік пачаў уносіць свае карэктывы. Як вядома, у 1907 годзе ў аўстра-венгерскім Львове, дзе дазваляліся выданні на нацыянальных мовах, выйшла брашура вучонага-славіста І. Свянціцкага (1876—1956) «Адраджэнне беларускага пісьменства». Каб, як кажуць, фактамі даказаць аптымістычны погляд, аўтар змясціў у сваім творы і два Купалавы вершы «Што ты спіш?» і «Там». Даказаў. У тым ліку і... цензару М. Васянцовічу-Макарэвічу, які звярнуў пільную ўвагу на паэзію і ў сваёй «адозве» заключыў: «В конце же брошюры автор поместил два стихотворения: 1) «Что ты спиши?» Марка Бяздольнага... 2) «Там» Янки Купалы... от-носительно которых он сам сомневается, могут ли они скоро увидят дневной свет в России. Действительно в первом стихотворении обращается внимание на то, что ведь на его деньги делается все: царь и дворец себе строит, и войну ведет, а мужик с детьми умирает с голоду. Так пусть же он идет с косяю в руке и требует воз-врата себе всего, что ему принадлежит, пусть кричит на весь мир, что с ним сделал царь! Во втором стихотворении описывается, как «там» борцы за свободу идут на виселицы, а царь стоит с нагайкой над теми, что своим потом поливают землю. Восстаньте же, пока царь еще не высосал всей крови из вас! Полагаю, для этого вполне достаточно для запрещения брошюры с невыдачей просителям» (вылучана мной. — Г. Д.).

Але нават гэты акт цензарскай пільнасці не толькі выкрывае, але ўзвышае Купалу! Як сумленню, мужную чалавечую асобу і як творцу. Ён сказаў тое запаветнае, чаго не казалі іншыя. Брашура І. Свянціцкага была забароненая, але водгалас пра гэта пайшоў. І на карысць нашаму земляку!

Яшчэ крыху пра сакавік 1908-га. На той час выключная для лёсу беларускага народа газета «Наша Ніва» з радасцю (дай Бог такога цяпер!) паведамляе ўсклікае: пабачыў свет першы зборнік паэта! Яго, Янки Купалы. 11 сакавіка 1908 года ў выданні паведамляецца, што можна набыць першы зборнік паэзіі Янки Купалы «Жалейка» і гэта пакуп-

ніку будзе каштаваць 50 капеек. У «Жалейку» не патрапілі ўсе падрыхтаваныя ім вершы, як і не ўсе яны пабачылі свет у той жа «Нашай Ніве». Скажам, такія цяпер вядомыя яго творы 1908 года, як «Роднае слова» і «Думка», да чытача дайшлі толькі ў 1928-м, а «Перад вісельняй», «Дэпутату NN», «З надзеяй гаротнай», «Замчышча» — толькі ў 1932-м, дзякуючы таму, што іх адшукалі ў сваіх архівах ягоныя сябры, найперш Б. Эпімах-Шыпіла.

*Хто ты гэты?
— Свой, тутэйшы.
Чаго хочаш?
— Доля лепшая.
Якой долі?
— Хлеба, солі.
А што болей?
— Зямлі, волі.*

Выпрабаванне славай для Янки Купалы ішло належна. Ён, каго ўжо назвалі песняром, добра адчуваў і сваю годнасць, і вялікую адказнасць перад беларускім народам. І, пераадольваючы як груба-зласлівыя напады, так і прыемную кожнаму жывому чалавеку пахвалу, настойліва працуе.

Як сведчыць верш «Хто ты гэты?», паэт паступова ішоў да ўсё больш глабальнага асэнсавання гістарычнага лёсу, рэчаіснасці і будучыні беларускага народа, што неўзабаве глыбока выкажа ў вершы-гімне «А хто там ідзе?». У вершы ж «За праўду» будзе заклікаць:

*За праўду, за шчасце,
за лепшую долю
Вазьміся, мой дружа,
пастой!
У крыўду не дайся,
свайго габівайся.
Адвага хай будзе з табой.*

Разам з тым Янка Купала не перастае, як, напрыклад, у вершы «Роднае слова», гаварыць пра магутнасць і неўміручасць беларускай мовы («Хоць гналі цябе, накладалі аковы, Дый дарма: жывеш, як жыло!»), а таксама, часамі звяртаючыся да мастацкіх сродкаў сатыры, выкрываць розныя чарнасоценныя выданні ды іх лідэраў. Так, толькі ў 1929 годзе ў часопісе «Польмя» за сакавік месяц упершыню быў надрукаваны напісаны ў 1908-м верш «Усё саюзы...» — з тлумачэннем, што названыя Ку-

Сёння ўмацоўваюцца эканамічныя, палітычныя, культурныя, навуковыя сувязі суверэннай Беларусі з самымі рознымі азіяцкімі краінамі. Раней загадкавы і экзатычны Усход становіцца для нас усё больш бліжэй і зразумелым. Аднак мала хто ведае, што яго набліжэнне да беларускіх зямель пачалося не сёння і не ўчора, што беларусы і ўраджэнцы Беларусі іншых нацыянальнасцяў (а сярод іх было нямала літаратараў, мовазнаўцаў) унеслі велізарны ўклад у вывучэнне і Блізкага, і Сярэдняга, і Паўднёвага, і Далёкага Усходу, былі актыўнымі пасрэдкамі паміж культурамі Усходу і Захаду. Да такіх вывадаў прыходзіць чытач, пазнаёміўшыся з фундаментальнай манаграфіяй Ігара Захаранкі "Вывучэнне Усходу ўраджэнцамі Беларусі" (Мінск, 2006).

У прадмове да кнігі, азаглаўленай "Беларусь і Усход", аўтар акрэслівае свае задачы ў выглядзе шэрагу пытанняў: "Больш 200 ураджэнцаў Беларусі вывучалі Усход. А ці ведаем мы іх імёны, ці ўсведамляем іх уклад у сусветную навуку і культуру? Ці кіруемся мы іх традыцыямі, якія закладзены гэтымі падзвіжнікамі навуцы? Ці выкарыстоўваем іх даследаванні ў сваёй практычнай рабоце і навучанні будучых усходазнаўцаў? Ураджэнцы Беларусі ўваходзілі ва ўсе вядучыя школы арыенталістыкі — англійскую, нямецкую, польскую, расійскую, французскую. Хто пра іх ведае на Захадзе? На гэтыя пытанні нельга даць сцвярджальнага адказу".

Ля вытокаў беларускага ўсходазнаўства Ігар Захаранка ставіць паломнікаў на Блізкі Усход, у Іерусалім — прападобную Ефрасінню Полацкую, Ігнаці Смальяніна, Мікалая Радзівіла Сіротку, чые дарожныя назіранні і заключэнні знайшлі адлюстраванне ў іх жыццях і дзённікавых запісах. З нечаканага боку, як дасведчаны ўсходазнаўца, паказвае Францыск Скарына. Не абдызены ўвагай першыя апісанні Сібіры, зробленыя прадаўцаўнікамі беларускай шляхты,

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС.

Выпуск 3.

Беларусь і Усход

якія трапілі ў расійскі палон у XVII—XVIII стагоддзях.

Аднак сапраўдны росквіт усходазнаўства пачынаецца ў XIX стагоддзі. Услед за аўтарам кнігі назавём самыя яркія імёны некаторых сваіх суайчыннікаў. Аляксандр Ходзька, консул Расіі ў Персіі, сваімі перакладамі на англійскую мову адкрыў Заходняй Еўропе арыентальную паэзію. Восіп Гашкевіч, першы консул Расіі ў Японіі, склаў першы японска-рускі слоўнік, напісаў іншыя грунтоўныя працы па японскай філалогіі. Тое ж зрабіў для якутаў Эдуард Пякарскі. Палітычны ссільны Бенедыкт Дыбоўскі адным з першых даследаваў фауну возера Байкал, мову камчадалаў, пакінуў змястоўныя апісанні і ўспаміны. Падарожнік Адольф Янушкевіч каларытна апісаў казахскія стэпы (ён называў іх "кіргізскімі"). Браніслаў Залескі, сябар па арэнбургскай ссыльцы Тараса Шаўчэнка, вядомы як мастак і прэзаіт. Восіп Кавалеўскі, прафесар Казанскага і Варшаўскага універсітэтаў, здзейсніў навуковы па-

дарожжы па Манголіі, апісаў мангольскую мову. Ян Чэрскі, таксама палітычны ссільны, сваімі працамі па геаграфіі і этнаграфіі заслужыў таго, каб яго імем быў названы горны хрыбет у Сібіры. І гэтак далей, і гэтак далей.

Побач з тым здаецца спрэчным уключэнне ў разгляд асоб, якія нарадзіліся па-за тэрыторыяй сучаснай Беларусі і чыя беларускасць, скажам так, ніяк не засведчана. Найперш гэта рускі літаратар і польскі шляхціц па паходжанні Восіп Сянкоўскі. Нарадзіўся ён у той частцы былой Віленскай губерні, якая сёння не належыць Беларусі. Іншая справа Ігнаці Крачкоўскі. Ён таксама нарадзіўся ў Вільні, але — у беларускай сям'і: яго бацька Юльян паходзіў з тэрыторыі сённяшняга Жабінкаўскага раёна і займаўся зборам і даследаваннем беларускага фальклору. Таму ў дадзеным выпадку ніякія прэчэнні не ўзнікаюць.

Асабліва багата новым фактычным матэрыялам другая частка манаграфіі, прысвечаная савецкаму перыяду і цяперашняму беларускаму ўсходазнаўству. Тут названы многія знааўцы прозвішчы, якіх няма нават у апошняй, 18-томнай "Беларускай энцыклапедыі". Таму прывядзем хаця б самыя кароткія звесткі пра некаторых з нашых суайчыннікаў, якія многа зрабілі для развіцця ўсходніх культур. Ураджэнец Дрысы (цяпер — Верхнядзвінска) Аляксандр Пальмбах па праве лічыцца адным з пачынальнікаў пісьменства Тувы. Мінчанін родам Раман

Ахрамовіч з'яўляецца аўтарам многіх фундаментальных прац па гісторыі Афганістана. Ураджэнец Барысава Уладзімір Дзямідчык быў усебакова адоранай асобай: даследчык і выдавец помнікаў старажытнага арабскага пісьменства, мастак і скульптар, аўтар празаічных твораў, у якіх апісваў сваё партызанскае дзяцінства ў Беларусі і якія друкаваліся ў часопісе "Памир" — крытыкі параўноўвалі іх нават з прозаі Васіля Быкава. Аляксандр Макавельскі з Гродна лічыцца адным з арганізатараў навукі ў Азербайджане. Вядомы перакладчык і педагог Саламон Майзель з Лепеля рыхтаваў руска-турэцкі фразеалагічны слоўнік, працаваў у Іране. Уладзімір Балабушэвіч з Кобрыншчыны заснаваў новы напрамак у індалогіі. А Расціслаў Ульяноўскі з Віцебска, працуючы 25 год у міжнародным аддзеле ЦК КПСС, здолеў напісаць каля 300 усходазнаўчых прац, у тым ліку 10 манаграфій, быў у сяброўскіх адносінах з Індзірай Гандзі і іншымі дзяржаўнымі дзеячамі, падрабязна апісаў свае сустрэчы; дарэчы, гэты вучоны і палітык рашуча выступаў супраць уводу савецкіх войск у Афганістан, але да яго дасведчанай думкі не прыслухаліся.

Ігар Захаранка, па сутнасці, першы, хто даказаў, што ўклад беларусаў ў ўраджэнцаў Беларусі ў арыенталістыку і тым самым у сусветную культуру вельмі важкі, што наша краіна і тут была своеасаблівым донарам.

Дзіяна ГРЫШАНАВА

Аляксей Бацян атрымаў званне Героя Расіі

Сын беларускага селяніна з вёскі Чартовічы на Валожыншчыне стаў адным з пратэстаў галоўнага (зборнага) героя папулярнага фільма "Маёр Віхор". Гэта Аляксей Бацян разам з іншымі разведчыкамі ратаваў старажытны Кракаў ад узрыву ў студзені 1945 года.

Нашага земляка некалькі разоў прадстаўлялі да звання Героя Савецкага Саюза. Але раней перашкаджала тое, што А. Бацян змагаўся ў 1939 годзе, як і Янка Брыль, з фашыстамі ў складзе польскай арміі. Але праўда нарэшце перамагла. У маі гэтага года "супердыверсант" стаў Героем Расіі. Высокую ўзнагароду ён атрымаў з рук Уладзіміра Пуціна. Цяпер 90-гадовы герой-масквіч збіраецца наведаць радзіму.

Дзіяна СПАСЮК

Паэт, грамадскі дзеяч

Валодзька Станіслаў (Ілісманав, 1956 года, в. Пагольцы Астравецкага раёна Гродзенскай вобл.), беларускі паэт і грамадскі дзеяч.

Станіслаў Валодзька нарадзіўся ў сям'і селяніна-аднаасобніка. У 1974 г. скончыў Жукойненскую сярэднюю школу. У 1975—1977 г. служыў у арміі ў Гомелі. З 1977 да 1979 г. працаваў шафёрам у саўгасе "Падольскі", пасля (да 1992 г.) механікам пуцявой машыны — спачатку ў Літве, затым у Латвіі. Цяпер працуе ў Даўгаўпілсе намеснікам дырэктара школы па гаспадарчай рабоце. У 1980 г. паступіў на завочнае аддзяленне філалагічнага факультэта БДУ, які скончыў у 1987 г.

Вершы С. Валодзька пачаў пісаць яшчэ ў школьным узросце. Друкаваўся ў Беларусі, Латвіі, Літве, Англіі, Польшчы, Украіне (у альманаху "Дзень паэзіі", часопісах і газетах "Краю мой, Нёман", "Роднае слова", "Эхо Латвіі", "Панорама Латвіі" і інш.). Выступаў з вершамі на радыё і тэлебачанні — як у Беларусі, так і ў Латвіі.

У 1983 г. у Мінску выйшаў калектыўны зборнік паэзіі "Сцяжынка", дзе змешчана вялікая падборка вершаў С. Валодзькі "На хвалях хвалявання". У 1995 г. у Даўгаўпілсе ўбачыў свет зборнік вершаў для дзяцей "Пацеркі", дзе яго вершы пададзены ў аўтарскім перакладзе з беларускай мовы на рускую. У 1996 г. у Мінску ў серыі "Бібліятэка часопіса "Маладосць" выйшаў зборнік лірычных вершаў "У вачах Айчыны", а ў 1998 г. у выдавецтве ў Даўгаўпілсе — зборнік вершаў "Зварот да сэрца" ў перакладзе на рускую мову.

З 1995 г. С. Валодзька ўзначальваў Беларускае культурна-асветніцкае таварыства "Уздым" (г. Даўгаўпілс, Латвія). Другі тэрмін з'яўляецца сябрам рады Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына". Складае і рэдагуе беларускамоўную старонку "Беларус Латалі" ў даўгаўпілскай рэгіянальнай газеце "Латгалес Лайкес".

У сувязі з 50-годдзем С. Валодзькі, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, на пачатку мая бягучага года ў Мінску, у Доме дружбы, адбыўся яго творчы вечар.

Наталля ПАЎЛОЎСКАЯ

СМІ беларусаў замежжа

Падчас сёлетняй выставы "СМІ ў Беларусі" 2—5 мая сярод яе ўдзельнікаў былі не толькі айчыннымі ды іншаземнымі журналістамі, але і прадаўцаўнікамі беларускіх СМІ замежжа.

Нашы суайчыннікі прыязджалі на выставу СМІ ўжо ў чацвёрты раз — паглядзець, чым жыве сённяшняя Беларусь, каб напісаць потым аб гэтым у сваіх выданнях, а таксама заключыць дамовы і пагадненні аб супрацоўніцтве са сваімі беларускімі калегамі.

Пакуль што з 3,5-мільённай кагорты беларусаў замежжа арганізатарам удаецца сабраць толькі дэлегатаў з геаграфічна найбліжэйшых краін: на выставу прыехалі беларусы з Літвы, Латвіі, Польшчы і некаторых рэгіёнаў Расіі. Менавіта там, бадай што, найбольш развітая інфармацыйная інфраструктура беларускай дыяспары.

Самыя актыўныя

Даволі кампактна беларусы пражываюць у Літве: у асноўным, у некалькіх вялікіх гарадах — такіх, як Вільня ці Клайпеда. Шмат суайчыннікаў жыў у Вісагінасе — 30-тысячным горадзеспадарожніку Ігналінскай АЭС, які знаходзіцца амаль на мяжы з Беларуссю. Забыць свой родны дух і мову ім не дае ў тым ліку і Ірына Кузняцова — кіраўнік беларускага культурнага цэнтра "Крок", які ў якасці грамадскай арганізацыі існуе тут ужо больш як дзесяць год.

Адзін з першых крокаў "Кроку" — заснаванне беларускамоўных класаў, якіх у Вісагінасе ў 2001-м годзе было ажно чатыры (!). Зараз, праўда, не засталася аніводнага — не таму, што ўлады не спрыяюць нацыянальным меншасцям, але з таго, што ўсё менш беларусаў памятаюць пра свае карані: зараз класы ператвораны ў рускамоўныя.

— Тым не менш, беларуская мова вывучаецца ў гэтых школах факультатывна, а за дзесяць год паводле нашай рэкамендацыі 120 іх выпускнікоў былі накіраваны для навучання ў беларускія ВНУ, — кажа Ірына.

"Крок" нездарма быў прызнаны ў мінулым годзе самай актыўнай грамадскай арганізацыяй Вісагінаса: беларусы маюць нават свае гадзіны эфіру на мясцовым тэлебачанні.

Дапамагае бізнес

Цікавае да беларускай мовы заўважана таксама ў Латвіі — краіне, дзе пражывае больш за 90 тысяч нашых суайчыннікаў. Спецыфіка Латвіі ў адмысловым Законе аб адукацыі: паводле яго, усе асноўныя прадметы тут павінны выкладацца на дзяржаўнай мове. Тым не менш,

для некаторых дысцыплін некалькі беларускіх класаў у Даўгаўпілсе і беларуская гімназія ў Рызе атрымалі палётку.

У адрозненне ад Літвы, беларусы Латвіі "раскіданы" па ўсёй краіне. Тым больш адметная праца па згуртаванні суайчыннікаў, якую з поспехам робяць людзі розных прафесій — часам нават у самых маленькіх мястэчках гэтай прыбалтыйскай краіны.

Цэнтральны орган беларусаў Латвіі — знакамітая газета "Пранень". Сярод журналістаў выдання — выдатнік друку Беларусі Лявон Шакавец. Газета выдаецца на спонсарскія сродкі — паводле старшыні Саюза беларусаў Латвіі Валянціны Піскуновай, вельмі вялікую падтрымку аказвае мясцовы беларускі бізнес.

Беларусы таксама маюць некалькі праграм на мясцовых радыёстанцыях, выпускаюць яшчэ шэраг выданняў. Нядаўна пры падтрымцы Міністэрства інтэграцыі Латвіі тут ладзілі вялікую міжнародную навуковую канферэнцыю "Латвія—Беларусь: дыялог дзвюх культур", у якой узялі ўдзел вядомыя гісторыкі, навукоўцы абедзвюх краін. Як зазначае Валянціна Піскунова, у бліжэйшых планах — здымкі дакументальнай стужкі аб беларусах Латвіі.

Інфармацыйны вакуум

Уладзімір Банцэвіч на выставе прадстаўляў "Славянскі часопіс", які выходзіць па-бе-

ларуску на поўдні Расіі. Ён таксама — старшыня грамадскай арганізацыі "Саюз беларусаў Дона", якая дзейнічае пераважна ў Растоўскай вобласці, губернатарам якой з'яўляецца выхадзец з Пінска Уладзімір Чуб. Вядома, беларусы там адчуваюць значную падтрымку мясцовых уладаў.

Растоў — сталіца федэральнай акругі, якая не мае свайго прадстаўніцтва Беларусі. Таму на актыўных дзеячаў дыяспары ўскладаецца адказнасць за наладжванне сувязяў з Радзімай, у тым ліку і праз бліжэйшае консульства нашай рэспублікі, якое размешчана ў Краснадары.

— З Новага года мы чамусьці перасталі атрымліваць інфармацыю аб тым, што адбываецца ў Беларусі, у тым ліку і праз маскоўскае Пасольства, — скардзіцца Уладзімір Банцэвіч. — То, пэўна, было звязана з нафтагазавым канфліктам паміж Беларуссю і Расіяй. Адчуваецца нейкі інфармацыйны вакуум, пустэча — а між тым, на Доне пражывае не менш за 40 тысяч беларусаў.

Нашы суайчыннікі — тая сіла на Доне, вакол якой групуецца іншыя славянскія народы, у першую чаргу палякі. Таму ў мінулым годзе Уладзімір Банцэвіч стаў ініцыятарам стварэння Славянскай культурнай суполкі Дона. Прапанаваны ім праект напрыканцы мінулага года выйграў грант прэзідэнта Расіі.

Работа па стварэнні сапраўднай агульнаславянскай арганізацыі пачалася.

Мікалай АНІПЧАНКА

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анато́ль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЕЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерыі **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАЎЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захаравы, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Абдзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыі — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ»
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэагуе
Пацыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3581
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
30.05.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 2870

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

«Малюнкi родныя і з'явы»

Філіялу Коласаўскага музея ў Смольні — 40 гадоў

**Акінчыцы, Альбуць,
Смольня, Мікалаеўшчына...
Родныя мясціны Якуба
Коласа, матчына песня,
калыханка яго
натхнення...**

У Смольні —
Коласа музей.
Сцяжынка вузкая
вядзе

Туды, праз лес —
У Прыямонне,
Дзе сосны звонкія

гамоняць
На мове Коласа штодня,
Стаіць на варце цішыня,
Калі мінеш парог зялёны,
І заблішчыць срабрысты
Нёман, —

ласа ён быў вядомы як папулярызатар творчасці народнага паэта. Не стала дзядзькі Якуба — дзядзька Юзік усяго сябе аддаў гэтаму высакароднаму занятку. Прыедуць на радзіму песняра людзі — хто лепей за яго пакажа і раскажа?!

*Хутар угоды
пад гоман вог
Дрэме, здаецца,
суткі.
Жыве ў ім
няштатны экскурсавог
Дзядзька Юзік альбуцкі, —*

пісаў малады паэт, жыхар вёскі Мікалаеўшчына Мікола Міцкевіч.

Гаворку Іосіф Міхайлавіч звычайна пачынаў з атэстацыі самога сябе:

— Я з'яўляюся малодшым братам Якуба Коласа. У сваёй паэме «Новая зямля» ён не забыў упамянуць і мяне:

*А гэты Юзік-шаляніца,
Малы яшчэ,
зусім гурніца,
Так пад нагамі
і таўчэцца
Або, як хвост той,
валачэцца
І ад работы агрывае,
І толькі сэрца ад'ядае.*

5 мая 1980 года чытальнікам-самародка, душэўнага расказчыка не стала. Застаўся ён на фотаздымках, у гуказапісах і кінакадрах, у людской памяці.

Эстафету дзядзькі Юзіка чыныя каторы год нясе яго ўнук

Георгій Міцкевіч, Юрась, як лагодна завём мы, калегі. Лёгка, свабодна, віртуозна вядзе ён свой расказ, выклікаючы захапленне ў слухачоў. Юрка — нязменны павадыр па Коласаўскіх мясцінах, а з часу існавання на радзіме песняра мастацкай кампазіцыі «Шлях Коласа» з адгалінаваннем «Сцяжына новазямельцаў» — такі неабходны своеасаблівы «ажыўляльнік» драўляных фігур, што сімвалізуюць Коласавых герояў.

Шмат гадоў рушыўся на пасадзе загадчыка філіяла пляменнік Якуба Коласа Уладзімір Іванавіч Міцкевіч (сын сястры народнага паэта Міхаліны). Дагэтуль выкладаў нямецкую мову ў Мікалаеўшчынскай сярэдняй школе, што носіць імя песняра. Быў стваральнікам першага ў рэспубліцы школьнага коласаўскага музея ў гэтай навукальнай установе. Апроч прапаганды творчасці народнага паэта (правядзенне экскурсій, выступленні па-за сценамі музея), Уладзімір Іванавіч вёў карпатлівую збіральніцкую работу — ашчадна запісваў успаміны родзічаў і мясцовых вясцоўцаў пра свайго славутага дзядзьку. Ён удакладніў некаторыя факты з біяграфіі вялікага пісьменніка.

Далей узначалваў філіял адданы музейнай справе чалавек, заслужаны настаўнік Беларусі, зяць дзядзькі Юзіка Мікалай Семянца. Яго таксама ўжо няма сярод нас.

Напачатку філіял музея размяшчаўся ў адным цагляным будынку з чатырох пакояў. Паз-

ней хата, у якой жыў Іосіф Міхайлавіч, стала мемарыяльнай часткай філіяла. Пабудаваны былі хлёў і гумно...

З цікавасцю аглядаюць наведнікі рэчы, якімі карысталася Міцкевічава сям'я і сам Колас. На лаве стаіць самавар, падараны паэту ў дзень вяселля жончыным братам. Тут і прадметы побыту, зробленыя ўмелымі рукамі дзядзькі Антося, — ночы, кубел, кадоўчык для мёду, куфэрак для святочнага адзення, ступка...

Сюды Канстанцін Міхайлавіч прыехаў пасля мінскага астрога ўвосень 1911 года. Тады ж і пасадзіў у двары пяць ліпак. Зараз яны, магутныя і разложыстыя, упрыгожваюць сядзібу.

Да 100-годдзя песняра створана была новая экспазіцыя філіяла, статус музея займала хата ў Акінчыцах. У 1990-м годзе пачаў працаваць трэці філіял музея ў Альбуці. Тут прайшлі падлеткавыя і юнацкія гады паэта. Жыццё-быццё сям'і Міцкевічаў, што гэтак хораша і глыбінна апісана ў «Новай зямлі», праходзіла ў асноўным у Альбуці і ў яе наваколлі. Таму і экспазіцыя мае адпаведны паэмны характар. Другі вялікі твор Коласа, «Сымон-музыка», стаўся лейтматывам для падбору і арганізацыі матэрыялаў, якія экспануюцца ў леснічоўцы Ласток, дзе прайшло ранняе маленства песняра.

...Смольня — эпіцэнтр коласаўскіх мясцін на Стаўбцоўшчыне. Ніводнае масавае мерапрыемства, не кажучы пра звычайныя экскурсіі, не праходзіць без наведання гэтай славутай сядзібы. А другі дзень традыцыйнага фестывалю юных музыкантаў «Сымон-музыка», што носіць найменне «Слова пра Коласа», ладзіцца, як правіла, тут.

Першаму філіялу Коласаўскага музея ў Смольні — 40 гадоў.

Як тут не згадаць радкі Якуба Коласа:

*Малюнкi родныя
і з'явы!
Як вы мне любы,
як цікавы!
Як часта мілай чарагою
Вы ўстаяце перада
мною!*

Іван КУРБЕКА

На здымку: свята паэзіі на радзіме Якуба Коласа. І. Лучанок, І. Міцкевіч (дзядзька Юзік), У. Мулявін. Смольня, 1978 г.

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі актыўна ствараецца электронны архіў беларускіх перыядычных выданняў.

Зручна. Надзейна

У адпаведнасці з дамовай паміж РВУ «Літаратура і Мастацтва» і Нацыянальнай бібліятэкай рэдакцыя газеты «ЛіМ» таксама даслае сюды ў аператыўным рэжыме электронныя копіі кожнага свайго нумара. Такім чынам, са студзеня 2007 года чытачы галоўнай бібліятэкі краіны маюць магчымасць «гартаць» «ЛіМ» не вяртаючыся да паслуг фондасховішча.

Папулярнасць электроннага архіва перыядычных выданняў расце ўвачавідкі. Як паведаміла намеснік дырэктара бібліятэкі Таццяна Кузьмініч, да электроннай версіі толькі газеты «ЛіМ» на працягу мая гэтага года звярнулася 136 чытачоў, якіх цікавілі не толькі апошнія нумары газеты, але і ранейшыя, пачынаючы са студзеня за сёлетні год.

Адметна і тое, што, па словах Таццяны Кузьмініч, паралельна ідзе праца па стварэнні рэтраспектыўнага фонду газеты «ЛіМ»: залічбаваны ўжо ўсе яе нумары за 1932, 1937, 1939, 1946, 1947, 1950, 1952—1956 гады, г. зн. увага звернута найперш на тыя падшыўкі газеты, стан якіх выклікае трывогу.

С. МІКАЛАЕЎ

Ідзе падпіска на II паўгоддзе

Для індывідуальных падпісчыкаў:

**1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856**

Льготная падпіска для настаўнікаў:

**1 месяц — 4000 руб.
Падпісны індэкс — 63815**

Ведамасная падпіска:

**1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562**

Льготная падпіска (для ўстаноў адукацыі і ўстаноў культуры):

**1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880**

**ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА**